

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Нові педагогічні технології та інновації в НУШ

(курс лекцій)

Луцьк, 2022

УДК 373.3.013:004.9

П 91

Нові педагогічні технології та інновації в НУШ: курс лекцій / уклад.
Пушкар Н. С. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2022. 138 с.

Рецензенти:

Антонюк Н. А. – кандидат педагогічних наук, викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик Луцького педагогічного фахового коледжу Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Ясінська Н. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Курс лекцій «Нові педагогічні технології та інновації в НУШ» укладено для здобувачів освіти освітньо-професійного ступеня *фаховий молодший бакалавр* освітньо-професійної програми *013 Початкова освіта*.

Затверджено на засіданні циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик Луцького педагогічного фахового коледжу Комунального закладу вищої освіти Волинської обласної ради (протокол № 3 від 16.12.2022).

Рекомендовано до друку методичною радою Луцького педагогічного фахового коледжу Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (протокол № 5 від 19.12.2022).

Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

ЗМІСТ

Вступ.....	4
I. Характеристика освітнього компонента «Нові педагогічні технології та інновації в НУШ».....	5
II. Лекційні матеріали освітнього компонента.....	11
Розділ 1. ІННОВАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	11
Лекція 1.1. Вступ. Концептуальні засади початкової освіти.....	11
Лекція 1.2. Новий Державний стандарт початкової освіти.....	20
Лекція 1.3. Вчитель початкової школи в світлі сучасних вимог.....	29
Лекція 1.4. Сучасна інклюзивна освіта молодших школярів	36
Лекція 1.5. Особливості організації освітнього середовища для молодших школярів. Ранкові зустрічі.....	48
Розділ 2. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	61
Лекція 2.1. Сучасні педагогічні технології навчання учнів початкової школи.....	61
Лекція 2.2. Особливості упровадження педагогічних технологій в інноваційний освітній процес початкової школи.....	73
Лекція 2.3. LEGO-технологія в навчальному процесі молодших школярів.....	84
Лекція 2.4. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи. Розвиток критичного мислення.....	93
Лекція 2.5. Оцінювання навчальних досягнень молодших школярів	110
Словник термінів.....	122
Рекомендовані література та джерела.....	127
Використані література та джерела.....	136

Вступ

Реформування системи початкової освіти в Україні вимагає підготовки вчителя нового покоління. Концепція «Нова українська школа» наголошує на збереженні цінностей дитинства, необхідності гуманізації навчання, особистісному підході, розвитку здібностей кожної дитини, створенні нового навчального середовища. Це спонукає учителя початкової школи до володіння глибокими знаннями педагогіки, психології, методики навчання дітей відповідно до сучасних завдань МОН України. Особлива увага зосереджується на інноваціях навчання школярів. Від вдалого старту здобувачів педагогічної професії залежить подальше їх просування по траєкторії успіху в майбутньому.

Лекційні матеріали призначені для студентів 2-го курсу фахового педагогічного коледжу, які опановують спеціальність 013 Початкова освіта. Курс лекцій укладений відповідно до програми освітнього компонента «Нові педагогічні технології та інновації в НУШ».

Теоретичний матеріал лекцій спрямований на розуміння ідеї реформування початкової освіти в Україні на основі інноваційного підходу, формування загальних та професійних компетентностей, мотивацію здобувачів педагогічної професії до освоєння педагогічних технологій. Уміщена у виданні характеристика освітнього компонента, тематичний план змістових розділів сприятимуть усвідомленню студентами алгоритму вивчення тем. До кожної лекції запропоновано питання для самоконтролю. Робота здобувачів педагогічної професії над змістом лекцій сприятиме формуванню здатностей самовдосконалення. Список рекомендованої літератури та словник термінів націлять кожного на краще засвоєння освітнього компонента.

При укладанні курсу лекцій використані сучасні надбання педагогічної науки та практичного досвіду.

Зміст лекцій сприятиме оптимізації освіти другокурсників.

I. Характеристика освітнього компонента «Нові педагогічні технології та інновації в НУШ»

Предметом вивчення освітнього компонента є система наукових педагогічних знань про інноваційні підходи до освітнього процесу в початковій ланці Нової української школи, зокрема першого циклу навчання.

Мета вивчення освітнього компонента– оволодіння здобувачами педагогічної освіти сучасними педагогічними технологіями та інноваціями, формування системи ключових компетентностей в роботі з молодшими школярами, зокрема з першокласниками, мотивація до свідомого оволодіння загальними професійно-педагогічними вміннями та навичками, професійними та особистісними цінностями відповідно до концепції Нової української школи та Професійного стандарту вчителя початкової школи.

Реалізація програми спирається на знання та уміння, отримані під час вивчення освітнього компонента «Вступ до спеціальності з основами академічної доброчесності», психології та педагогіки.

Освітній компонент є основою для розуміння концептуальних положень реформування початкової освіти та реалізації завдань, які стоять перед учителем Нової української школи. Знання та навички здобувачів педагогічної освіти, отримані під час його освоєння, стануть основою у вивченні методик навчальних предметів, основ педагогічної майстерності, інклюзивної освіти, різного виду педагогічних практик.

Освітній компонент «Нові педагогічні технології та інновації в НУШ» сприятиме розвитку ключових та програмних компетентностей (загальних, інтегральної) у здобувачів педагогічної професії. Вони будуть здатні вирішувати типові спеціалізовані задачі в професійній діяльності, вчитися і оволодівати сучасними знаннями, генерувати нові ідеї, проявляючи креативність, діяти на основі етичних міркувань, мотивуючи себе на

отримання якісної педагогічної освіти для ефективної майбутньої професійної діяльності.

Таблиця 1.

Основні параметри освітнього компонента

Найменування показників	Галузь спеціальність, професійний ступінь	Характеристика освітнього компонента		
		Денна форма навчання		
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Статус дисципліни Обов'язкова		
	Спеціальність 013 початкова освіта			
Змістових модулів – 2	Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр	Рік підготовки: 2-й		
Загальна кількість годин – 90		Семестр: 4		
		Лекції	Семінари	Практ.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3		20	6	10
	Самостійна робота 54			
			Вид контролю: залік	

Розділ 1. ІННОВАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

1.1. Тема. Вступ. Концептуальні засади початкової освіти

Мета і завдання освітнього компонента «Нові педагогічні технології та інновації в НУШ». Вимоги до навчальних досягнень здобувачів фахової передвищої педагогічної освіти.

Причини прийняття реформаторських рішень щодо початкової освіти. Мета, місія початкової школи на сучасному етапі її розвитку та результат в особистісному вимірі. Головні компоненти Концепції «Нова українська школа». Чинники якісної початкової освіти.

1.2. Тема. Новий Державний стандарт початкової освіти

Структура та ціннісні орієнтири Державного стандарту початкової освіти. Освітні галузі. Мета і завдання кожної освітньої галузі початкової школи. Вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів початкової освіти за освітніми галузями. Плани та програми, які створюються на базі Державного стандарту.

1.3. Тема. Вчитель початкової школи в світлі сучасних вимог

Вимоги до вчителя початкової школи відповідно до Концепції НУШ та Професійного стандарту «Вчитель початкових класів ЗЗСО». Нові професійні ролі вчителя Нової української школи (патріот, інноватор, цілісна особистість, всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення). Компетентності вчителів початкової школи, необхідні для навчання учнів перших класів. Базові компетентності вчителя початкових класів (професійно-педагогічна, соціально-громадянська, загальнокультурна, мовно-комунікативна, психологічно-фасилітативна, підприємницька, інформаційно-цифрова).

1.4. Тема. Сучасна інклюзивна освіта молодших школярів

Правовий аспект інклюзивної освіти. Поняття «інклюзивне навчання». Переваги інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Рання соціальна реабілітація дітей з особливими освітніми потребами – перший крок на шляху інтеграції їх до суспільства. Роль асистента вчителя з соціальної адаптації дитини. Ресурсні кімнати першокласників. Взаємодія з батьками.

1.5. Тема. Особливості організації освітнього середовища для молодших школярів. Ранкові зустрічі.

Поняття «новий освітній простір». Принципи нового освітнього простору, його складові. Простір навчального кабінету початкової школи НУШ. Вимоги до освітнього середовища НУШ (ергономність, безпечність, міцність, вага, колір, форми та розміри, естетичність). Особливості розвитку дітей 6-7 річного віку. Роль учителя у формуванні здоров'язбережуваного психологічно безпечного та емоційно-сприятливого середовища.

Розділ 2. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1. Тема. Сучасні педагогічні технології навчання учнів

Поняття «педагогічна технологія». Специфічні риси та ознаки педагогічних технологій. Завдання сучасних педагогічних технологій. Структура педагогічної технології. Класифікація та принципи функціонування педагогічних технологій.

2.2. Тема. Особливості впровадження педагогічних технологій в інноваційний освітній процес початкової школи.

Інноваційні технології в освітньому процесі Нової української школи. Педагогічні технології навчання молодших школярів: ігрові, парно-групові, особистісно орієнтовані, формування творчої особистості, проектні, технологія навчання як дослідження, інформаційно-комунікативні. Педагогічні технології в роботі з першокласниками. Врахування вікових особливостей учнів початкової школи.

2.3. Тема. LEGO-технологія в навчальному процесі молодших школярів

Сутність та завдання LEGO-технології. Організація роботи за LEGO-технологією. Роль педагога в організації занять з LEGO. Види вправ за LEGO-технологією.

2.4. Тема. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи. Розвиток критичного мислення

Поняття «інтеграція», «інтегроване навчання». Тематичний та діяльнісний підходи до інтегрованого навчання в початковій школі.

Технологія «Читання і письмо для розвитку критичного мислення». Ротаційні моделі «Щоденні 5» та «Щоденні 3» як ефективні види діяльності школярів.

2.5. Тема. Оцінювання навчальних досягнень молодших школярів

Мета і цілі оцінювання в сучасній школі. Спостереження, основні аспекти процесу оцінювання. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу Нової української школи. Відображення прогресу та досягнень учня через запровадження технології портфоліо.

Результати навчання за освітнім компонентом

У результаті вивчення освітнього компонента студент повинен

знати:

- мету і суть нового змісту початкової освіти, нормативно-правові документи, що регламентують діяльність вчителя Нової української школи, способи імплементації їх у професійну діяльність; завдання, які стоять перед учителем початкової ланки освіти Нової української школи; вимоги до професійних та особистісних його якостей ;

- сутність і закономірності розвитку особистості учня, зокрема першокласника, особливості організації роботи в сучасній українській школі на інноваційній основі відповідно до вимог МОН;

- знати особливості сучасних інноваційних технологій, які сприяють навчанню. розвитку і наскрізному вихованню здобувачів початкової освіти, зокрема першокласників, та особливості застосування їх в освітньому процесі Нової української школи.

вміти:

- володіти інноваційними технологіями в роботі з учнями молодшого шкільного віку, зокрема першокласників, з метою формування в них вмінь, які є основою ключових компетентностей;

- будувати освітній процес на основі педагогіки партнерства, результатів глибокого і систематичного вивчення школярів, їх інтересів;

- регулювати і коригувати міжособистісні стосунки в дитячому колективі;
- організовувати навчання дітей з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі, дотримуючись принципу інклюзії;
- сприяти самовихованню, самоосвіті, саморозвитку учнів початкових класів;
- застосовувати принципи наукової організації праці;
- вивчати та використовувати передовий педагогічний досвід і досягнення психолого-педагогічної науки на сучасному етапі розвитку Нової української школи.

Примітка: оцінювання здобувачів освіти здійснюється за 12-бальною системою з переведенням в національну систему оцінювання та систему ЄКТС.

II. Лекційні матеріали освітнього компонента

РОЗДІЛ 1. ІННОВАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Лекція 1.1. Тема. Вступ. Концептуальні засади початкової освіти

План

1. Вступ. Мета і завдання освітнього компонента «Нові педагогічні технології та інновації в НУШ».
2. Причини та мета прийняття реформаторських рішень щодо початкової освіти.
3. Огляд Концепції «Нова українська школа».

Основні поняття: реформа освіти, концепція, початкова школа, дитиноцентризм, компетентнісний підхід, цінності, автономія вчителя, педагогіка партнерства.

1. Вступ. Мета і завдання освітнього компонента «Нові педагогічні технології та інновації в НУШ».

Сучасний глобалізований світ розвивається швидкими темпами. Це змінює запит соціуму на освіту, в тому числі й на освіту в Україні, яка реформується. Важливу роль відіграє початкова ланка.

Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», інші нормативні документи регулюють сучасний освітній процес в початковій ланці. Концепція «Нова українська школа» спрямовує вчителя на нові підходи до освіти молодших школярів.

Метою сучасної освіти є підготовка людини, здатної жити і реалізовувати себе в глобалізованому світі. Це потребує наукового осмислення змісту освіти, зокрема початкової, професійної підготовки вчителя, здатного задовольняти вимоги соціуму. Освітній компонент «Нові педагогічні

технології та інновації в НУШ» вивчається протягом семестру. Метою його опанування є мотивація здобувачів педагогічної професії до свідомого оволодіння новими педагогічними технологіями навчання, виховання і розвитку учнів, оволодіння загальними професійно-педагогічними вміннями та навичками, професійними та особистісними цінностями відповідно до Концепції «Нова українська школа» в умовах інноваційного підходу до початкової освіти; формування системи ключових компетентностей організації освітнього процесу в початковій школі, зокрема учнів першого циклу навчання; розуміння та врахування ними анатомо-фізіологічних, психологічних та вікових особливостей школярів при впровадженні нових педагогічних технологій.

Програма розрахована на 90 год. (20 год. лекцій, 6 год. семінарських занять, 10 год. практичних занять, 54 год. самостійної роботи). Форма підсумкового контролю – залік. Освітній компонент тісно пов'язана з педагогікою, психологією, фаховими методиками, історією, філософією.

В процесі її вивчення студенти розвиватимуть компетентності, необхідні в професійній діяльності: спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовами; спілкування іноземними мовами; математична компетентність; основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя; ініціативність і підприємливість; соціальна і громадянська компетентності; обізнаність і самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя. Кожен здобувач освіти зможе виробити професійні уміння та ставлення до майбутньої професії та інновацій в школі, сприймаючи матеріали лекцій, беручи активну участь в семінарських та практичних заняттях, працюючи самостійно з різноманітними джерелами інформації, проявляючи при цьому наполегливість, творчість, креатив. Важливо кожному, спираючись на нормативно-правові документи МОН України, усвідомити важливість знань та вмінь, необхідних в роботі з дітьми в Новій українській школі.

Реформа початкової освіти вимагає підготовки молодого покоління, яке зможе отримати якісну освіту, щоб реалізуватися та соціалізуватися в житті. Таким чином, посилюються вимоги до вчителя, а отже, до здобувачів педагогічної освіти, які будуть готувати це покоління. Від учителя в певній мірі залежить майбутнє України.

2. Причини та мета прийняття реформаторських рішень щодо початкової освіти.

XXI століття ознаменувалося новими глобальними викликами та якісними змінами в світі, в тому числі в освіті. Результати наукових досліджень свідчать про прямий зв'язок між освітою та економічним зростанням країни. За даними досліджень фахівців Світового банку «Навички для сучасної України» (2015) свідчать, що роботодавці мають потребу у фахівцях з «м'якими» навичками. Школа України виявилася найменш реформованою, яка впродовж років була орієнтована на накопичення знань. Як засвідчили дослідження, проведені у Стенфордському та Гарвардському університетах «м'які навички» забезпечують 85% кар'єрного успіху, а професійні навички – лише 15%. Реформування освіти в Україні торкнулося дошкільної, шкільної, професійної та вищої освіти. *В 2016 році були розроблені Концептуальні засади реформування середньої освіти в нашій державі.* Цей важливий документ проголосив збереження цінностей дитинства, наголосив на гуманізації та особистісному підході до навчання, виховання та розвитку здібностей учнів. Він націлив учителів початкової школи на створення навчально-предметного середовища, яке відзначатиметься психологічним комфортом та сприятиме розвитку творчості кожної дитини.

Прийняття реформаторських рішень було зумовлено **невирішеними проблемами** у вітчизняній освіті:

утруднення доступу учнів до здобуття якісної освіти через відмінності між школами, які територіально, соціально і демографічно працюють у різних умовах;

недостатньо розвинена була мережа дошкільних закладів, що унеможливило підготовку дітей до школи старшого дошкільного віку. Постає потреба пошуку інших шляхів здійснення підготовки дітей до школи;

умови навчання дітей, особливо 6-річних першокласників, у переважній більшості закладів освіти не відповідали психофізіологічним особливостям розвитку учнів. Це стосувалося наповнення класів, режиму навчання, вимог до приміщення, забезпечення харчуванням, матеріальної бази;

погіршувалося фізичне та психологічне здоров'я дітей. Це вимагало перегляду режиму навчальної праці, розвантаження, структурування змісту навчальних предметів тощо;

збільшилася кількість дітей з особливими освітніми потребами. Їм необхідний особливий і тривалий психолого-педагогічний супровід, логопедична, соціальна і медична допомога;

початкові школи в сільській місцевості стали переважно малочисленими. Багато з них не могли конкурувати з міськими по якості освіти. Необхідними були матеріально-технічна база та обслуговування, додаткове фінансування;

потребувало змін навчальне забезпечення новими підручниками, посібниками, на друк яких виділялося мало коштів.

Таким чином, з прийняттям Концепції «Нова українська школа» (2016) та втіленням в роботу шкіл (2018), описані та інші проблемні питання мали бути вирішені найближчими роками. Ці позитивні зміни ми спостерігаємо з часу прийняття цього важливого документа.

Провідною метою реформування початкової освіти є підвищення її якості.

Мета загальної середньої освіти визначена у Законі України «Про освіту» (2018), відповідно до якої, ***завданням початкової школи є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і***

предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві.

Основними чинниками, які зможуть забезпечити якість початкової ланки загальної середньої освіти є:

- повне охоплення навчанням усіх дітей молодшого шкільного віку;
- ефективне використання вчителем досягнень кожної дитини дошкільного періоду;
- створення сучасного освітнього середовища, в якому кожна дитина навчається в безпечному для здоров'я середовищі;
- впровадження інноваційних методик навчання, виховання і розвитку молодших школярів, особистісно і компетентісно зорієнтованих;
- дотримання технологічності методик навчання;
- обов'язковий моніторинговий супровід освітнього процесу;
- ефективна підготовка педагогічних кадрів.

Названі чинники Концепції Нової української школи мають постійно перебувати в полі зору працівників освіти задля підвищення її якості.

У Концепції наголошено на суб'єкт-суб'єктних відносинах під час навчання. Школярі мають оволодіти способами навчальної діяльності, здобути «м'які» навички, досвід взаємодії з іншими людьми, соціалізуватися з метою подальшого успішного навчання, виховання та розвитку.

3. Огляд Концепції «Нова українська школа».

Концепція «Нова українська школа» включає такі *головні компоненти*:

1. Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві.
2. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.
3. Наскрізний процес виховання, який формує цінності.
4. Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

Держава та місцева громада визнані рівноправними учасниками освіти. Вони мають забезпечити ефективну організацію навчально-виховного процесу. *Учитель – людина умотивована*, користується свободою творчості, розвивається професійно. *Автономії школи* сприяє децентралізація та ефективне управління. *Нова структура школи* має забезпечити засвоєння учнями змісту і *набуття компетентностей* для життя. Діти мають *рівний доступ до якісної освіти*, який забезпечить справедливий розподіл публічних коштів. *Сучасне освітнє середовище* створює необхідні умови для навчання учнів, освітян, батьків в приміщенні закладу освіти та поза ним.

Сучасний освітній процес орієнтується на результат. *Найціннішим в особистісному вимірі є здорова дитина*. Вона має бути мотивована на успішне навчання з різних джерел, вміти досліджувати, критично оцінювати інформацію, бути відповідальною у ставленні до себе та інших людей, усвідомлювати себе справжнім громадянином чи громадянкою України.

Нині у світовій практиці ефективність освіти пов'язується з реалізацією компетентнісного підходу. Компетентнісні результати навчання учнів початкової школи визначено у документах – Державному стандарті, вимогах навчальних програм, вимогах до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів .

Ознаками компетентності учнів початкової школи є зміщення акцентів на *вироблення і розвиток умінь діяти, застосовувати досвід у проблемних умовах замість накопичення їх*.

Учителю варто створити умови для включення механізмів компетентності учня, а саме його здатності діяти в конкретних умовах, мотивувати дитину на досягнення успішного результату. Наприклад, учень має дефіцит інформації про щось, виконуючи завдання, обмаль часу для пошуку відповіді, невідомі причиново-наслідкові зв'язки, коли не спрацьовують типові варіанти рішення тощо.

Компетентність вважається багатогранною, цілісною. Вона включає знання, вміння, досвід діяльності в сукупності. Окремо кожна не є

компетентністю. Компетентності дозволяють людині усунути суперечливості між теоретичними знаннями та їх використанням на практиці для розв'язання конкретних задач. Школяр має вміти розрізняти об'єкти, ознаки, властивості; аналізувати і пояснювати причини і наслідки подій, вчинків, явищ; створювати тексти, вироби, проекти; висловлювати ставлення до подій, вчинків своїх та інших; брати участь в колективних справах; у розв'язанні навчальних завдань; оцінювати вчинки, різні моделі поведінки; користуватись певними предметами та ін. Переплетення ключових компетентностей та наскрізних умінь забезпечує особистісний розвиток учня.

Ключові компетентності учня пов'язують воедино особистісне і соціальне в освіті. Вони відображають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльності, виявляються не взагалі, а в конкретній справі чи ситуації, набуваються також засобами неформальної освіти, впливу середовища тощо.

Ключові компетентності рівнозначні на всіх етапах навчання. Кожна освітня галузь (мовно-літературна, іншомовна, математична, природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров'язбережна, фізкультурна, громадянська та історична, мистецька) володіє потенціалом, необхідним для формування ключової компетентності. Цей потенціал має бути реалізований наскрізно у процесі навчання кожного предмета або курсу.

Під час вивчення будь-якого предмета чи курсу у його змісті мають бути реалізовані складники всіх ключових компетентностей.

Велика увага в Концепції приділена **педагогіці партнерства** між усіма учасниками освітнього процесу. Вона ґрунтується на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості і переслідує мету створення нового гуманного суспільства. Головним завданням педагогіки партнерства є перехід на якісно новий рівень взаємовідносин між усіма учасниками освітнього процесу: учителями, учнями, батьками. Завдання освіти молодших школярів реалізуються у спільній діяльності, де панує взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку кожного школяра.

Учасники освітнього процесу мають дотримуватися педагогічних принципів партнерства:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Основними рисами педагогіки партнерства є ідея подолання пізнавальних труднощів у колективній діяльності, методика «занурення», ідея життєтворчості, вільний вибір часу вчителем для засвоєння матеріалу, реалізація диференційованого навчання.

Утілюючи ідеї педагогіки партнерства, вчителю слід виявляти ініціативу, постійно залучати дитину до спільної діяльності. Як інструменти педагогіки партнерства можна використовувати цікаві й захоплюючі розповіді, відверту бесіду, справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, спільні суспільно корисні справи, благодійні акції тощо.

У Концепції акцентовано увагу на ідеї *дитиноцентризму*.

Дитиноцентризм – це наближення навчання і виховання дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів. *Ідеї дитиноцентризму включають:*

- свободу педагогічної творчості;
- активність учнів, орієнтацію на їх інтереси та досвід; створення безпечного та ефективного навчального середовища, забезпечення морально-психологічного комфорту;
- практичну спрямованість навчальної діяльності; обов'язкове врахування інтересів кожної дитини;
- виховання вільної незалежної особистості;

- забезпечення свободи і права дитини, урахування її вікових та індивідуальних особливостей;

- упровадження шкільного самоврядування, яке передбачає виховання на гуманістичних та демократичних ідеях.

*Пріоритетного значення в Новій українській школі набуває завдання **формування в учнів системи загальнолюдських цінностей** – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність). У центрі освіти має перебувати виховання в учнів відповідальності за себе, а також за добробут нашої країни.*

*У здійсненні виховного процесу мають ураховуватися наступні **орієнтири**:*

- виховання є наскрізним;
- до створення виховного середовища залучається весь колектив школи;
- учитель – взірць вихованої людини, він надихає і зацікавлює дитину, враховує її нахили і здібності, створює умови для їх реалізації;

- важливим є співробітництво з закладами позашкільної освіти, постійний діалог учителя з батьківською спільнотою.

- залучаються до співпраці психологи та соціальні педагоги;

*Структура освітнього процесу в початковій школі включає **два цикли навчання**: перший – адаптаційно-ігровий (1 – 2 класи); другий – основний (3 – 4 класи).*

*В Концепції описуються зміни в організації сучасного **освітнього середовища**. У зв'язку з тим, що в шкільному житті зростає частка групової ігрової, проєктної і дослідницької діяльності, урізноманітнюються варіанти упорядкування освітнього простору.*

Крім класичних варіантів класних кімнат доцільно використовувати мобільні робочі місця, які можна легко трансформувати для групової роботи.

У плануванні і дизайні освітнього простору першорядним має бути спрямування на розвиток дитини і мотивації її до навчання.

Розбудова Нової української школи продвжується. Шлях її супроводжується суттєвими змінами всіх складників початкової освіти. Сьогоднішні школярі мають можливість отримати якісну освіту. Учителі підвищують фаховий рівень. У початковій школі накопичується передовий досвід роботи.

Питання для самоконтролю

1. Яку мету переслідує реформа освіти в Україні?
2. Які чинники зможуть забезпечити якість початкової освіти?
3. Чим зумовлені зміни в системі шкільної освіти України?
4. Яке значення для кожного здобувача педагогічної професії має освітній компонент «Нові педагогічні технології та інновації в НУШ»?
5. Які рівні загальної середньої освіти передбачені Законом «Про освіту»?
6. Назвіть головні компоненти Концепції «Нова Українська школа»?
7. В чому полягає компетентнісний підхід до освіти?
8. Чому, на вашу думку, великого значення надається педагогіці партнерства в Новій українській школі?
9. Які особливості організації освітнього процесу передбачені Концепцією «Нова українська школа»?
10. Які вимоги до сучасного освітнього середовища в початковій школі? Що дасть їх дотримання?

Лекція 1.2. Тема. Державний стандарт початкової освіти

План

1. Державний стандарт початкової освіти – важливий документ.
2. Суть освітніх галузей Державного стандарту.
3. Освітні програми, навчальні плани.

Основні поняття: Державний стандарт, ціннісні орієнтири, цикли початкової освіти, освітня галузь, план, програма.

1. Державний стандарт початкової освіти – важливий документ.

В Законі України «Про освіту» (2018) наголошується, що «метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності».

На основі Концепції «Нова українська школа» протягом 2016 – 2018 років був розроблений Державний стандарт початкової освіти, який здійснювався у відкритому експертному середовищі. *27 лютого 2018 року Кабінет Міністрів України ухвалив Державний стандарт початкової освіти.* Він визначив зміст навчання дітей з 1 вересня 2018 року. До створення цього важливого освітнього документа були залучені з різних регіонів України педагоги-практики, науковці, громадські активісти, батьки, міжнародні консультанти. *24 липня 2019 року Кабінет Міністрів України постановою № 688 вніс доповнення до чинного Державного стандарту.*

Цільовою аудиторією Стандарту є учителі початкових класів, керівники органів освіти, батьки. Міністерство освіти і науки України забезпечує впровадження Державного стандарту та організовує забезпечення навчально-методичними матеріалами. Обласні органи управління освітою забезпечують упровадження Державного стандарту в області. Управління освіти органів місцевого самоврядування супроводжують упровадження Стандарту та забезпечують належні умови освітнього процесу в громаді. Керівники закладів освіти створюють належне освітнє середовище та формують з учителями Типову освітню програму, укладають робочі навчальні плани. Вчителі разом з керівником закладу освіти формують Освітню програму на основі Типової освітньої програми, затвердженої Міністерством освіти і науки України або на

основі Державного стандарту. Вони розробляють власні навчальні програми предметів. Батьки бачать можливість власної участі в освітньому процесі дитини, сприяють розвитку її компетентностей.

Державний стандарт початкової освіти визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти, загальний обсяг їх навчального навантаження у базовому навчальному плані початкової освіти та форму державної атестації.

Стандарт початкової освіти ґрунтується на філософії утвердження людської гідності. Стандарт відображає важливі гуманістичні принципи, на яких засновані зміни у закладах освіти:

- визнання талановитості кожної дитини;
- визнання цінності дитинства;
- радість пізнання;
- розвиток вільної особистості;
- формування здорового способу життя й створення безпечних умов у школі;
- формування морально-етичних цінностей;
- виховання відповідального громадянина та любові до України.

Пункт 5 Державного стандарту початкової освіти передбачає поділ на 2 цикли, які враховують особливості фізичного, психічного і розумового розвитку дітей: *I цикл 1- 2 класи, II цикл 3 - 4 класи.*

Метою першого циклу навчання є природне входження дитини в шкільне життя, послідовна адаптація до нового середовища. До особливостей цього циклу віднесено такі:

- навчальні завдання і час на їхнє виконання визначаються із урахуванням індивідуальних особливостей школярів;
- навчальний матеріал можна інтегрувати в змісті споріднених предметів;
- обсяг домашніх завдань обмежено;

- навчання організовується через діяльність, ігровими методами у класі і поза ним;
- учитель має свободу вибору у створенні навчальних програм у межах стандарту освіти;
- запроваджується формувальне оцінювання без традиційних оцінок; завдання вчителя – підтримувати в учневі впевненість і мотивацію до пізнання.

Метою другого циклу є концентрація педагогічної уваги на формуванні відповідальності і самостійності дитини, підготовка її до навчання в основній школі. *Важливими ознаками цього циклу є:*

- врахування індивідуальності учня, застосування у процесі навчання методів, що сприяють здійсненню самостійного вибору, поєднання теорії з практикою;
- запровадження предметного навчання;

Освітній процес здійснюється із застосуванням діяльнісного підходу на інтегровано-предметній основі з переважанням ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4 класи).

Відповідно до нового Закону «Про освіту», Стандарт визначає обов'язкові результати на завершення кожного циклу навчання в початковій школі. Ці результати досяжні і вимірювані. Вони є основою для створення інструментів оцінювання навчальних досягнень школярів. Такі інструменти мають формувальний характер. Вони мотивують учнів до пізнання та поступу в здобутті освіти.

Державна підсумкова атестація застосовується лише для моніторингу якості освіти і не впливає на освітню траєкторію здобувачів початкової освіти.

Таким чином. Державний стандарт є дороговказом у здійсненні освітньої діяльності в школі першого ступеня.

2. Суть освітніх галузей Державного стандарту. Вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей учнів у *Державному*

стандарті початкової загальної освіти визначено за освітніми галузями.
Освітня галузь – це складник змісту освіти, що відображає певну сферу вивчення або об’єднує споріднені сфери.

Зміст освіти відповідає освітнім галузям, які супроводжується індексом,:

- Мовно-літературна (українська мова і література, мови і література, національних меншин, іншомовна освіта (МОВ);

- Інформативна (ІФО);

- Соціальна і здоров’язбережна (СЗО);

- Математична (МАО);

- Фізкультурна (ФІО);

- Природнича (ПРО);

- Громадянська та історична (ГІО);

- Технологічна (ТЕО);

- Мистецька (МІО).

У межах кожної освітньої галузі зазначаються:

Мета (компетентнісний потенціал) і *загальні результати навчання* здобувачів освіти (знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особистісні якості учнів, що відповідають освітнім цілям освітньої галузі);

змістові лінії (тематична єдність, яка окреслює внутрішню структуру та систематизує конкретні очікувані результати кожної освітньої галузі). Для кожної освітньої галузі визначені «змістові лінії» – від 3 до 6;

обов’язкові результати навчання (сукупність знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей здобувачів початкової освіти, які відповідають загальним результатам навчання та які можна кількісно оцінити, виміряти).

Загальні очікувані результати (ЗОРи): вказують на рівень розвитку кожного вміння на завершення циклу (1 – 2 кл. і 3 – 4 кл.). Конкретні очікувані результати (КОРи) визначають обов’язковий зміст, «ядро знань».

Наприклад, у природничо-освітній галузі для 1 – 2 кл. ЗОР може бути таким: «Відповідально дію в довкіллі, дбаю про його чистоту, доглядаю за рослинами і тваринами». Тоді як КОР для цієї ж галузі на кінець 2-го кл.: «Не завдаю шкоди тваринам і рослинам під час дослідів та експериментів».

Компетентнісний потенціал кожної освітньої галузі забезпечує формування всіх ключових компетентностей: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною у разі відмінності від державної та іноземними мовами, математична компетентність, інноваційність, компетентність у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність, інформаційно-комунікативна, навчання протягом життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість та фінансова грамотність.

Розглянемо до прикладу технологічну освітню галузь. Її метою є формування компетентностей в галузі техніки і технологій та інших ключових компетентностей, а також здатності особистості до зміни навколишнього світу з використанням засобів сучасних технологій без заподіяння йому шкоди, до використання технологій для власної самореалізації, культурного і національного самовираження. Школяр втілює творчий задум у готовий виріб, дбає про власний побут, ефективно використовує природні матеріали, дбає про навколишній світ, практично і творчо застосовує традиційні та сучасні ремесла. В додатку 6 до Державного стандарту визначені вимоги до загальних та обов'язкових результатів навчання з технологічної галузі. Наприклад, з напрямку «Втілення творчого задуму в готовий виріб» учень 1 – 2 класу планує власну діяльність з виготовлення виробу (загальний результат навчання) та за допомогою дорослих або самостійно планує власну діяльність з виготовлення виробу, прогнозує кінцевий результат (обов'язковий результат навчання).

Досвід школярів, їх потреби, які мотивують до навчання, знання та вміння, які формуються в різному освітньому середовищі, є основою ключових компетентностей.

Таким чином, Державний стандарт регулює засадничі норми початкової освіти на даному етапі її розвитку.

3. Освітні програми, навчальні плани.

На основі Державного стандарту складаються похідні документи, які затверджуються. Ці документи спрямовують учителя на надання освітніх послуг учням.

Типова освітня програма затверджується Міністерством освіти України. Вона є основою для створення освітньої програми закладу освіти. В Типовій освітній програмі відображено:

- загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання, подані в рамках освітніх галузей;

- зміст освітніх галузей за змістовими лініями;

- тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, їх інтеграцію та логічну послідовність вивчення;

- рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструменти забезпечення якості освіти;

- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою.

Очікувані результати навчання подано за змістовими лініями і співвіднесено з обов'язковими результатами навчання.

Навчальна програма освітнього компонента – це нормативний документ, який створює вчитель самостійно або з іншими вчителями на основі Державного стандарту, де описує:

- зміст предмета та курсу відповідно до очікуваних результатів, визначених Стандартом, викладений у логічній послідовності;

- підходи до інтегрування предмета та курсу за тижневими темами, проблемами, проектами, блоками тощо;

- навчальну діяльність та умови її виконання;

- засоби оцінювання навчальних досягнень учнів.

Базовий навчальний план є складовою частиною Державного стандарту початкової загальної освіти. Для створення можливості задоволення освітніх потреб учнів, вимірювання їхніх досягнень рекомендується резервувати 20% часу, який передбачено на навчальну діяльність. Моделювання навчальної діяльності здійснюється відповідно до проблемних запитань, які розкривають теми програми.

Документ містить два рівнозначні варіанти базового навчального плану: для закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання і з навчанням мовою відповідного корінного народу чи національної меншини.

Він визначає загальний обсяг навчального навантаження та дає цілісне уявлення про зміст і структуру початкової освіти, встановлює погодинне співвідношення між освітніми галузями за роками навчання, визначає гранично допустиме навантаження учнів та загальнорічну кількість годин за освітніми галузями. Він має 5 варіантів, що відображено в додатку 12 до Державного стандарту.

Базовий навчальний план має інваріантний (обов'язковий для всіх закладів) і варіативний (заклад розподіляє самостійно) складники. Зміст інваріантного складника подано через освітні галузі, сукупність яких необхідна і достатня. Шляхами вимірювання результатів навчання передбачено формувальне оцінювання, яке допомагає відстежувати особистісний розвиток учня, і підсумкове, яке дає можливість співставити навчальні досягнення учня з обов'язковим результатами. Що передбачені Державним стандартом.

На основі Базового навчального плану Міністерство освіти і науки України затверджує **Типовий навчальний план**. Типовий навчальний план розподіляє навчальний час між навчальними предметами, курсами згідно із співвідношенням між освітніми галузями, яке визначене Базовим навчальним планом. У Типовому навчальному плані відображається інтеграція різних освітніх галузей.

Робочий навчальний план закладу освіти розробляється навчальним закладом на основі Типового навчального плану, затвердженого Міністерством освіти і науки України. У робочому навчальному плані конкретизується варіативний складник Базового навчального плану. Зокрема, варіативний складник передбачає години, які можна використати додатково на вивчення предметів / освітніх галузей інваріантного складника, індивідуальні консультації та групові заняття з учнями. Варіативність змісту початкової освіти реалізується і через запровадження в навчальних програмах 20% резервного часу, що створює простір для задоволення освітніх потреб учнів, вирівнювання їхніх досягнень, розвитку наскрізних умінь.

Календарне планування здійснюється вчителями на підставі навчальних програм у довільній формі. Воно визначає послідовність та тривалість окремих елементів навчальної діяльності (ігор, занять, уроків тощо). Співвідношення часток освітніх галузей, що реалізуються через інтегровані курси або окремі предмети може відрізнятись за тижнями. Баланс навчального часу між галузями періодично унормовує педагог, який самостійно щотижня приймає рішення про розподіл 20-відсоткового резерву часу.

Таким чином, учителі можуть використовувати новий Стандарт початкової освіти для створення навчальних програм предметів або курсів, з урахуванням мети і загальних цілей у рамках кожної з дев'яти освітніх галузей.

Документи, створені на основі Державного стандарту початкової освіти, взаємопов'язані між собою. Державний стандарт початкової освіти визначає, що саме мають знати учні та якими компетентностями володіти по закінченню певного циклу навчання. Він орієнтує початкову освіту на формування в дітей цінностей, ґрунтуючись на принципах дитиноцентризму. Він є одним із важливих документів, який мають знати здобувачі педагогічної освіти, щоб вибудовувати індивідуальний педагогічний розвиток у перспективі.

Питання для самоконтролю

1. Коли і з якою метою був прийнятий в Україні Державний стандарт початкової освіти?
2. Хто брав участь в його розробці? Для яких цільових груп він призначений?
3. На яких принципах ґрунтується Державний стандарт початкової загальної освіти?
4. На які цикли ділиться початкова освіта? Чому?
5. Яким освітнім галузям відповідає зміст освіти у Державному стандарті? Що зазначено у межах кожної освітньої галузі?
6. Яке коло питань окреслює Типова освітня програма, яка створюється на підставі Державного стандарту?
7. Назвіть обов'язкові елементи навчальної програми предмета або курсу.
8. Чим відрізняються Базовий та Типовий навчальні плани?
9. Хто розробляє Навчальний план закладу? Що в ньому конкретизується?
10. Хто і на підставі якого документа здійснює календарне планування? Що воно передбачає?

Лекція 1.3. Тема. Вчитель початкової школи в світлі сучасних вимог.

План

1. Вимоги до вчителя початкових класів Нової української школи.
2. Набуття та підвищення професійної компетентності вчителя.

Основні поняття: вчитель початкових класів, особистісні якості, професійні компетентності, нові ролі вчителя, конкурентноспроможний учитель, підвищення професійної компетентності.

1. Вимоги до вчителя початкових класів Нової української школи.

Історія української школи і педагогіки свідчить, що у всі періоди її розвитку великого значення надавалося особі вчителя, який навчав і виховував дітей. Видатні педагоги минулого приділяли велику увагу методам і прийомам, які застосовував учитель у наданні освітніх послуг школярам. Їх кращі ідеї лягли в основу взаємодії учителя з учнями в Новій українській школі.

Реформування початкової освіти в Україні в наш час поставило завдання підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їхнього професійного та загальнокультурного рівня. Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства 29 грудня 2020 року було затверджено *Професійний стандарт за професіями*: «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Документ розроблено МОН України, Українським інститутом розвитку освіти за участю вчителів, директорів та інших спеціалістів. Дуже важливим є вибір професії вчителя початкових класів. В. О. Сухомлинський радив кожному перед вибором подумати, чи любить він дітей. Він дав багато слушних порад учителям початкової школи, які закладають основи наук, розвивають і виховують особистість. Учителі Нової української школи в своїй діяльності спираються на наукові дослідження сучасної психолого-педагогічної думки, визначних педагогів минулого та практичний досвід.

Педагогічна діяльність сучасного учителя початкових класів включає:

- планування і здійснення освітнього процесу;
- забезпечення і підтримку освіти учнів в закладі та родині;
- створення освітнього середовища;
- рефлексію та професійний саморозвиток;
- проведення педагогічних досліджень;
- надання методичної допомоги колегам;

- соціалізацію учнів;
- узагальнення власного передового досвіду та його презентація;
- оцінювання результатів роботи вчителя початкових класів.

Стандарт відображає сучасний підхід до визначення переліку загальних та професійних компетентностей учителя початкової школи. Йому мають бути притаманні такі **загальні компетентності**: громадянська, соціальна, культурна, лідерська, підприємницька.

До **професійних компетентностей** належать: мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічне партнерство, інклюзивна, здоров'язберезувальна, проектувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна, здатність до навчання впродовж життя.

Затверджений Професійний стандарт учителя початкових класів, який містить опис професійних компетентностей за кваліфікаційними категоріями (спеціаліст, спеціаліст другої категорії, спеціаліст першої категорії, спеціаліст вищої категорії), дозволяє вчителю визначити чіткі орієнтири власного професійного росту.

Сучасний вчитель – це професіонал, який знаходиться у постійному творчому пошуку та конкурентоспроможний. Йому необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. Це можливо за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей. Конкурентоспроможний вчитель повинен володіти надзвичайними можливостями впливати на проблеми світогляду особистості настроїв і моральності учнів. Вчитель сучасної школи повинен не просто вчити, він повинен формувати духовно інтелектуальну творчу особистість, адаптовану до сучасних вимог, різнобічно розвинену, соціально зрілу, яка успішно засвоює ціннісний нормативний досвід поколінь, виробляючи свій власний досвід діяльності, творчості, спілкування. **Моделі конкурентоспроможного вчителя притаманні риси**: інтелект, новизна, креативність, оптимізм, нестандартність, конкурентоспроможність, уміння

взяти на себе ініціативу, реалізація задуманого, ентузіазм, новаторство, творчість, об'єктивність, самореалізація, перфекціонізм, рух вперед, життєвий тонус, інновації, ініціативність, саморозвиток, толерантність.

Учитель має саморозвиватися, самовдосконалюватися, самореалізовуватися, дбати про підвищення фахового та індивідуально-особистісного рівня впродовж всієї педагогічної діяльності та всього життя.

Він має володіти технологіями для формування системи цінностей з урахуванням особистих запитів, норм ситуації та естетичних уподобань учнів.

Конкурентоспроможний фахівець – це дослідник, творець нових знань, проєктувальник свого життя.

Важливими є *рис*и характеру сучасного вчителя як лідера: ентузіазм (емоційний підйом), твердість характеру (вимогливість, наполегливість, стійкість), справедливість (однакове ставлення до учнів), сердечність (турбота про людей), скромність (бажання слухати інших), впевненість у собі, сміливість прийняття рішень.

Учитель має розвивати в собі *інтелектуальні здібності*: розум, концептуальність, оригінальність, розсудливість, цікавість, допитливість.

Сучасний *вчитель початкової школи виконує нові ролі*: коуча, ментора, тьютора, новатора, модератора, фасилітатора.

Коуч – той, хто допомагає досягти життєвої або професійної мети. Він сприймає людину такою, якою вона є насправді, а не оцінює її.

Ментор – досвідчений і надійний товариш, порадник, наставник) – той, що є наставником.

Тьютор – той, що індивідуально працює з інтересом дитини – виявляє освітні запити, проєктує освітню діяльність, організує рефлексію, проєктує наступні кроки в освіті

Новатор – педагог, який приносить в інтелектуальну освітню діяльність нові ідеї

Модератор – людина, яка проводить соціологічні дослідження, ведучий фокус-групи, адміністратор форуму, чату, соціальної мережі в Інтернеті, той хто налагоджує комунікативну взаємодію у класі, організує рефлексію, проектує наступні кроки в освіті

Фасилітатор – підтримує дитину в її навчальній діяльності через педагогічну взаємодію, допомагає, надихає.

Щоб стати вчителем-професіоналом, необхідно готувати себе до цього в закладі професійної підготовки.

У процесі педагогічної роботи вчитель початкового навчання виконує **нові функції**:

- функція сприяння навчанню учнів (створення умов для прояву самостійності, творчості, відповідальності учнів та формування мотивації до безперервної освіти);

- функції проектування (проектування спільно з учнем індивідуального освітнього маршруту);

- управлінські функції (координація діяльності суб'єктів освітнього процесу).

Сучасний вчитель є агентом змін. Його діяльність базується на педагогіці партнерства, яка включає повагу до особистості, доброзичливе і позитивне ставлення, довіру у відносинах і стосунках, діалог, взаємодію, взаємоповагу, розділене лідерство, соціальне партнерство.

Сучасний учитель володіє науковими знаннями з основ наук, педагогіки, психології, методики, втілює інноваційні педагогічні технології в роботі з молодшими школярами.

Новим професійним орієнтиром у роботі вчителя початкової школи є здатність педагога організувати навчання з вирішенням творчих завдань, проявлення ініціативи та самостійності.

2. Набуття та підвищення професійної компетентності вчителя.

Сучасне суспільство потребує висококваліфікованого вчителя. Перед кожним здобувачем педагогічної освіти стоїть важливе завдання з

розвитку компетентностей, які сприятимуть формуванню професійних навичок.

Велике значення має постійна робота над удосконаленням особистісних якостей студента. до яких належить доброта, гуманність, справедливість, чесність, любов, терпіння тощо. До найважливіших навичок, які має розвинути в собі студент під час навчання належать: емоційний інтелект, розсудливість, вміння приймати рішення, готовність і вміння допомагати іншим, ведення перемовин, когнітивна гнучкість, взаємодія з іншими людьми, креативність, критичне мислення, вирішення комплексних завдань тощо.

Майбутній учитель початкових класів має працювати над удосконаленням державної та іноземних мов, математичної, інформаційно-цифрової, соціальної і громадянської компетентності, володінням компетентностями у природничих науках і технологіях. Кожен з вас має вміти вчитися впродовж життя, проявляти ініціативність та імпідприємливість, бути обізнаним у сфері культури, екологічно грамотним і вести здоровий спосіб життя.

Кожному студенту, який здобуває педагогічну спеціальність, варто замислитися над своїм професійним становленням. Важливо проявляти активність на лекціях, семінарських і практичних заняттях, брати участь в дискусіях, самостійно розширювати знання з певних питань, проявляти творчість під час різного роду педагогічних практик, вести дослідження і виступати на наукових конференціях тощо. Активність в позааудиторній роботі розширюватиме можливості особистісного розвитку. Все це сприятиме формуванню ключових та професійних компетентностей, які в майбутньому стануть основою для професійного росту.

Хто обрав професію вчителя, той став вічним учнем, який постійно буде удосконалюватися. Це питання регулюється нормативними документами. Відповідно до частини другої статті 54 Закону України «Про освіту» педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність.

Молодому вчителю в школі надають допомогу учителі- наставники. До їх послуг створюються школи молодого вчителя. В територіальних громадах працюють методичні об'єднання, авторські школи досвідчених учителів.

Кожен учитель може поділитися власним досвідом на конференціях семінарах-практикумах, взяти участь у виставці дидактичних матеріалів, Всеукраїнському конкурсі «Вчитель року». В 2017 році ГО «Освіторія» заснувала щорічну національну премію Global Teache Ukraine, метою якої є підкреслення важливості педагогів в Україні. Переможець отримує 250 000 гривень, можливість навчатися 1 рік за кордоном, поїздку в Дубаї на форум, де обирають кращого вчителя світу. У 2020 році перемогу в Дубаї здобув учитель початкової школи з Індії Раджит Дисалі. За свої нововведення в навчанні школярів сільської школи він отримав світове визнання та нагороду в 1 млн. доларів. Його ефективний інноваційний досвід навчання дітей поширюється а світі.

Велика роль самоосвіти у самовдосконаленні вчителя. Передовий педагогічний досвід представлений на різних платформах в Інтернеті. Це наукові та методичні статті, курси, вебінари, конференції, які проводять ГО «Освіторія», ГО «Прометеус» ГО «Платформа освіти», ТОВ «ЕДЮКЕЙШНАЛ ЕРА», «На урок», «AtomsHub» та інші. Інформація для вчителя розміщується на сайтах обласних інститутів післядипломної освіти, закладів вищої та передвищої педагогічної освіти України. На допомогу вчителю в Україні видаються журнали, електронні газети, методичні посібники, методичні розробки занять тощо. З результатами інноваційних досліджень можна ознайомитися в наукових бібліотеках та на їх сайтах.

Учителі забезпечують особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи до управління освітнім процесом, здійснюють наскрізний процес виховання на основі цінностей.

Потрібно навчатися сьогодні, щоб бути затребуваним завтра.

Отже, здобувачі педагогічної освіти мають усвідомлювати вимоги до сучасного вчителя, його роль і завдання в якісній освіті школярів. Кожен, хто

хоче стати вчителем-професіоналом, який готуватиме нове покоління до життя та діяльності, знайде з поміж багатьох способів ті, які сприятимуть його активному руху по висхідній педагогічній траєкторії.

Питання для самоконтролю

1. Які види діяльності на даному етапі розвитку освіти зобов'язаний виконувати вчитель початкових класів?
2. Які основні вимоги до вчителя початкового навчання у Новій українській школі?
3. Які нові функції покладені на вчителя в процесі професійно-педагогічної роботи?
4. Які нові професійні ролі виконує вчитель НУШ? В чому їх суть?
5. Дайте характеристику основних базових компетентностей вчителів початкових класів.
6. Які риси притаманні моделі конкурентоспроможного сучасного вчителя?
7. Які позитивні чи негативні риси ви спостерігали у вчителів, які вас навчали в школі?
8. Яким чином здобувач педагогічної професії може розвинути професійні компетентності?
9. Які особистісні якості потрібно розвивати кожному з вас, щоб стати вчителем, який буде відповідати запитам соціуму?
10. Чому, на вашу думку, такі великі вимоги ставляться до вчителя початкової школи?

Лекція 1.4. Тема. Сучасна інклюзивна освіта молодших школярів.

План

1. Запровадження інклюзивного навчання в НУШ.
2. Індивідуальна програма для розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

3. Роль асистент вчителя в освітньому процесі.
4. Ресурсні кімнати першокласників. Взаємодія з батьками.

Основні поняття: інклюзія, інклюзивна освіта, асистент вчителя, індивідуальна програма розвитку, модифікація, адаптація, ресурсна кімната, взаємодія фахівців.

1. Запровадження інклюзивного навчання в Новій українській школі.

Однією з формул Нової української школи є інклюзивна освіта, яка набуває розвитку. Діти з особливими потребами навчаються не в спеціальних школах, а разом з усіма. Це пов'язано з активністю батьків, діяльністю громадських організацій та міжнародними зобов'язаннями нашої держави. Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини (1989), Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю (2006). В Україні законодавчими документами є Конституція України (1996), Закон України «Про Уповноваженого з прав людини» (1997), Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2013). У законодавчі та нормативно-правові документи внесені зміни (з 2011) щодо забезпечення інклюзивної освіти, що стосуються усіх її ланок. На спеціалізованих сайтах містяться електронні ресурси з питань інклюзивної освіти.

Інклюзія – це процес реального включення осіб з особливими потребами в активне суспільне життя. Він передбачає розробку і застосування тих методів, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь суспільному житті.

Інклюзивну освіту описують по-різному. Спільними є положення: підхід до освіти базується на забезпеченні права на освіту для всіх дітей, позитивне сприйняття багатоманітності, значуща участь в освітньому процесі, виявлення й усунення бар'єрів.

В Законі України «Про освіту» зазначається, що *інклюзивне навчання* включає в себе систему освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципі недискримінації, врахуванні багатоманітності людини,

ефективному залученні та включенні до освітнього процесу всіх його учасників. *Інклюзивне освітнє середовище* розглядається як сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей. **Особа з особливими освітніми потребами** – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту. До цієї категорії належать: діти до 18 років з порушеннями психофізичного розвитку, діти з інвалідністю, діти-біженці, діти-мігранти, діти, які працюють, діти-сироти, безпритульні діти, діти із захворюванням на СНІД/ВІЛ, діти – представники національних меншин та ін.

З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання існуючих ресурсів, партнерство з громадою до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами.

Функціями інклюзивної освіти є:

- *Правова:* забезпечення права дітей з ООП на здобуття освіти в умовах звичайних закладів освіти за місцем проживання дитини; попередження і боротьба з виключенням в освіті; виявлення й усунення чинників, що перешкоджають реалізації права дитини з ООП на освіту на умовах рівності і доступності.

- *Соціалізацій:* засвоєння дітьми з ООП широкого кола цінностей, соціальних ролей і очікувань, на основі яких складається повсякденне життя людей, а також цінностей, що пропагуються закладом освіти; формування людської особистості на основі засвоєння дітьми з ООП знань, навичок, цінностей культурної спадщини, накопичених соціумом; включення дітей з ООП у соціокультурний простір класу, школи, громади, держави.

- *Виховна:* формування позитивного і толерантного ставлення суспільства до осіб з ООП як до рівних, створення соціокультурного середовища; формування у дітей з ООП почуття поваги і власної гідності, усвідомлення, що вони є повноцінними членами суспільства.

- *Засвоєння* дітьми з ООП системи знань, умінь і навичок, необхідних для розвитку потенціалу та подальшої успішної інтеграції у суспільство.

- *Економічна*: підготовка осіб з ООП до трудової діяльності, розвиток і використання їхнього потенціалу на ринку праці; зменшення кількості громадян, що перебувають на соціальному забезпеченні у держави.

Інклюзивна освіта дозволяє розвивати сильні сторони і таланти дитини, залучати до життя класу, розвивати культуру поваги, створювати дружні стосунки, поважати різноманіття, соціалізувати дитину. Завдяки спілкуванню з однолітками поліпшується когнітивний, моторний, мовний, соціальний та емоційний розвиток дітей, ровесники відіграють роль моделей для дітей з особливими освітніми потребами. Навчання проводиться з орієнтацією на сильні якості, здібності та інтереси дітей при налагодженні дружніх стосунків зі здоровими ровесниками й участі у житті класу.

Інші діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей; налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них. Діти вчаться співпрацювати, поводитися нестандартно, бути винахідливими, а також співчувати іншим.

Педагоги та фахівці інклюзивних класів краще розуміють індивідуальні особливості учнів, оволодівають різноманітними педагогічними методиками, що сприяють розвитку дітей з урахуванням їхньої індивідуальності. Спеціалісти (медики, педагоги спеціального профілю, інші фахівці) починають сприймати дітей більш цілісно, а також вчаться дивитися на життєві ситуації очима дітей.

Отже, інклюзивна освіта спрямована на надання кожній дитині можливостей для результативного навчання. Інклюзивна освіта є підходом, який допомагає адаптувати освітню програму та навчальне середовище до потреб учнів, які відрізняються своїми навчальними можливостями.

2. Індивідуальна програма для розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Індивідуальну програму розвитку (ІПР) для дітей з особливими освітніми потребами розробляє команда фахівців, до складу якої входять учитель, асистент вчителя, батьки та інші відповідні фахівці – спеціальний педагог, вчитель-логопед, практичний психолог. ІПР створюють на основі навчальної програми, розробленої учителем, з урахуванням висновку (рекомендацій) інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ).

Індивідуальна програма розвитку має такі розділи:

- *Загальна інформація про дитину* – ім'я та прізвище, вік, телефони батьків, адреса, особливості психофізичного розвитку, дата зарахування дитини до навчального закладу та термін, на який складається програма.

- *Наявний рівень знань і вмінь.* Група фахівців упродовж перших двох місяців (залежно від складності порушень розвитку) вивчає можливості та потреби дитини, а саме: її вміння, сильні якості та труднощі, стиль навчання (візуальний, кінестетичний, багатосенсорний та інші, особливо якщо один зі стилів домінує), види підтримки; інформацію щодо впливу порушень розвитку дитини на її здатність до навчання (за висновком фахівців інклюзивно-ресурсного центру про рівень розвитку дитини).

- *Додаткові послуги педагогів та інших фахівців,* які необхідні дитині для успішного засвоєння навчальної програми: послуги логопеда, психолога, реабілітолога, послуги з перекладу на жестову мову, послуги з організації відпочинку, в тому числі лікувально-оздоровчого; консультативні послуги та ін.

- *Адаптації та модифікації,* які слід розробити для облаштування середовища, застосування належних методів викладання, навчальних матеріалів, обладнання, врахування сенсорних та інших потреб дитини.

Модифікації як зміни до навчального змісту стосуються або його скорочення, або зміни концептуальної складності навчального завдання. Скорочення змісту навчального матеріалу може полягати у модифікації

навчального плану або освітніх цілей для конкретної дитини, внесенні змін до навчальних завдань, визначенні мінімального обсягу, який необхідно засвоїти. При цьому важливо описати альтернативні форми оцінювання, які планують проводити для вимірювання навчальних досягнень дитини з особливими освітніми потребами.

Адаптації змінюють характер подання навчального матеріалу, не змінюючи змісту або концептуальної складності завдання. Зокрема, використовують такі види адаптацій: пристосування освітнього середовища (збільшення інтенсивності освітлення у класних кімнатах, де є діти з порушеннями зору; зменшення рівня шуму в класі, де навчається дитина, котра погано чує, забезпечення її слуховим апаратом); зміни у навчальних підходах (використання навчальних завдань різного рівня складності; збільшення часу на виконання навчального завдання, зміна темпу занять, чергування видів діяльності тощо); адаптація навчальних матеріалів (адаптація навчальних посібників, наочних та інших матеріалів; використання друкованих текстів із різним розміром шрифтів, картки-підказки тощо).

Індивідуальну програму розвитку розробляють на один рік. Двічі на рік (за потреби частіше) програму переглядають із метою коригування, зокрема, якщо у дитини виникають труднощі у засвоєнні визначеного змісту навчального матеріалу чи, навпаки, є потреба перейти до наступного рівня складності виконання завдань; якщо дитина досягла визначених освітніх цілей; є потреба збільшити кількість послуг дитині; дитину переводять до іншої школи; у дитини є проблеми з поведінкою тощо.

3. Роль асистента вчителя в освітньому процесі

Головною умовою успішного розвитку дітей з особливими освітніми проблемами є створення комфортних та сприятливих умов в навчальному процесі. Саме тому на державному рівні з метою реалізації права таких дітей на освіту було введено в українське законодавство у 2010 році посаду асистента вчителя. Асистент вчителя є посередником між дітьми в класі та дорослими, які здійснюють навчальний процес. Його посада знайшла своє

відображення у низці законодавчих і нормативно-правових документів, які зазначають посадові обов'язки та основні функції.

Асистент вчителя допомагає працювати з усіма дітьми, надаючи додаткову підтримку у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Асистент вчителя бере участь у створенні індивідуальної програми розвитку, проведенні спостережень за розвитком дітей, організації навчальних матеріалів тощо. Робота з асистентом передбачає від учителя вміння використовувати практику спільного викладання, необхідності планувати час для спільного планування та обговорення освітнього процесу тощо.

Асистент вчителя має у співпраці з іншими фахівцями (соціальним педагогом, психологом, логопедом, дефектологом) виявити проблеми в шкільному житті дитини з особливими освітніми проблемами, в результаті обговорення визначитися із шляхами вирішення виявлених проблем для покращення умов перебування дитини з інвалідністю в шкільному середовищі. Для ефективного виконання покладених на фахівця завдань, він має володіти наступними компетенціями: здатність до ефективної комунікації; увага, спокій, терпіння, гнучкість та адаптивність – емоційна стабільність тощо. Все це є необхідністю та обов'язковою умовою для ефективної роботи асистента. Він виконує важливу соціальну роль: для дитини – «друг / наставник», для батьків – «консультант», а також є членом команди професіоналів, які створюють максимально комфортні та ефективні умови для розвитку дитини.

Роль асистента вчителя в роботі інклюзивного класу є надзвичайно важливою і полягає у наданні допомоги вчителю та дітям, його щирий інтерес до особистості дитини, яку він супроводжує.

Асистент допоможе забезпечити: розширення навчальних можливостей дитини, індивідуалізований підхід до навчання, проведення спостережень відповідно до вимог вчителя, кращий моніторинг та оцінку прогресу у навчанні та розвитку дитини, моделювання безпечної практики роботи та реагування на непередбачувані ситуації в міру їх виникнення.

Відповідно до законодавства асистент вчителя має забезпечити соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами: разом із вчителем класу виконує навчальні, виховні, соціальноадаптаційні заходи, запроваджуючи ефективні форми їх проведення, допомагає дитині у виконанні навчальних завдань, залучає учня до різних видів навчальної діяльності; у складі групи фахівців приймає участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини; адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами. Крім того, він має зреалізовувати на практиці наступні функції: організаційну; навчально-розвиткову; діагностичну; прогностичну; консультативну.

Види діяльності, які можуть виконувати асистенти педагога:

- організація екскурсій;
- читання книжок;
- допомога у виконанні навчальних завдань розроблених вчителем тощо.

Основне у роботі асистента вчителя, на нашу думку, виявити потреби дитини з інвалідністю під час її адаптації у шкільному середовищі, коригуванні та модифікації навчального матеріалу відповідно до можливостей дитини, що дозволить покращити успішність не лише дитина з інвалідністю, а також опосередковано впливатиме на ціннісну систему інших учнів класу. Група фахівців на чолі з вчителем мають допомагати адаптуватися дітям в шкільному середовищі і, хоча вчителі, асистенти та інші фахівці виконують різні ролі, але їхньою спільною метою є покращення навчального процесу, а також підготовка дитини з особливими освітніми потребами до більш дорослого та самостійного життя.

4. Ресурсні кімнати першокласників. Взаємодія з батьками

Створення інклюзивного простору – це не тільки навчання особливих дітей в навчальних закладах, а, насамперед, створення комфортних умов для отримання освітніх послуг на усіх навчальних етапах: садочки, школи, коледжі й університети.

Важливим є облаштування фізичного середовища, зумовлені додатковими потребами дітей (фізичними, сенсорними, психологічними та ін.). В документах Ради Європи, Європейського Союзу, Організації Об'єднаних Націй, зокрема у статті 2 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю закріплено поняття універсального дизайну.

Організуюючи освітнє середовище, слід дотримуватися *основних принципів універсального дизайну*:

- Рівноправне використання: архітектурно доступне та безпечне шкільне середовище; навчальні матеріали підготовлені таким чином, що їх можуть використовувати учні з різними функціональними порушеннями; веб-сайт школи розроблено таким чином, що інформація на ньому доступна учням і дорослим із порушеннями зору та слуху.

- Гнучкість користування: навчальний процес відповідає широкому спектру індивідуальних можливостей учнів; забезпечує гнучкі методи навчання, викладання, представлення навчального матеріалу; навчальні плани і освітні програми відповідають особливостям розвитку дітей.

- Просте та зручне використання: навчальні матеріали є простими для використання незалежно від навичок і досвіду учнів; лабораторне обладнання має чіткі та інтуїтивно зрозумілі кнопки управління.

- Сприйняття інформації з урахуванням різних сенсорних можливостей: використання кольору, світла, звуків, текстури; легкий доступ до інформаційно-комунікаційних технологій.

- Припустимість помилок: надання учням удосталь часу для відповіді на запитання; використання навчального програмного забезпечення, яке має вказівки/застереження у разі неправильного вибору учнем.

- Низький рівень фізичних зусиль: двері, які легко відчиняти учням із різними функціональними порушеннями; застосування ергономічних вимог/деталей (наприклад дверні ручки, меблі).

- Наявність необхідного розміру і простору: учні з різними функціональними порушеннями мають можливість вільного доступу до усіх

елементів навчального середовища та вільного переміщення, вхід до шкільної будівлі має бути один для всіх.

У процесі роботи з учнями молодшого шкільного віку, які мають особливі освітні потреби є створення комфортного простору для соціалізації та адаптації до навчального процесу. Для зменшення психоемоційної напруги і для легшої адаптації рекомендовано створювати комфортні умови для переходу від ігрової діяльності до навчальної. Одним із найкращих методів соціалізації є створення ресурсних кімнат в молодшій школі.

Основною функцією ресурсної кімнати є збереження психоемоційного стану учнів з різними нозологіями та школярами без особливих освітніх потреб, створення позитивного мікроклімату.

Умовно ресурсну кімнату можна поділити на зони: навчальну, ігрову або зону відпочинку, куток сенсорної розрядки.

Навчальна зона містить робоче місце вчителя та індивідуальне місце учня. Якщо це учень з особливими освітніми потребами, то місце має бути облаштоване до вимоги нормативних актів робочої зони такої дитини. Використання професійного обладнання і відповідних меблів збережуть простір та забезпечать його ергономічність. Навчальні парти повинні бути регульованими і підлаштовуватись індивідуально під кожного учня. Це має вагомий вплив на збереження опорно-рухової системи та створює умови для правильного формування скелета і м'язової системи.

Освітлення важливе у сприйнятті навчального матеріалу і впливає на психоемоційний стан учня. Використання освітлювального інструментарію повинне бути безпечним і профілактичним для учнів. Профілактичні засоби є основою збереження функції зору.

У час високого розвитку комп'ютерних технологій різноманітні гаджети стали невід'ємною складовою нашого повсякдення. Застосовуючи мультимедійне та інтерактивне обладнання у роботі з учнями, можна зробити заняття не тільки яскравим, а й ефективним та продуктивним. Навчальний

процес з використанням інформаційних технологій поживляє навчальний процес, розвиває логіку та мислення, підвищує зацікавленість і мотивацію.

Ігрова зона або зона відпочинку в молодшому шкільному віці є однією з важливих ланок для збереження психологічного здоров'я і включає центри: пізнавальний, художньо-творчий, ігровий.

У вільний від навчання час учень зможе проявитись у цікавому для нього середовищі. Пізнавальний центр діяльності створюється для релаксації, переходу від навчальної до ігрової ролі, що є важливим у молодшому шкільному віці. Для організації та наповнення такого простору зручно і практично використовувати спеціальні стелажі з цікавою літературою, настільними іграми, пазлами, іграми на логіку і розвиток мислення, мольберти підлогові з магнітною дошкою.

Художньо-творчий центр діяльності доцільно наповнити настільними або настінними мольбертами та магнітними дошками, наборами для творчості, водяними розмальовками, наборами для моделювання і гравірування. Усі ці засоби знімають психоемоційне навантаження після навчального процесу і мають арт-терапевтичний ефект.

Ігровий центр діяльності – важливий простір ресурсної кімнати, у якому варто також передбачити: умови для пісочної терапії, сухий басейн з підсвіткою та кульками, пуфи різних форм та кольорів, спеціальні тренажери.

Куток сенсорної розрядки бажано облаштувати в окремій кімнаті або ж утворити зонуванням в рамках існуючого приміщення. Ця територія може використовуватись двояко: для стабілізації психологічного стану учнів, для консультаційної і корекційної роботи психолога.

Важливе значення має залучення батьків дітей з особливими освітніми потребами до освітнього процесу.

Усі батьки мають право отримувати інформацію про освітній процес, у тому числі про місію навчального закладу та його цінності, додаткові можливості та послуги, графік роботи навчального закладу, розклад уроків тощо. Педагоги мають регулярно і вчасно надавати батькам дітей з

особливими освітніми потребами інформацію щодо прогресу у розвитку дитини, навчальні досягнення дітей, що міститься в індивідуальній програмі розвитку.

Шляхи обміну інформацією можуть бути різними: під час індивідуальних зустрічей з батьками, під час телефонних розмов, надсилання листів за допомогою електронної пошти. У будь-якому випадку цей процес є надзвичайно важливим, оскільки забезпечує батьків даними про види діяльності, які вони можуть проводити з дитиною вдома, а отже, додатковими навчальними можливостями.

Батьки дитини з особливими освітніми потребами можуть суттєво допомогти вчителю, надаючи інформацію щодо прогресу у навчанні та розвитку своєї дитини, яку вони знають найкраще, оскільки щодня взаємодіють із нею в різних ситуаціях. Від батьків учителі можуть дізнатися про темперамент дитини, її особливі потреби, події, які відбулися в сім'ї і можуть мати певний вплив на емоційний стан дитини.

Важливою є участь батьків у роботі в команді з розроблення індивідуальної програми розвитку, яку складають на основі навчальної програми відповідно до Державного стандарту початкової освіти з метою врахування рівня розвитку та можливостей дитини. Батьки мають обстоювати права дитини, зокрема права на освіту. Залучення батьків до освітнього процесу допоможе батькам краще дізнатися про можливості своєї дитини, що в подальшому впливатиме на розв'язання таких важливих питань, як вибір освітнього закладу для продовження навчання, подальший вибір професії, забезпечення самостійного проживання, індивідуальної мобільності тощо.

На сучасному етапі розвитку суспільства будь-яка людина від народження має право на реалізацію власних потреб і запитів. В Новій українській школі запроваджується інклюзивне навчання. Це обумовлює формування інклюзивної готовності майбутнього вчителя початкової школи, тобто формування спеціальних знань, умінь і компетентностей для реалізації професійних функцій в інклюзивному освітньому просторі.

Питання для самоконтролю

1. На основі яких нормативно-правових документів в Україні запроваджено інклюзивну освіту в усіх її ланках?
2. Що таке інклюзія та інклюзивне середовище?
3. Яких дітей відповідно до міжнародних документів відносять до категорії дітей з особливими освітніми потребами?
4. Для чого складається індивідуальна програма для розвитку дитини? Які вона має розділи?
5. Яка роль асистента вчителя в інклюзивному класі?
6. Чим відрізняються модифікації та адаптації?
7. Яких принципів дизайну необхідно дотримуватися при організації освітнього середовища для дітей?
8. Для чого створюється ресурсна кімната? З яких зон вона складається? Як потрібно оформляти ці зони?
9. Як вчитель повинен взаємодіяти із батьками в інклюзивному класі?
10. Яке значення, на вашу думку, має запровадження інклюзивного навчання в Україні на всіх рівнях освіти?

Лекція 1.5. Тема. Особливості організації освітнього середовища для молодших школярів. Ранкові зустрічі.

План

1. Вимоги до освітнього середовища для навчання молодших школярів.
2. Навчальні осередки та матеріали.
3. Ранкові зустрічі, їх роль у формуванні учнівського колективу та розвитку дітей.

Основні поняття: освітнє середовище, фізичне середовище, навчальні осередки, право вибору, ранкова зустріч, простір для кожного, розвиток учнів.

1. Вимоги до освітнього середовища для навчання молодших школярів.
Освітнє середовище у початкових класах, де відбувається основна навчальна

діяльність молодших школярів, має бути безпечним місцем, де діти відчуватимуть себе захищеними. Крім цього, воно має відобразити філософію концепції Нової української школи та освітню програму.

Плануючи організацію освітнього середовища в початкових класах, необхідно брати до уваги теоретичні міркування про розвиток дитини, описані у працях багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних авторів (Е. Еріксон, Л. Виготський, Ж. Піаже та ін.). Воно складається з багатофункціональних гнучких просторів, що сприяють різним формам роботи, мотивують до навчання. Оновлення шкільних будівель відбувається на принципах енергоефективності, мотивувального та креативного дизайну, технологічності та інклюзивності.

Англійські дослідники доводять, що найбільше на успішність учнів впливає простір класу. Загальношкільний дизайн також має значення.

Навчальні кабінети початкових класів доцільно облаштовувати: засобами ІТ-технологій, мультимедійними засобами навчання, іншим новаційним навчальним обладнанням.

Основними складовими нового освітнього простору учнів є:

- креативний зовнішній та внутрішній дизайн;
- комфорт та енергоефективність;
- сучасні умови для навчання, розвитку та спілкування;
- безбар'єрний простір та умови для інклюзивного навчання;
- багатофункціональне середовище.

Створюючи *освітнє середовище в класі* слід дотримуватися наступних вимог:

- *ергономічність*: комплекти меблів для учнів не менше двох ростових груп (жовте, червоне, зелене маркування) у кожному класі; підставки для приладдя на стільниці; заокруглені кути стільниць, спинок і сидінь.

- *безпечність*: виготовлено з матеріалів, дозволених чинним санітарним законодавством для використання в закладах освіти; відповідність виробу санітарно-гігієнічним вимогам; відсутність гострих кутів, сторонніх запахів;

матова поверхня стільниці; стійкість конструкції; наявність пристроїв для запобігання пошкодженню та забрудненню підлоги;

- *форма та розміри*: форма стільниці — трапеція, трикутник або інша, швидко трансформована для групової роботи; одномісні столи та парти виріз стільниці з боку, ближнього до учня; відповідність розміру ростовій групі; можливість компактно штабелювати меблі;

- *міцність, вага*: гарантійний термін не менше 24 місяців; вандалостійкість; стійкість до мийних і дезінфекційних засобів; стілець ≤ 4 кг; стіл або парта ≤ 10 кг;

- *колір, естетичність*: неяскраві світлі теплі відтінки жовтого, зеленого, голубого, бежевого кольорів; привабливий вигляд; сучасний дизайн; відповідність стилю загального облаштування приміщення.

Сучасний освітній простір ґрунтується на поєднанні двох принципів – *гнучкості та стабільності*. Гнучка організація дозволяє швидко змінювати простір залежно від потреб освітнього процесу, впроваджувати різноманітні форми роботи. Стабільність забезпечує безперервність процесу, послідовність сприйняття та діяльності, підтримує порядок у просторі та керованість у роботі.

У класі слід виділити *незмінні стаціонарні осередки*, що становлять його основу (робоче місце вчителя, основна класна дошка, ємності для зберігання навчальних матеріалів) та *мобільні*, що забезпечують гнучкість, можливість швидкої реорганізації учнівських робочих місць (столи та стільці, учнівські меблі). Учні можуть працювати сидячи, стоячи, навіть лежачи, спілкуватись, відпочивати.

Письмову роботу бажано виконувати, використовуючи стандартні столи та стільці. Бесіди та обговорення краще проводити без столів, у колі, сидячи на стільцях або на підлозі (на килимі чи подушках). Для індивідуальних та групових завдань робочі місця можуть бути різними: згруповані стандартні столи, пуфи, крісла чи дивани, низенькі столики, що дозволяють працювати, сидячи на підлозі.

Велике значення художнього рішення. Колір створює емоційну атмосферу, моделює настрій, посилює або демотивує навчальну діяльність. Кольори усіх

елементів простору треба підбирати на основі єдиного підходу. Рекомендують *робити приміщення початкових класів у теплих кольорах* (червоний, жовтогарячий, жовтий), а старших – у прохолодних (блакитний, синій). Теплі кольори у початкових класах створюють затишну атмосферу, сприяють спілкуванню, заохочують різні види активності. Занадто яскраві кольори збуджують, дратують, надміру стимулюють, можуть викликати неконтрольовану поведінку. Основні кольори приміщення – кольори стін та великих меблевих поверхонь – мають бути легкими, спокійними. Яскравіші ж кольори використовують для привертання уваги: наприклад, стіна з класною дошкою може мати глибше та інтенсивніше забарвлення. У класах основної школи рекомендується віддавати перевагу зеленому кольору як перехідному від теплих до прохолодних.

Дизайн класного приміщення має бути врівноважений, забезпечувати достатню, але не надмірну візуальну стимуляцію.

В оздобленні класу небажано використовувати стінописи, що відповідають навчальній тематиці. Меблювання та облаштування також мають бути ненав'язливим. Для меблів слід обирати один-два кольори, що гармонійно поєднуються з кольором стін; колірними акцентами можуть бути окремі деталі, що не перебувають увесь час у полі зору, – наприклад, опори столів чи сидіння стільців. Різноманітних малюнків та візерунків на дверях, килимах чи подушках бажано уникати.

У вчителя є чимало можливостей для *створення гармонійного простору*. Не слід зловживати сезонним чи святковим оформленням. Постійні елементи робочого оформлення не мусять займати багато місця та весь час впадати учням в очі. Рекомендується виставляти в класі лише ті навчальні матеріали (плакати, таблиці), що безпосередньо стосуються теми уроку.

Для навчальних матеріалів треба виділяти та обладнувати спеціальні демонстраційні площини, розташовуючи їх так, щоб учням було зручно дивитись на них на уроці. Обладнання для змінних навчальних матеріалів може планка чи просто натягнута вздовж стіни линва.

Основу оформлення в сучасній школі становлять роботи учнів. Для експозицій учнівських робіт слід виділити одну-дві стіни, облаштувавши їх відповідними стендами чи кріпленнями; для об'ємних робіт потрібна окрема полиця. Такі експозиції слід регулярно змінювати: виставляючи нові роботи, прибирати попередні.

Загалом рекомендується слідкувати, щоб плакати, таблиці, виставки вкривали не більше ніж половину площі стін, бажано – менше; і при цьому були добре впорядкованими.

Сучасна школа базується на демократичних цінностях та повазі до основних прав людини. Вона створює умови для максимально значущої участі в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами.

Необхідно здійснити певні адаптації: розширити прохід між меблями для вільного пересування дитини в інвалідному візку; забезпечити матеріалами, надрукованими шрифтом Брайля для незрячої дитини; зобразити основні знаки жестової мови та увести їх у навчальну програму для дітей, які нечують, та ін. Діти з особливими освітніми потребами користуються тими самими меблями і навчальними матеріалами, що й інші учні, іноді вони можуть потребувати більш спеціалізованого обладнання. Тому для вчителя важливо знати про додаткові потреби таких дітей, щоб здійснити необхідні зміни в освітньому середовищі ще до того, як дитина прийде у клас. Корисним джерелом інформації у цьому є батьки дитини з особливими потребами та інші фахівці.

Новий освітній простір – це складова сучасного освітнього середовища. Добре облаштований простір класу створює можливості для різноманітних форм навчальної діяльності, забезпечує сприятливу емоційну атмосферу, мотивує та налаштовує на продуктивну роботу.

2. Навчальні осередки та матеріали.

Ефективна індивідуалізація навчального процесу може бути досягнута через організацію осередків, які відображають навчальні потреби й інтереси дітей. Організація їх здійснюється для забезпечення дослідницької діяльності дітей, для формування самостійності та організації роботи в парах, малих

групах, а також індивідуально. У навчальних осередках можна проводити різні види навчальної діяльності, тому вони мають містити різні навчальні матеріали.

У початковій школі увага приділяється навчально-дослідницькій діяльності. Важливими *навчальними центрами* для першого класу є такі: центр читання і письма, центр природознавства, математичний і мистецький центри.

Нова українська школа пропонує певні необхідні *навчальні матеріали* для кожного класу. Крім того, деякі навчальні матеріали можна поступово впроваджувати в практику роботи класу впродовж навчального року під час вивчення нових тем. Навчальні осередки можуть містити необхідні матеріали. Наведемо приклади.

Осередок читання та письма: книги, карти, глобус, плакати, вірші, написані на великих аркушах паперу, письмове приладдя (олівці, маркери, фломастери), папір, клей або скоч (липка стрічка), діркопробивач, мотузки, комп'ютер і навушники для забезпечення можливості слухати і переглядати історії усім разом або окремим дітям.

Осередок ЯДС: камінці, мушлі, інші природні матеріали, магніти, збільшувальне скло, терези, довідкова література і журнали з ЯДС, кімнатні рослини.

Мистецький осередок (осередок малювання): фарби й пензлі, глина (пластилін), папір, приладдя для письма й малювання, мольберт.

Осередок математики: матеріали для лічби (пластикові іграшки, кубики різних розмірів, фабричні або саморобні предмети для лічби), пазли, доміно, лінійки, терези, інші засоби для вимірювання гри.

Учитель може розміщувати додаткові навчальні матеріали.

На початку навчального року важливо ознайомити дітей із кожним навчальним осередком. Для цього потрібно зібрати дітей біля навчального осередку і показати їм, як використовують різні матеріали. Під час цієї ввідної частини варто записати дитячі коментарі щодо використання матеріалів на фліп-чарті, прикріпленому біля назви навчального осередку. Вчитель може додавати поступово нові матеріали до наявних навчальних осередків.

Діти беруть участь в організації середовища класу. Це допомагає сформувати у них почуття відповідальності, розуміння, що класна кімната належить саме їм. Для вчителя важливо заохочувати дітей брати участь в ухваленні рішень щодо того, де розмістити навчальні матеріали, як оформити клас, у визначенні відповідальних за ту чи ту роботу. Діти можуть допомагати розвішувати таблички з назвами навчальних осередків або навчальних матеріалів, складати розклад робіт, робити календарі днів народжень тощо.

Навчальні матеріали у класі мають відображати *багатоманіття* сімей. Наприклад, можна розмістити зображення людей із різними можливостями, які займаються активними справами; осіб похилого віку під час цікавих занять, чоловіків і жінок нетрадиційних професій (наприклад, жінка-пожежниця, чоловік – вихователь дитячого садка та ін.), позитивні зображення людей з інвалідністю, людей різного походження тощо.

Дуже важливо, щоб учителі повною мірою розуміли свою роль моделі бажаної поведінки та ставлення до людей із повагою, добротою й відповідальністю.

3. Ранкові зустрічі, їх роль у формуванні учнівського колективу та розвитку дітей.

Ранкова зустріч – це запланована, структурована зустріч учнів з учителем на початку дня, яка займає важливе місце в діяльності класу, де панує атмосфера піклування та відповідальності. Педагоги присвячують їй 15–25 хвилин на початку дня, аби створити позитивну атмосферу в учнівському колективі на весь навчальний день у школі.

Основні компоненти ранкової зустрічі:

1. *Вітання.* Учні разом із вчителем (асистентом учителя, якщо він є) розміщуються в колі. Усі діти вітаються. Це забезпечує розуміння, що вони є важливими членами групи. Всі звертаються один до одного на ім'я, що допомагає створити атмосферу дружби та приналежності до групи. Вітання створює спокійний і розважливий настрій для наступного елемента зустрічі. Під час вітання кожна дитина з повагою звертається до інших на ім'я, в колі

створюється доброзичливий настрій. Учні усвідомлюють свою важливість і допомагають іншим відчувати себе членами групи, яких цінують. Вітання є важливим елементом демократичного освітнього середовища, орієнтованого на дитину. Розрізняють прості вітання, вітання-відповіді, вітання-знайомства.

2. *Групове заняття.* Розпочинається після спокійного обмірковування інформації. У класі створюється відчуття єдності, радості через виконання пісень, участі в іграх, коротких і швидких заняттях. Ігри та заняття, позбавлені елементів суперництва. Такі групові заняття пов'язані з навчальною програмою чи темою, яка в цей час вивчається в класі.

Мета групових занять полягає в об'єднанні групи. Кожний член групи приєднується до спільних розваг – співає, грається в ігри, бере участь у виконанні різних вправ. Серед цих вправ мають бути ігри, завдання кооперативного характеру, де цінуються та враховуються індивідуальний рівень навичок та інтереси дітей. Ці заняття потребують від учнів використання навичок критичного мислення і сприяють самовираженню. Групові заняття можуть бути структуровані та містити завдання, пов'язані з навчальною програмою. Інтелектуальні ігри й завдання, спрямовані на розвиток етичних і моральних почуттів. Їх можна використовувати в якості вступу до роботи в класі та для обговорень.

3. *Обмін інформацією.* Учні висловлюють свої думки, обмінюються ідеями та пропонують важливі для них теми для обговорення. Діти мають змогу дізнатися щось один про одного. Обмін інформацією допомагає розвивати навички, які дають змогу навчатися впевнено говорити й слухати. Кожна дитина може поставити запитання чи прокоментувати, а учень, який повідомляє інформацію, відповідає на запитання та коментарі товаришів. Обмін інформацією виховує в учнів навички вільно висловлюватися перед іншими дітьми та батьками. Діти потребують практики, аби почуватися спокійно й компетентно, висловлюючи свої ідеї у класі. Діти впевненіше висловлюються, коли знають, що їх поважатимуть і слухатимуть.

4. *Щоденні новини*. Це коментування письмового оголошення, яке щодня вивішується на відповідному стенді чи дошці. Воно налаштовує учнів на те, що має вивчатися цього дня, а також дає можливість обміркувати події та навчання попередніх днів. Щоденні новини допомагають дітям тренувати навчальні навички, що сприяють розвиткові математичних та мовленнєвих навичок. Головна мета щоденних новин полягає в наданні інформації. Щоденні новини містять коротке повідомлення, складене педагогом, яке вивішується таким чином, аби всі могли його прочитати; короткі усні оголошення; залежно від віку дітей, різноманітні завдання (наприклад, календар погоди, розклад виконання робіт тощо).

Ранкові зустрічі дають дітям змогу розвивати соціальні та навчальні навички, поєднуючи соціальний, емоційний та інтелектуальний розвиток кожного учня. Повторення позитивного досвіду сприяє розвитку доброти, емпатії та інклюзії, а також дає результати як у спільноті класу, так і поза його межами.

Практика ранкових зустрічей допомагає вчителю *створити спільноту* в класі. Це потребує часу, уваги й терпіння. Формування спільноти стає ефективнішим, коли вчитель виконує роль фасилітатора (фахівця, який допомагає забезпечити успішну групову комунікацію, але не намагається жорстко контролювати цей процес). У такому разі ранкова зустріч стає інтерактивною і невимушеною.

Під час проведення практики ранкової зустрічі відбувається розвиток навичок спілкування, академічних і соціальних навичок, а також вона сприяє створенню у класі позитивного настрою та позитивній поведінці.

Ранкова зустріч з дітьми дає педагогам можливість навчити дітей взаємній повазі та позитивному ставленню один до одного, сформувати цілісний колектив.

Уміння розмовляти й слухати є найважливішими якостями, необхідними для демократичної культури. Ранкова зустріч дає дітям змогу брати участь у

групових обговореннях, а вчителям – моделювати й активно розвивати в дітей уміння і *навички ефективного спілкування*, а саме:

- висловлювати свої думки так, щоб вони були зрозумілими іншим;
- уважно слухати, коли говорять інші;
- вирішувати проблеми за допомогою слів;
- ділитися своїми думками та ідеями з іншими.

Ці навички мають вкрай важливе значення для успішного життя в колективі, спільного навчання й розв’язання конфліктних ситуацій.

Практика ранкових зустрічей також сприяє *розвитку соціальних навичок*: емпатії, толерантному ставленню один до одного, розумінню точки зору інших дітей тощо. Результати численних досліджень свідчать, що діти, які навчались у класах, де використовувалась практика ранкових зустрічей, демонстрували вищий рівень відчуття спільноти і ширший діапазон позитивних проявів таких якостей:

- краще ставлення до школи й навчання;
- більша довіра та повага до вчителя;
- вищий рівень мотивації до навчання;
- глибше відчуття власної гідності;
- відповідні соціальні стосунки та поведінка;
- збільшення турботи про інших;
- більша відданість демократичним цінностям;
- кращі навички вирішення конфліктів.

Результати сучасних досліджень свідчать, про *розвиток академічних навичок*, що забезпечує якісне навчання і викладання, сприяє *розвитку таких умінь*: розширення словникового запасу; уміння досліджувати, аналізувати й оцінювати навчальний матеріал; уміння відповідати на запитання; уміння використовувати нову інформацію.

Позитивний настрій у класі створюється за допомогою: атмосфери довіри, відчуття приналежності до спільноти, участі у прийнятті рішень,

вільного від критики ставлення вчителя, справедливості й неупередженого ставлення.

Розвиваються демократичні цінності в доступній їм формі:

- інклюзія: вчитель і діти сприймають внесок кожної дитини з однаковою доброзичливістю і повагою незалежно від здібностей, соціального походження чи статі;

- активна участь: ранкова зустріч передбачає участь усіх дітей. Діти вітаються один з одним, обмінюються інформацією, ставлять запитання, коментують, долучаються до групової роботи;

- критичне мислення: діти навчаються ставити запитання, піддавати сумніву й оцінювати ідеї, які можуть відрізнятись від їхніх власних або бути подібними;

- толерантність і прийняття. Оскільки не кожна дитина повинна погоджуватися з ідеями інших, ці питання розглядаються в процесі вільної дискусії;

- самостійне мислення: дітей заохочують до обміну своїм досвідом та ідеями;

- відкритість: висловлюється й обговорюється низка ідей. У щоденних новинах повідомляється доступна для всіх інформація;

- власна та соціальна відповідальність: діти встановлюють правила власної поведінки та поведінки групи. Під час ранкової зустрічі й упродовж усього дня вони уважно слухають, з повагою відповідають, практикують доброзичливість.

Учитель сприяє розвитку відповідальності дітей.

Він вчить правил поводження з предметами та навчальними матеріалами, які містяться у класі. Плануючи освітнє середовище, вчитель має показати школярам способи їх використання. Учитель пояснює призначення усіх предметів (олівці, фломастери, фарби, книжки тощо) поступово та методично, обговорює місце зберігання цих речей. Учні мають спільно вирішити, де зберігатимуть певний предмет. Така участь у дискусії створює можливості для

дітей вчитися висловлювати свою думку та обґрунтовувати її, слухати точки зору однокласників, ухвалювати спільні рішення.

Однією з відмінностей традиційного і сучасного класів є процес **вироблення спільних правил**: у традиційному класі їх розробляв педагог і пояснював дітям, у сучасному класі правила розробляють самі діти спільно з учителем. Коли учні беруть участь у створенні правил, у них виникає почуття причетності до спільної справи. Після розроблення правил їх друкують на плакаті та розміщують на видному місці в класі, де учні можуть їх часто бачити. Важливо також час від часу переглядати правила – деякі з них можуть втратити свою актуальність, натомість може з'явитися потреба у створенні нових. Це дає можливість дітям зрозуміти, що правила, якими б хорошими вони не були, не є вічними й потребують перегляду і переоцінки.

Важливо, щоб діти почали розуміти – правила створені для забезпечення людей, для захисту їхніх індивідуальних прав і свобод, є дороговказами до вміння поводити себе.

Після того, як правила класу встановлені та записані, вчитель має звертати увагу дітей на їх виконання, аби заохотити усіх учнів моделювати свою поведінку відповідним чином.

Також важливо враховувати правила, які пропонують самі діти. Варто нагадати їм, що слід вибрати кілька конкретних, а не велику кількість дуже деталізованих правил.

Педагоги також мають ініціювати висловлення дітьми своїх ідей. У міру надходження ідей стосовно правил, їх записують на великому аркуші паперу. Запис дає дітям змогу обговорювати свої ідеї, оцінювати всі пропозиції й об'єднувати взаємопов'язані. Правила, сформульовані в негативному стилі – “Не бігати”, “Не перебивати інших” краще переформулювати в позитивні. Рішення щодо затвердження правил приймається всією групою.

Правила класу також можна створювати, коли виникають проблеми.

Отже, відповідно до завдань початкової освіти на сучасному етапі її розвитку планування і дизайн освітнього простору школи спрямовуються на

розвиток дитини та мотивацію її до навчання. Освітнє середовище класу має відображати філософію Нової української школи та освітню програму. Урізноманітнюються варіанти організації навчального середовища, яке належить дітям, враховуються запити дітей з особливими потребами. Використовуються мобільні робочі місця. Ранкові зустрічі налаштовують на навчання протягом дня, сприяють створенню спільноти в класі, розвитку відповідальності дітей.

Питання для самоконтролю

1. Що ви вкладаєте в зміст терміну «новий освітній простір учня»?
2. Назвіть основні принципи та складові нового освітнього простору.
3. Які вимоги ставляться до освітнього середовища? Яка роль учителя у формуванні психологічно безпечного та емоційно-сприятливого середовища?
4. Яким має бути простір навчального кабінету початкової школи НУШ?
5. Для чого створюють навчальні осередки в класі? Який їх зміст?
6. Що таке «ранкове коло» або «ранкова зустріч»? З яких компонентів вона складається?
7. Які уміння і навички розвиває в учнів ранкова зустріч?
8. Які спільні цінності формуються у дітей під час ранкових зустрічей?
9. Як можна виробити спільні правила класу під час ранкових зустрічей?
10. Яким чином вчитель може розвинути відповідальність у першокласників?

Розділ 2. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.

Лекція 2.1. Тема. Сучасні педагогічні технології навчання учнів початкової школи

План

1. Поняття, риси та ознаки педагогічної технології.
2. Структура та принципи педагогічних технологій.
3. Класифікація педагогічних технологій.

Основні поняття: технологія, педагогічна технологія, інноваційність технології, види технологій, структура технологій, принципи технологій, технології в НУШ.

1. Поняття, риси та ознаки педагогічної технології

В умовах реформування освіти України, важливого значення набуває інноваційна діяльність учителя, яка супроводжується провадженням ефективних педагогічних технологій.

Визначень поняття «педагогічна технологія» існує дуже багато. Наведемо приклади. Технологія – це сукупність прийомів, застосовуваних у якій-небудь справі, майстерності, мистецтві (Тлумачний словник).

Педагогічна технологія – це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО).

Педагогічна технологія – це суворо обґрунтована система педагогічних засобів, форм і методів, їх етапність, спрямованість на вирішення конкретних навчально-виховних завдань (Н. В. Бондаренко).

Педагогічна технологія – це окрема галузь педагогічної науки про розвиток, освіту, навчання і виховання особистості учня на основі суспільно

значущих загальнолюдських якостей та досягнень психолого-педагогічної думки й основ інформатики (В. В. Химинець).

Найбільш прийнятним є таке розуміння педагогічних технологій. *Педагогічні технології* – система способів, прийомів, кроків, послідовність виконання яких забезпечує вирішення завдань виховання, навчання і розвитку особистості вихованця, а сама діяльність представлена процедурно, тобто як певна система дій; розробка та процедурне втілення компонентів педагогічного процесу у вигляді системи дій, що забезпечує гарантований результат. Науковці часто використовують поняття «освітня технологія» і розглядають як похідну нового типу освіти. Поняття «педагогічна технологія» може бути представлене трьома аспектами:

1) науковим: педагогічні технології – частина педагогічної науки, вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання та проєктує педагогічні процеси;

2) процесуально-описовим: опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення планованих результатів навчання;

3) процесуально-дієвим: здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів.

В основі технологій освіти і виховання лежить ідея повної керованості навчально-виховним процесом, проєктування та відтворюваності. Педагогічна технологія розробляється під конкретний педагогічний задум, в основі лежить певна ідея автора. Технологічний ланцюжок педагогічних дій, операцій і комунікацій вибудовується строго відповідно до цільових установок, мають форму конкретного очікуваного результату. Органічною частиною педагогічної технології є діагностичні процедури, що містять критерії, показники та інструментарій вимірювання результатів діяльності. В умовах комп'ютеризації освітнього процесу педагогічне проєктування стає важливою умовою його ефективною реалізації.

Специфічні риси педагогічних технологій:

- розробка діагностично поставлених цілей навчання і виховання;
- орієнтація всіх процедур на гарантовані досягнення поставлених цілей;
- оперативний зворотний зв'язок, оцінка поточних і підсумкових результатів;
- відтворюваність педагогічних процедур.

У традиційному педагогічному процесі цілі ставляться невизначено, інструментально: «вивчити теорему», «вирішувати квадратні рівняння», «виразно читати текст», «ознайомити з принципом дії», «виробити звичку поведінки» і т.п. Ці цілі не описують результату, досягнення їх важко перевірити. У діагностично поставленої мети описуються дії учня в термінах: знає, розуміє, застосовує, надходить та ін.

Ознаки педагогічної технології:

1. *Змістовність* – наявність педагогічної концепції, що має технологічну реалізацію у вигляді педагогічної моделі, алгоритму, правила;
2. *Керованість і ефективність* – гарантоване досягнення результату;
3. *Економічність* – оптимізація праці вчителя;
4. *Відтворюваність* – можливість відтворення в широких масштабах без втрати результативності;
5. *Коректованість* – можливість використання в процесі викладання зворотного зв'язку у вигляді контролю, рефлексії, ТСО, тренінгів.

Розглядаючи володіння вчителем педагогічною технологією як одна з умов оптимальності та продуктивності його педагогічної діяльності, ***зміст педагогічної технології*** можна представити як сукупність педагогічних умінь і прийомів реалізації педагогічного впливу і взаємодії:

- постановка мети взаємодії;
- аналіз сформованої ситуації і формулювання педагогічних завдань;
- здійснення цілеспрямованого впливу на особистість дитини та взаємодії з нею і управління навчально-виховним процесом;

- передача досвіду вербальними і невербальними способами;
- організація життєдіяльності дітей та виховного простору;
- пред'явлення педагогічних вимог;
- оцінка вихованця та позитивне підкріплення;
- дозвіл виникаючих конфліктів;
- вміння керувати своєю поведінкою і реакціями.

Необхідними умовами актуалізації педтехнології є педагогічна техніка і психологічна саморегуляція. Важливу роль відіграє педагогічна позиція.

Педагогічна позиція – система інтелектуальних і емоційно-оцінних відносин до дитини і дитинства, педагогічної дійсності і педагогічної діяльності. Вчитель з жорсткою авторитарної позицією, швидше за все, не зможе реалізувати особистісно-орієнтовані, гуманні педагогічні технології. Професійна позиція тісно пов'язана з мотивацією вчителя, з усвідомленням сенсу своєї праці.

Вчителю-майстру більш властива позиція прихована, підтримуюча, що супроводжує. Найбільш прийнятною можна вважати позицію: поруч, нарівні, разом, але трохи попереду. Ще одне розуміння позиції педагога пов'язана з фізичним знаходженням його в освітньому просторі по відношенню до вихованців. Сюди ж можна віднести психологічну відкритість / закритість педагога як співрозмовника (положення рук, голови, тулуба). Науковці сходяться на думці, що оволодіння новими технологіями навчання і виховання потребує внутрішньої готовності вчителя до серйозної діяльності щодо перетворення самого себе.

Вироблення і освоєння сучасних педагогічних технологій вимагають **дотримання педагогом наступних умов:**

- установка педагога на інноваційні технології;
- аналіз наявних технологічних ресурсів;
- вміння проектувати (планувати) діяльність;
- вміння здійснювати цілепокладання, організацію та аналіз діяльності;

- вміння рефлексувати власний досвід;
- вміння висловлювати власний досвід у технологічній формі;
- здатність педагога до самовираження та професійної самореалізації;
- вміння відстежувати застарівання технології в цілому або окремих елементів і перебудовувати її.

Ефективність будь-якої педагогічної технології в чому залежить від того, на якій науковій концепції вона побудована. Будь-яка наукова концепція педагогічної технології включає в себе або одне, або кілька обґрунтувань досягнення освітніх цілей з позицій філософії, психології, дидактики або соціально-педагогічного підходу.

Джерелами педагогічних технологій є:

- соціальні перетворення і нове педагогічне мислення;
- суспільні науки, педагогічна, психологічна та інші науки;
- вітчизняний та зарубіжний досвід минулого і сучасності;
- народна педагогіка.

Таким чином, вихід на рівень розробки педагогічних технологій робить педагогічний процес, з одного боку, більш організованим і керованим, з іншого боку, розкриває перед педагогом необмежені можливості творчого пошуку і вдосконалення педагогічної діяльності.

2. Структура та принципи педагогічних технологій

Педагогічна технологія має свою ***структуру***, до якої входять:

1. *Концептуальна частина* (короткий опис ідей, гіпотез, принципів, які допомагають її розумінню).
2. *Змістовна частина* (цілі навчання, обсяг і характер змісту освіти).
3. *Процесуальна частина* – технологічний процес (організація навчального процесу, способи пізнавальної діяльності учнів, методи і форми роботи вчителя, діагностика навчального процесу).
4. *Програмно – методичне забезпечення* (навчальні плани і програми, навчальні і методичні посібники, засоби навчання і діагностики).

5. *Професійний компонент* (відображення залежності успішності функціонування і відтворення спроектованої педагогічної технології від рівня педагогічної майстерності вчителя).

Будь-яка педагогічна технологія спирається на певну наукову концепцію, що включає філософське, психологічне, дидактичне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітніх цілей. Концептуальна частина розглядається з позиції інноваційності, альтернативності, гуманізму, демократизму, сучасності.

Змістовна частина в рамках технології розглядається з позицій сучасних теорій загальної середньої освіти, принципів системності, ідей розвивального навчання і соціального замовлення.

В єдності і взаємозв'язку із змістовною частиною перебувають процесуальні компоненти освітньої системи. В процесуальній характеристиці визначається доцільність окремих елементів, комплексність усіх методичних засобів, адекватність змісту освіти і контингенту учнів. Передбачається можливість використання (відтворення, повторення) педагогічної технології в інших однотипних закладах освіти іншими вчителями.

Програмно-методичне забезпечення повинно задовольняти вимогам науковості, технологічності, достатньої повноти і реальності здійснення.

Від професіоналізму педагогів залежить якість результатів, отриманих упродовж реалізації технології. Саме проблема якості відтворення конкретної технології педагогами-послідовниками обумовлює її затребуваність у педагогічному середовищі.

Відомо, що з часів Я.А. Коменського було багато спроб зробити навчання схожим на добре налагоджений механізм. Наукові дані в дослідженні природи людини свідчать як по-різному, але однаково ефективно, працюють вчителі. Це відноситься в першу чергу до вчителів-майстрів, яких добре знає педагогічна і батьківська громадськість. Тому продовжуються пошуки таких шляхів у навчанні, які б в умовах масової школи безвідмовно забезпечували успіх у звичайного вчителя. Йдеться про те, щоб перетворити навчання у своєрідний

технологічний процес з гарантованим результатом. Установка педагогічної технології: розв'язання навчальних задач повинно бути керованим процесом і забезпечувати гарантовані результати. В основу такого підходу покладена ідея повного управління процесом засвоєння знань.

Технологічний підхід до навчання можна для більшої точності подати у вигляді схеми: загальні цілі і зміст навчання — навчальні цілі — навчання — оцінка.

На перший погляд у цій схемі все так, як і завжди було. В будь-якому навчальному процесі ставиться мета, якій підпорядковується хід навчання, а результат навчання завжди оцінюється. Але тут є одна особливість, яка не властива традиційному навчанню, – це корекція навчального процесу на кожному етапі, оперативний зворотній зв'язок.

Виділяються такі **особливості педагогічної технології**:

- подання змісту матеріалу у вигляді навчальних задач;
- наявність чіткої логіки, послідовності дій, операцій;
- мотиваційне забезпечення діяльності;
- наявність засобів і способів одержання інформації;
- технологія, її розробка і використання вимагають творчої активності вчителя і учнів; разом з тим потрібно визначити межі регламентованої діяльності і творчості учасників педагогічного процесу;
- різний навчальний матеріал має різну «технологічність»: один легко кодується й при відтворенні не деформується, не спотворюється, а усвідомлюється у всій повноті і цілісності (математичні формули, способи розв'язання задач); інший, будучи закодованим, втрачає частину своїх можливостей впливу на почуття, емоції учнів (художня, історична інформація);
- кожна окрема технологічна ланка досягає запланованих результатів тільки при опорі на психологічне обґрунтування; при цьому враховується той факт, що ці ланки мають цілком визначений педагогічний потенціал : одні з них за своєю структурою і способах реалізації мають на меті розвиток уваги, мислення, уяви, пам'яті, вміння діяти за зразком при жорсткій заданій

послідовності основних елементів програми (алгоритм розв'язання певного типу задач), інші виконують функцію опори для активної самостійної мислительної діяльності педагогічна технологія (навіть найсучасніша) не забезпечує однаково високого рівня наукованості, навченості і вихованості всіх учнів; на результат впливає багато факторів: рівень педагогічної майстерності вчителя, інтелектуальний і емоційний фон класу, матеріальна база школи тощо.

Педагогічна технологія базується на принципах:

1. Принцип орієнтації на чітко і детально визначені цілі.

При формуванні, визначенні, відборі навчальних цілей, при побудові навчання рекомендується уникати невизначених, розпливчатих виразів типу «пізнати», «приймати», «розуміти». Замість цього в якості основи навчання рекомендується добирати дії, що виражаються словами типу «назвати», «перерахувати», «порівняти», «описати», «вибрати», «дати означення».

У сучасній школі формулювання цілей здійснюється в таких формах: а) через зміст предмету чи його частини («вивчити піднесення і занепад Київської Русі»); б) через діяльність вчителя («ознайомити учнів з козацькою епохою»); в) через внутрішні процеси і зрушення в розвитку учнів («навчити аналізувати досліджуваний об'єкт»); г) через зовнішню виражену навчальну діяльність («дослідження клітинної будови речовини»).

Педагогічна технологія передбачає формулювання цілей через результати навчання, які виражаються в діях учнів, надійно усвідомлюються, визначаються і перевіряються. Одна справа поставити ціль - «вивчити використання символічних позначень на карті» (чим в більшості випадків обмежуються у школі) і зовсім інша справа сформулювати ясні, визначені цілі, досягнення яких легко перевіряється: а) відтворити по пам'яті символи, що використовуються на карті; б) впізнати символи, які пред'являються учням; в) читати карту, використовуючи символи; г) скласти карту з допомогою символів.

2. Принцип елективності навчання (дидактичного вибору).

Цей принцип вимагає такої організації навчального процесу, при якій зміст освіти, її засоби, методи надавали учневі можливість вибирати предметний матеріал, його вид та форму.

У традиційній технології відпрацьовано методи, система контролю, оцінки, навчальний режим, логіка поелементного вивчення матеріалу. При цьому головна турбота вчителя полягає в тому, щоб викласти чергову порцію навчального матеріалу, а завдання учня – сприйняти цю інформацію, завчити і в майбутньому відтворити її під час контролю. Для учня в цій системі не залишено ні вибору, ні альтернатив, ні свободи для самостійних дій.

При традиційній технології навчання головним ціннісним орієнтиром стає довільна пам'ять учня. Але завчені тексти шматочків знань абсолютно некорисні для розвитку творчого потенціалу учнів – вони не піддаються аналізу і критичному осмисленню, не можуть легко перебудовуватись, перегруповуватись, тому завжди є інертними до нових порцій знань. Вони придатні лише для відтворення, причому в такому вигляді, в якому зберігає їх пам'ять, дуже часто далеко неадекватному до завченого тексту – в ньому завжди є забуті деталі, слова або власні додатки.

Принцип елективності навчання реалізує права учнів на свободу дидактичного вибору, на утвердження почуття реального і рівноправного учасника педагогічного процесу, що повністю усвідомлює міру відповідальності за зроблений вибір.

3. Принцип суб'єктності навчання.

Цей принцип вимагає врахування фактору розвитку суб'єктного досвіду життєдіяльності, набутому дитиною до школи, в процесі сприйняття і розуміння ним світу людей і речей.

Суб'єктність особистості (індивідуальність) проявляється в інтеграції та оцінці фактів, явищ, подій навколишньої дійсності на основі особистісно значущих цінностей і внутрішніх настанов. Учень не стає суб'єктом навчання, а є ним від самого початку навчання, як носій суб'єктного досвіду. Цінність учня не стільки у відтворенні суспільного, скільки індивідуального досвіду і

розвитку на його основі. Тому завдання полягає в тому, щоб максимально виявити, ініціювати, використати, збагатити, «окультурити» особистісний (суб'єктний) досвід учня, не замінити, витіснити його суспільним. Треба допомогти особистості пізнати себе, самовизначитися і самореалізуватися, а не формувати наперед задані властивості.

4. Принцип варіативності навчання.

Цей принцип вимагає оригінальних і нових педагогічних впливів особливостей сприйняття учнів. Відчуття притупляються при повторних формах впливу, повтори блокуються свідомістю. Шаблонні, трафаретні, відомі учням дії втрачають силу свого впливу, а нові, несподівані, свіжі, оригінальні ведуть до гостроти сприйняття і максимальної активності учнів. Знаходячись в суб'єктсуб'єктних відносинах з учнем, які постійно змінюються, вчитель повинен уміти природно і органічно змінювати свою позицію у відповідності до нової ситуації, забезпечуючи динамічність навчального процесу.

5. *Принцип педагогічної компетентності* диктує оптимальне співвідношення різноманітних видів діяльності учнів (навчальної, трудової, громадської, спортивної, художньої), ігрових та неігрових, традиційних і оригінальних форм навчальної роботи, розуму і емоцій в організації педагогами життєдіяльності учнів, забезпечуючи педагогічну міру. Самовивчення і розвиток власної індивідуальності, унікальність, неординарність, нестандартність особистості учителя дозволяють йому до певної міри компенсувати недостатній розвиток окремих професійних умінь.

6. *Принцип професійних аналогій і запозичень* демонструє тісний взаємозв'язок педагогічної технології з іншими видами людинознавчої діяльності (театральне мистецтво, риторика, суггестопедія, психотерапія, соціальна психологія, естетика тощо), вимагаючи обов'язкової педагогічної інтерпретації професійних запозичень для перетворення їх у власне педагогічні засоби.

7. *Принцип природовідності* означає таку побудову навчального процесу, яка максимально відповідає природним механізмам засвоєння соціального досвіду учнями і забезпечує розвиток їх інтелектуальних сил.

8. *Принцип завершеності* визначає кінцевий результат реалізації технології відповідно до критеріїв оцінки якості підготовки учнів. Принцип завершеності визначає обов'язкові межі якості результатів педагогічного процесу, що оцінюється на практиці шляхом оцінки фактичного перевищення значення проектного рівня засвоєння. Вимоги даного принципу дозволять вчасно оцінити ефективність технології, підтвердити доречність її запровадження, відмовитись від неї у разі отримання нижчих показників ефективності.

3. Класифікація педагогічних технологій

В сучасній освіті склалися різні класифікації педагогічних технологій. В. В. Химинець та М. Ю. Кірик запропонували класифікацію технологій, які найчастіше використовуються в освітній практиці :

- *Структурно-логічні технології* (поетапна організація системи навчання, що забезпечує логічну послідовність розв'язання дидактичних задач на основі відбору їх змісту, форм, методів і засобів навчання на кожному етапі з урахуванням діагностики результатів).

- *Інтеграційні технології* (дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь на рівні інтегрованих курсів, тем, уроків, навчальних днів).

- *Ігрові технології* (дидактичні системи використання різноманітних ігор, під час яких формуються вміння виконувати завдання на основі компромісного вибору).

- *Тренінгові технології* (система діяльності для відпрацювання певних алгоритмів виконання типових практичних завдань, в т. ч. за допомогою комп'ютера).

- *Інформаційно-комп'ютерні технології* (реалізують у дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі діалогу «людина-машина» за допомогою різноманітних навчальних програм.

- *Діалогові технології* (сукупність форм і методів навчання, що базуються на діалогічному мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня). Ці технології найпоширеніші серед інших.

Особливість сучасної освіти полягає в тому, що на практиці їх можна поєднувати. Щоб **визначити інноваційність технології**, необхідно виокремити головну ідею і визначити рівень новизни. Якщо ідея нова або модернізована, актуальна і перспективна, то технологія, розроблена на її основі, є інноваційною. Упровадження інноваційних технологій вимагає від учителя вивчення спеціальної літератури, аналізу досвіду вчителів-новаторів, розроблення плану впровадження та поєднання знань. Розглядаючи новостворені психолого-педагогічні інновації виділяють такі технології: розвивального (Д. Ельконін), особистісно-орієнтованого (О. Савченко), колективного (Н. Бібік), життєтворчого (І. Єрмаков) навчання, особистісно-орієнтованого виховання (І. Бех) та ін.

Серед технологій, які суттєво поліпшують ставлення учнів початкової школи до навчання В. Химинець виділяє: *особистісно-орієнтовані, інтеграційні, колективної дії, інформаційні, дистанційні, розвивальні*.

Л. В. Попова до ефективних відносить такі сучасні технології в Новій українській школі: *технології рівневої диференціації, ігрові, особистісно зорієнтованого навчання, авторські та майстрів педагогічної праці, проєктні, інтегрованого навчання, парно-групові, формування критичного мислення, інформаційно-комунікативні*.

Педагогічну технологію спочатку розробляють на теоретичному рівні. Технологічний підхід має на меті сконструювати навчальний процес, урахувуючи освітні орієнтири, цілі та зміст навчання. Важливе значення в сучасній шкільній освіті України має упровадження ефективних педагогічних технологій в навчально-виховний процес початкової школи. Ознайомлення

студентів з основами педагогічних технологій допоможе знайти власний стиль педагогічної діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке педагогічна технологія у поглядах наукової спільноти?
2. Які специфічні риси та ознаки характерні педагогічній технології?
3. Які структурні елементи включає педагогічна технологія?
4. На яких принципах побудована педагогічна технологія?
5. Які технології найчастіше використовують учителі початкової школи на практиці? Яких умов має дотримуватися вчитель?
6. Чим відрізняються структурно-логічні та інформаційні технології?
7. Яке, на вашу думку, значення інформаційно-комп'ютерних та тренінгових технологій?
8. Яка, на вашу думку, роль ігрових та діалогових технологій в здобутті початкової освіти?
9. Яким чином можна визначити інноваційність технології?
10. Яка мета технологічного підходу в освіті? Які технології суттєво поліпшують ставлення дітей молодшого шкільного віку до навчального процесу.

Лекція 2.2. Тема. Особливості упровадження педагогічних технологій в інноваційний освітній процес початкової школи

План

1. Початок навчання: врахування вікових особливостей дітей.
2. Інноваційні технології в освітньому процесі Нової української школи.

Основні поняття: вікові особливості дітей, ігрова технологія, технологія групової діяльності, інтерактивні технології, особистісно орієнтовані технології, ІКТ-технології

- 1. Початок навчання: врахування вікових особливостей дітей.**

Учителі, спираючись на результати наукових досліджень та вимоги Державного стандарту початкової освіти забезпечують надання освітніх послуг здобувачам початкової освіти. Вони враховують вікові особливості та потреби дітей. У першому циклі навчання (1-2 класи) освітній процес здійснюється із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі з переважанням ігрових методів, а в другому циклі (3-4 класи) – на інтегровано-предметній основі.

Важливим етапом у житті дитини є початок навчання у школі. Це своєрідний старт у майбутнє. Відбувається зміна соціальної ситуації в розвитку дитини. Початок навчання відзначається сильним стресом для дитини, тому знижується опірність організму. Нова ситуація розвитку зумовлює необхідність організації особливого середовища й відповідної діяльності. Перші тижні навчання називають *адаптаційним періодом*. Розроблені навчально-методичні рекомендації для роботи з першокласниками в цей період (2018) допомагають учителю у вирішенні проблеми.

Педагогам важливо уникати авторитарного впливу на особистість дитини, встановити й підтримати добрі стосунки, довіру у спільній діяльності. Великі зміни у сфері соціальних відносин і діяльності дитини відбуваються на основі перебудови всіх систем і функцій організму, що вимагає більшого напруження та мобілізації резервів. У цей період життя змінюється психологічний портрет дитини, її особистість, пізнавальні й розумові можливості, сфера емоцій і переживань, коло інтересів.

У дітей 6-річного віку *процес сприймання* готовий до переходу на якісно інший рівень. Одним із прикладів змін є здатність першокласників класифікувати об'єкти за різними ознаками. Тому вивчення інтегрованого курсу або предметів у 1-му класі варто розпочинати з тем, які передбачають аналіз об'єктів за різними ознаками, далі – їх узагальнення й класифікацію за визначеними ознаками.

Зазвичай першокласники можуть виокремити з нескінченної кількості властивостей лише 2–3. У міру розвитку дітей, розширення їхнього світогляду

така здатність удосконалюється, Необхідно також вчити школярів бачити у предметах та явищах різні сторони. Для цього можна застосовувати прийом порівняння одного предмета чи явища з іншим.

У цей період навчання слід зважати на один із видів труднощів *зорового сприймання* – феномен дзеркальних рухів. Він виявляється у помилках графічної діяльності: реверсії форми, порушенні порядку елементів і напрямків написання. Це пояснюється тим, що механізми організації зорово-просторової діяльності, дрібної моторики і зорово-моторної пам'яті ще недостатньо зрілі, хоча діти добре копіюють, штрихи в них стають більш чіткими і завершеними. Тому до таких проявів потрібно ставитися з розумінням, не форсувати навчання й запобігати панічним реакціям з боку дітей, а особливо – їхніх батьків. Навчальний зміст доцільно збагачувати завданнями на визначення місця розташування об'єктів, орієнтування на площині тощо (вправи на штрихування, відтворення пропорцій, зорові і графічні диктанти, встановлення закономірностей, продовження послідовностей та ін.).

Молодший шкільний вік є періодом розвитку *пізнавальних процесів*. Вони стають усвідомленими і довільними. Дитина поступово вчиться управляти увагою, пам'яттю, мисленням. *Увага* першокласників на цьому етапі ще слабо організована, вона має невеликий обсяг, погано розподіляється, нестійка. Тому для концентрації дітям потрібна зовнішня допомога (часта зміна завдань, цікаві ілюстрації, звукові сигнали, ігрові ситуації тощо). Діти відволікаються на уроках досить швидко, натомість контролювати свої дії (наприклад, перевірити наявність помилок у написаному) вміють погано.

Увага багато в чому визначається темпераментом кожної дитини, стилем сприймання. Діти аудіального типу краще сприймають інформацію на слух; візуального типу – на зображеннях; кінестетичного – легше засвоюють матеріал у практичній діяльності. Тому буде корисним виявити відповідні особливості за допомогою спеціальних методик.

Проте у першокласників добре розвинена *мимовільна пам'ять*, яка фіксує яскраві, емоційно насичені для дитини відомості і події її життя. У

навчанні доцільно використовувати цікаві й захопливі матеріали, яскраві візуальні опори, динамічні включення, емоційно збагачені ситуації тощо.

Пам'ять характеризується високим ступенем механічного запам'ятовування на основі численних повторень. Однак її самоконтроль ще не сформований. Добре, швидко й на тривалий час засвоюється те, що справило сильне враження.

Уява дітей у цьому віці досить розвинута, вона має не лише відтворювальний, а й творчий характер. Від початку навчання центральне місце у психічному розвитку дитини займає *мислення*. У цей період відбувається перехід від наочно-образного до словесно-логічного, понятійного мислення. У першокласників такий процес переважно характеризується конкретністю й спирається на наочні образи й уявлення.

Для здійснення розумових операцій порівняння, аналізу, узагальнення, логічного висновку дітям необхідно спиратися на наочну основу. Саме тому на уроках у 1му класі систематично використовують дидактичний роздавальний матеріал.

Діяльність має відбуватися паралельно з розвитком *дрібної моторики*. У дітей дрібні м'язи кисті руки та пальців іще недостатньо сформовані, не завершене окостеніння кісток зап'ястя і фаланг пальців, у них ще недосконала нервово-м'язова регуляція. На уроках доцільно виконувати велику кількість практичних вправ із роздатковим матеріалом – картинками, геометричними фігурами різного розміру і кольору, паличками, намистинками, гудзиками, горіхами, шишками тощо. Згідно з емпіричними даними, виконання одного виду роботи має тривати стільки хвилин, скільки років дитині. Зміст навчання поступово розширюється колом абстрактних понять.

У 6-річних першокласників переважають ігрові інтереси, їм також притаманна цікавість до шкільного життя. Це одна зі сприятливих передумов формування в молодших школярів позитивних *мотивів навчання*. **Інтерес до навчання** у дітей цього віку вкрай нестійкий. Потрібно, щоб дитину цікавив сам процес пізнання.

Емоційно-вольова сфера першокласників також має певні особливості. У цьому віці відбувається формування нового типу поведінки, який визначають суб'єктивні уявлення дітей про поводження.

Цікавість є початковою стадією пізнавальної спрямованості дитини. На цьому етапі вона безпосередньо пов'язана не зі змістом діяльності, а з емоційною реакцією на новизну ситуації, подразників, з якими стикається учень у процесі активної взаємодії з предметами і явищами навколишньої дійсності. Цікавість не виходить за межі відображуваного, це простий прояв дослідницького рефлексу.

На основі цікавості виникає **допитливість** – прагнення дитини проникнути за межі побаченого. Для допитливості є характерним прагнення до пізнання глибших зв'язків і відношень; вона виявляється у формі загального інтересу до всього, з чим доводиться стикатися дитині.

Особливості розвитку дитини слід враховувати при *організації навчання*. Раніше основним питанням дітей 5–6 років було «чому?». У сучасних дітей – «навіщо?». Тобто діти зосереджуються не на причинно-наслідковій залежності між об'єктами і явищами, а їх цікавить сенс своїх вчинків і дій. Вчитель має різними доступними способами привертати увагу дітей до своїх слів. Сучасних дітей треба мотивувати на виконання певної роботи, постійно ілюструвати сказане, спрямовувати на відчуття значущості, допомагати самоствердженню. Важливою проблемою є заняття дітей у вільний час вдома. Діти часто схильні до ігроманії. Важливою є робота з батьками як рівноправними партнерами освітнього процесу. Отже, урахування особливостей розвитку сучасних дітей в освітньому процесі допомагає вибудувати систему відносин на основі довіри і розуміння.

2. Інноваційні технології в освітньому процесі Нової української школи

Виклики часу зумовили реформування початкової освіти України. Концепція Нової української школи спрямовує вчителя на збереження цінності

дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, їх підготовки до подальшого здобування освіти. Важливим є упровадження ефективних сучасних педагогічних технологій навчання. Нині створюється нова педагогіка, характерною ознакою якої є інноваційність, тобто здатність до оновлення, відкритість новому. Інновації розглядають як процес і як результат. Інноваційність розглядають насамперед як відкритість.

В початковій школі широко застосовуються ігрові, особистісно орієнтовані, групові технології, інтегрованого навчання, проєктні, інформаційно-комунікативні технології та розвитку критичного мислення.

Ігрові технології

Важливим у підвищенні якості початкової освіти є залучення дітей до активної пізнавальної діяльності через гру. Гра розвиває, виховує, розважає, соціалізує. Вона постає основною формою відтворення реальних життєвих ситуацій, сприяє виробленню необхідних людських рис, якостей, навичок, звичок, розвитку здібностей.

Поняття «гра» в педагогічній літературі трактується по-різному. Гра – ефективний засіб активізації учнів, розвитку їх ініціативності, творчості, уяви, цілеспрямованості, сприяє подоланню труднощів, мотивує учасників до досягнення кінцевого результату. Вона має чітко поставлену мету й відповідний педагогічний результат.

За характером педагогічного процесу ігри є: навчальні, ізнавальні, виховні, розвивальні, репродуктивні, продуктивні, творчі, комунікативні тощо.

За характером ігрової методики ігри бувають: предметні, сюжетні, ролеві, імітаційні, драматизації тощо.

На практиці використовуються різні навчальні ігри. У кожному віці ігрові технології відзначаються своїми особливостями. Важливе значення мають інтерактивні методи під час гри, які сприяють виробленню умінь взаємодіяти, навчаючись, набуттю якостей, що сприяють «безконфліктному» входженню особистості до суспільства.

Дидактичні (педагогічні) ігри дозволяють вирішувати навчальні проблеми, формуючи нові знання та вміння. *Рольові ігри сприяють* імпровізації учнів, виконанню певних ролей.

Гра включає три основні етапи: підготовчий, безпосереднє проведення гри, узагальнення та аналіз результатів. На підготовчому етапі розробляється сценарій гри: ігрові завдання, правила, ролі, процедури, методичні рекомендації керівникам та учасникам гри. Проведення включає оптимальний метод ігрової діяльності, фіксацію ігрових дій, корекцію завдань, правил, виступи ігрових груп. Експертизу тощо. На етапі аналізу та узагальнення результатів звертається увага на опис подій, що відбувалися, сприймання їх з боку учасників, опис складних ситуацій, їх аналіз, рефлексію, оцінку і самооцінку діяльності, висновки, рекомендації.

В іграх використовують життєві ситуації. Вчитель має бути готовим до обговорення різних дій учасників, кожна з яких може бути раціональною.

Технологія групової діяльності

Групова діяльність виникла як альтернатива традиційній формі діяльності. В її основу покладено ідеї видатних педагогів про вільний розвиток дитини (Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Дж. Дьюї), які стверджували, що вмiле поєднання індивідуальної та групової діяльності допомагає успішному навчанню.

Групова навчальна діяльність – це організація навчання дітей в малих групах, які об'єднані загальною навчальною метою під керівництвом учителя і в співпраці з учнями. Метою технології групової діяльності є розвиток дитини як суб'єкта навчальної діяльності.

Основними функціями групової навчальної діяльності є: мотиваційна, навчальна, розвивальна, виховна, організаційна.

Групові форми роботи відкривають для дітей можливості удосконалення гуманних стосунків, співпраці з членами групи, пильне пізнання довкілля. В учнів формуються мотиви навчання. Вони вчаться плануванню,

контролю і самоконтролю та рефлексії, отримуючи результат виконання групового завдання.

В освітньому процесі, впроваджуючи групову технологію, вчитель початкової школи має створити сприятливі умови для сприймання групового завдання та його розв'язання.

На занятті вчитель має дотримуватися певних вимог:

- чітко формулювати пізнавальні завдання;
- проводити належний інструктаж;
- завдання мають спонукати дітей до активності, мислення, до пошуку нових знань і способів дій;
- уважно спостерігати за ходом навчальної діяльності в малих групах;
- допомагати слабшим;
- не створювати змагання на швидкість.

Дослідження свідчать, що групову навчальну діяльність можна застосовувати на всіх етапах уроку в початковій школі. Групи можуть бути гетерогенними (діти з різними навчальними можливостями). Варто об'єднувати в групу по 4 – 5 учнів. Заслуговують на увагу також малі групи. Це групи з двох і більше осіб, які мають спільну мету, подібні інтереси, і потреби у спілкуванні та спільній діяльності, перебувають у безпосередньому контакті. Парна форма навчальної діяльності передбачає виконання частини роботи разом.

Передумовою організації групової діяльності є психолого-педагогічна готовність учителя, здатного до рефлексії, саморозвитку, самоактуалізації, самоосвіти, професійного самовдосконалення. Між учителем та учнями реалізуються стосунки співпраці, що сприяє вихованню гуманності, самостійності, розвиває навички культури діалогу. Групова діяльність виникла як альтернатива традиційній формі діяльності.

В освітньому процесі, впроваджуючи групову технологію, вчитель початкової школи має створити сприятливі умови для сприймання групового завдання та його розв'язання.

Особистісно орієнтовані технології. Закон України «Про освіту» наголошує на тому, що освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Вона має сприяти всебічному розвитку дитини на компетентнісній основі, формувати громадянина, здатного жити і творити в суспільстві.

Основи особистісно орієнтованого навчання були закладені давньогрецькими вченими в V столітті до нашої ери. Пізніше питання необхідності особистісного підходу у психології та педагогіці неодноразово порушувались у працях В. О. Сухомлинського, І. С. Кона, А. В. Петровського та ін.

Метою особистісно орієнтованого навчання є психолого-педагогічна допомога дитині в процесі становлення її суб'єктності, соціалізації, життєвого самовизначення. *Цілі й завдання особистісно орієнтованого навчання:*

- розвивати індивідуальні та пізнавальні здібності кожної дитини;
- максимально виявляти, ініціювати, використовувати індивідуальний (суб'єктивний) досвід дитини;
- допомогти особистості пізнати себе, самовизначитися і самореалізуватися, не формувати заздалегідь задані якості.
- сформувати культуру життєдіяльності.

Завдання сучасного вчителя початкової школи в умовах її реформування – знати особливості кожної дитини, її досягнення, спрямовувати по траєкторії розвитку до успіху.

Критерієм ефективності застосування цієї технології є готовність особистості до подальшого систематичного навчання, самовдосконалення, саморозвитку та професійного становлення.

Упровадження в початковій школі особистісно орієнтованого навчання має стати умовою якісної освіти дитини: навчання, виховання, розвитку.

Інтерактивні технології. Слово «інтерактив» запозичене з англійської – «interact» («inter» – взаємний, «akt» – діяти). Упровадження даної технології в школі сприяє створенню комфортних умов навчання, за яких кожен учень

відчуває інтелектуальну спроможність та успішність. Навчальний процес відбувається за активної взаємодії всіх учасників. Це співнавчання, взаємонавчання, де учень і вчитель є рівнозначними суб'єктами. Воно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей.

О. Пометун вважає, що застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до уроків і включають п'ять елементів: мотивація (не більше 5% часу), представлення, оголошення теми та очікуваних навчальних результатів (не більше 5% часу), надання необхідної інформації (10 – 15% часу), інтерактивна вправа (45 – 60% часу), підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку (до 20% часу).

Інтерактивна вправа – центральна частина уроку. Вона має містити: інструктування, об'єднання в групи та розподіл завдань, виконання завдання (вчитель вступає в ролі помічника, надаючи учасникам можливість для самостійної роботи і навчання у співпраці), презентацію результатів, рефлексію з боку учнів. Підсумки є дуже важливою частиною, коли співставляються цілі з отриманим результатом.

Інтегроване навчання – сучасна педагогічна технологія. Ключові аспекти діяльності вчителя початкової школи визначені Концепцією НУШ, принципами нового Державного стандарту. Комплексним підходом до освітнього процесу визначено інтегрований підхід. В цивілізованому світі технологічність інтегрованого навчання є необхідною умовою для надання освітніх послуг.

Метою інтегрованого навчання в початковій школі на думку методиста Л. В. Попової є: формування в учнів цілісного уявлення про навколишній світ, створення оптимальних умов для розвитку мислення учнів, активізація пізнавальної діяльності, ефективна реалізація розвивально-виховних функцій навчання. Упровадження інтегрованого навчання поживає його, економить навчальний час, позбавляє від перевтоми. Інтегроване навчання застосовується в межах однієї навчальної дисципліни, кількох споріднених дисциплін або різнопланових та різнонаправлених дисциплін.

ІКТ-технології. В світі відбуваються великі зміни, накопичується багато інформації. Це зумовило появу нових способів створення, збереження, передачі та використання інформації. Комп'ютерні та комунікаційні технології стають основою інформаційної революції в суспільстві.

Відбувається інформатизація освіти, тобто процес забезпечення її теорією і практикою розроблення та використання сучасних нових інформаційних технологій, спрямованих на реалізацію психолого-педагогічної мети.

Нові інформаційні технології навчання – це методологія і технологія навчання, виховання та розвитку учня з використанням новітніх електронних засобів навчання. Здійснюється дистанційне навчання за допомогою комп'ютерних комунікацій (комп'ютерної мережі). Мультимедійні засоби допомагають на якісно новому рівні сприймати, усвідомлювати і використовувати різноманітну інформацію: тестову, графічну, звукову, анімаційну, телевізійну тощо.

Концепція та Державний стандарт початкової освіти спрямовують учителя на пошук ефективних педагогічних технологій для навчання, наскрізного виховання та розвитку молодших школярів.

Нові інформаційні технології відкривають учителю та учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, сприяють творчості. Учитель отримує додаткові можливості для підтримки і спрямування розвитку особистості учня. Школяр більш глибоко усвідомлює світ та себе в ньому, забезпечуючи позитивну «Я-концепцію». Ця технологія дає можливість активізувати пізнавальну діяльність учнів, візуалізувати навчальний матеріал, ввести школяра в сучасне інформаційне суспільство, сприяє індивідуалізації навчання. Засвоєння студентами основ педагогічних технологій допоможе їм під час проходження педагогічної практики та в майбутній учительській діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Чому перші тижні навчання першокласників в школі назвали адаптаційним періодом?

2. Які і чому передбачені цикли навчання молодших школярів Державним стандартом?

3. Які особливості психічних та пізнавальних інтересів учнів 6-річного віку?

4. На що слід звернути увагу вчителю під час організації навчання?

5. Які інноваційні педагогічні технології упроваджують в освітній процес учителі початкової школи?

6. Які технології найбільш доцільні в роботі з першокласниками?

7. Які особливості ігрових, групових технологій навчання? Як їх застосування впливає на розвиток дітей?

8. Чому так важливо застосовувати на сучасному етапі розвитку освіти особистісно орієнтовані педагогічні технології в початковій школі?

9. Чому популярними стали ІКТ-технології в наш час?

10. Які, на вашу думку, педагогічні технології найбільш ефективні в навчанні молодших школярів? Чому?

Лекція 2.3. Тема. LEGO-технологія в навчальному процесі

План

1. Сутність та завдання LEGO-технології.

2. Види прав за LEGO–технологією.

Основні поняття: конструктор LEGO, LEGO-педагогіка, вправи з LEGO, експериментування.

1. Сутність та завдання LEGO-технології.

Сучасна освіта націлює вчителя на ґрунтовну фахову підготовку. Він має постійно підтримувати дитячу увагу під час навчального процесу, змінюючи види діяльності. Важливо зробити процес навчання цікавим та динамічним. Одним із способів є навчання в ігровій формі, коли створюється атмосфера творчості та психологічного комфорту. LEGO-технологія об'єднує в собі елементи гри та експериментування. Її можна упроваджувати в початковій школі для вивчення різних предметів. Конструктор також успішно

використовують у роботі корекційні педагоги та вчителі-логопеди. Популярність LEGO-технології цілком обґрунтована.

Сьогодні в науці не існує чіткого визначення поняття «LEGO-технологія» (С. Бадер). Є споріднені категорії: «конструктор LEGO», «LEGO-педагогіка», «LEGO-конструювання». Воно заповнило Європу і продовжує завойовувати світ. Завдяки своїй педагогічній універсальності LEGO-технологія є важливим засобом навчання в закладах освіти. Конструктори LEGO використовують для занять з дітьми у закладах дошкільної освіти і в початковій школі. LEGO-технологія, зважаючи на принципи інтеграції, об'єднує в собі елементи гри та експериментування. Кожен педагог знайшов у ній щось корисне для себе – музичні керівники вивчають ноти за допомогою конструктора, учитель фізкультури використовує цеглинки як нестандартне обладнання, практичний психолог проводить тестування та релаксаційні вправи. За допомогою LEGO діти вивчають математику, мову, знайомляться з довкіллям і навіть малюють цеглинками! Конструктор є надійним помічником у роботі вчителів-логопедів і корекційних педагогів. І така популярність цілком обґрунтована.

Заняття з LEGO урізноманітнюють та вдосконалюють навчальний процес, роблять його цікавішим для дітей. Заняття в ігровій формі створюють неповторну атмосферу психологічного комфорту і проходять без нервового напруження, що позитивно позначається на якості засвоєння матеріалу. Під час занять в дитини розвиваються розумові та фізичні здібності. На уроках в НУШ використовують ігровий та діяльнісний підходи до навчання з LEGO-технологіями.

LEGO-технологія:

- створює психологічний комфорт;
- формує вміння розв'язувати проблемні завдання, ставити мету, міркувати про подальшу роботу, розробляти план дій;
- розвиває творче мислення;

- розвиває мовлення – діти вчаться детально пояснювати свої дії, пояснювати міркування, надавати чіткі та зрозумілі інструкції, розповідати історії, висловлювати власні думки;
- розвиває конструкторські здібності;
- формує вміння співпрацювати, зокрема, уміння працювати в парах чи групах, ділитися матеріалами, уміння вчитися у своїх однолітків, дослухатися до їхніх ідей та пропонувати власні, уміння аналізувати ідеї та обирати раціональніші, уміння розподіляти ролі та обов'язки;
- розвиває сенсорне сприйняття, допомагає формувати уявлення про зовнішні властивості предметів: форму, величину, колір, положення у просторі;
- розвиває дрібну моторику;
- формує цілісну систему уявлень дитини про навколишній світ, збагачує життєвий досвід дитини.

Учителі використовують дану технологію під час ранкових зустрічей, на уроках, перервах тощо. Будь-який режимний момент шкільного життя доступний для використання LEGO. Учні вчаться проявляти фантазію, творчість, взаємодіяти, ухвалювати рішення колективно і самостійно, соціалізуються.

Організація роботи за LEGO-технологією

Організуюючи заняття з використанням LEGO передусім доречно пам'ятати, що вони мають приносити дитині радість, проходити в спокійній емоційно сприятливій атмосфері без страху оцінювання. Учні повинні мати можливість самостійно виконувати завдання. Не варто відповідати за дитину на питання, слід усіляко підштовхувати її до знаходження відповіді. Для цього потрібно використовувати приклади, навідні запитання, уточнення, звертатися до життєвого досвіду дитини. Велике значення в іграх-вправах з LEGO має текст. Він повинен бути веселим, доступним для розуміння дітей, відповідним їхньому віку.

Спочатку необхідно дати дітям можливість ознайомитися з деталями конструктора шляхом виконання простих, недовготривалих завдань.

Акцентують увагу на кількості штирів, називають цеглинку за їхньою кількістю (цеглінка 2×2 , цеглінка 2×4). Такий підготовчий етап навчить дітей швидко знаходити необхідну деталь за вказівкою дорослого.

Коли діти навчаться вправлятися з цеглинками, можна переходити до складніших індивідуальних та групових завдань. Завдання урізноманітнюють, ускладнюють, створюють простір для творчого пошуку.

Роль педагога в організації занять з LEGO велика. Під час організації занять з LEGO він – партнер дитини, який підтримує, надихає, за потреби допомагає їй віднайти відповідь на питання. Вчитель мотивує дитину бути самостійною, спонукає до дій у різні засоби, зокрема власним прикладом, адже дитина вчиться наслідувати дорослого. Упродовж усього заняття педагог знаходиться поруч з дитиною, ставить їй запитання, цікавиться успіхами, звертає увагу на розв'язання певних задач. Так відбувається взаємодія дорослого з дитиною, створюється довірлива атмосфера, яка сприяє розв'язанню проблемних завдань, формуванню вміння слухати і чути дорослих та однолітків, розвитку мовлення, уміння висловлювати свої думки та з повагою ставитися до думок оточуючих.

Як підтримати дитину?

- Мотивувати самостійно виконувати завдання.
- Допомогти, якщо дитина не вірить у свої сили або звертається по допомогу (Але пам'ятаємо, що не варто виконувати завдання за дитину!).
- Заохочувати, надаючи корисні поради та ідеї підбадьорливим тоном.
- Спостерігати за діями дитини, цікавитися процесом, ставити відкриті питання, щоб спонукати мовленнєву діяльність (Відкриті питання – такі, на які не можна дати односкладної відповіді «Так» чи «Ні». Наприклад: «Що ти зараз робиш? Навіщо?», «На що схожа ця цеглінка? Як її можна використовувати?»);
- Давати можливість вибору, аби дитина брала активну участь у розв'язанні завдання.

Використання елементів LEGO-технології в початковій школі відповідає природним і віковим потребам молодших школярів. Через гру відбувається вільний розвиток пізнавального інтересу дитини як особистості. Знання дітей стають більш усвідомленими, а навички надійнішими.

2. Види прав за LEGO–технологією.

Застосування в освітньому процесі LEGO сприяє розвитку дрібної моторики, мовної активності, розвитку пізнавальних інтересів, фантазії дитини, відповідаючи її інтересам і проблемам. Діти працюють захоплено і досягають кінцевого результату.

1. Ранкові зустрічі.

Практика ранкових зустрічей допомагає створити в класі дружну спільноту дітей, позитивну атмосферу на час перебування дітей в школі, налаштувати на роботу впродовж дня. На ранковій зустрічі з допомогою цеглинок діти вітаються, знайомляться, мають змогу показати свій настрій. Грають в ігри, відтворюють певні ситуації, аналізують, висловлюють свою думку і логічно обґрунтовують її.

Вправа 1. Привітання із сусідом.

Діти утворюють коло. З кошика беруть цеглинку LEGO і вітають сусіда. Якщо цеглинка червона, то привітання починається зі слова «Доброго...», якщо жовта – то зі слова «Бажаю..», якщо зелена – зі слова «Радий...»

Вправа 2. Мій настрій.

Учитель запитує про настрій дітей. Кожен піднімає картку певного кольору, сигналізуючи про свій настрій: червоний – поганий, жовтий – хороший, зелений – чудовий.

Вправа 3. Моя важлива справа.

Діти із зелених цеглинок викладають дерево «важливих справ», на яке по черзі прикріплюють червону цеглинку-яблуко і розповідають про свою важливу справу, пропонують план реалізації задуму.

Діти із зелених цеглинок викладають дерево «важливих справ», на яке по черзі прикріплюють червону цеглинку-яблуко і розповідають про свою важливу справу, пропонують план реалізації задуму.

Вправа 4. П'ять змін.

Групове заняття. Назви груп: доба, тиждень, місяць, рік. У кожній групі різні за кольором цеглинки. Кожна дитина кладе цеглинку і називає характерні зміни, що відповідають назві групи. Наприклад, доба – змінюється час, квіти розквітають і стулюють пелюстки, змінюється температура повітря, колір неба.

2. *Розвиток мовлення.* Матеріали: цеглинки LEGO DUPLO різних кольорів та форм у достатній кількості, кольорові зображення овочів, аркуші паперу формату А4 коричневого чи зеленого кольору.

Лексична тема «Овочі».

Вправа 1.

Цеглинки розкладають у довільному порядку та вільному доступі перед дітьми.

Запитання та завдання дітям:

Які овочі ви знаєте?

Знайдіть цеглинку, схожу на огірок (помідор, моркву...).

Які ще овочі можуть бути такого само кольору, як помаранчева цеглинка?

Цеглинки яких кольорів у вас залишилися? Чи існують овочі білого кольору? Які? А коричневого?

Чи існують овочі блакитного кольору? А що буває блакитним?

Вправа 2.

Педагог пропонує дітям: «Посадімо з вами город. Візьмемо грядку (аркуш паперу) та посередині посадимо помаранчеву моркву. Вгорі над морквою посадимо огірочки. Якого вони кольору? А який червоний овоч ми можемо посадити внизу грядки? Місце для біленького часнику та коричневої картоплі ви можете обрати самі. Де ви посадили часник? А картоплю?» (Педагог промовляє та показує порядок розташування цеглинок відповідного кольору.)

Вправа 3.

Завдання для роботи в парах: оберіть цеглинки однакового кольору. На які овочі вони схожі кольором? Чому ви обрали саме такий колір?

Вправа 4. Гра «Яка цеглинка зникла?»

Педагог запитує: «Що ми можемо приготувати з овочів? Я хотіла приготувати борщ та салат, але якихось овочів бракує!» Педагог виставляє цеглинки та промовляє: червоні помідори, помаранчева морква, зелений огірок, білий часничок та коричнева картопля. Діти заплющують очі, педагог ховає одну з цеглинок, діти відгадують, якої саме цеглинки-овоча бракує.

Вправа 5.

Щоб зібрати цеглинки після завершення заняття можна запропонувати дітям привезти всі овочі до овочесховища (коробки, у якій зберігається конструктор).

3. Навчання грамоти

Завдання учням:

1. Визнач та покажи за допомогою цеглинок кількість звуків у слові.
2. Визнач та покажи за допомогою цеглинок кількість складів у слові.
3. Візьми стільки цеглинок, скільки складів у слові.
4. Визнач та покажи за допомогою цеглинок кількість слів у реченні.
5. Якщо почуєш звук [р], то підійми червону цеглинку, а звук [л] – зелену.
6. Виклади з цеглинок літеру...

3. Вправи для розвитку орієнтування у просторі.

1. Постав цеглинку на праву (ліву) руку, підніми цеглинку догори.
2. Поклади цеглинку посередині аркуша; праворуч; ліворуч; угорі; внизу аркуша. (Цю вправу можна обіграти: розташування цеглинок пов'язати із садінням городу, розташуванням зірок у небі, слідами тварин, будь-чим, що зацікавить дитину.)

3. Створи із цеглинок картину на аркуші.

4. Побудуй будиночок для тваринок.

Педагог пропонує дитині взяти базову пластину для LEGO.

Інструкція. Ліворуч по краю пластини постав два прямокутники зеленого кольору, праворуч – два прямокутники синього кольору, позаду – два квадрати жовтого кольору. Зверху постав таку само пластину. На першому поверсі житиме мишка. На другому поверсі – лисичка.

4. Формування фонематичного сприйняття.

1. «Повтори ритм». Відстукування ритму цеглинками.

2. *Вправа для дихання «Повітряні перегони».* За допомогою дихання перемістити цеглинку з одного кінця столу до іншого (можна виконувати цю вправу на швидкість).

5. Математичні вправи.

Вправа 1.

Завдання: побудуйте прямокутник з цеглинок, квадрат, трикутник.

Вправа 2.

Завдання: Покладіть 3 цеглинки зеленого кольору, додайте 2 цеглинки жовтого кольору. Скільки вийшло цеглинок? Відніміть 1 цеглинку. Скільки залишилося?

Вправа 3.

Поставте вертикально 5 цеглинок синіх, а поряд 3 цеглинки червоних. Яке число більш? Яке менше?

6. Фізкультхвилинки з LEGO. Руханка.

Діти беруть одну цеглинку.

1. Знайди дитину з цеглинкою такого саме кольору, як у тебе, і стань поруч із нею.

2. «Сині», поміняйтеся місцями із «жовтими», а «зелені» — із «червоними».

Діти беруть кілька цеглинок.

3. Підійміть руку вгору із зеленою (червоною, ...) цеглинкою!

4. Хто швидше перенесе та збере цеглинки?

7. Пальчикова гімнастика .

«Веселі цеглинки».

(Діти виконують дії з цеглинками).

Ми цеглинки в руки взяли і місцями поміняли.

Потім міцно їх з'єднали, вгору високо кидали.

Раз-два, невтрачай, а швиденько заховай!

«Музиканти»

Нам сопілочки заграли: «Ду-ду-ду!».

Барабани зазвучали: «Ту-ту-ту!».

Ніжно скрипочки ззаграли: «Ті-ті-ті!».

Піаніно зазвучали: «Ді-ді-ді!».

На гітарі ми ззаграли: «Да-да-да!».

І в долоні ззаплескали: «Та-та-та!».

Самомасаж рук «Гусінь».

На маленьке деревце вгору гусінька поповзла.

Гілочки всі проповзала, і листочки не минала...

Потім раптом покотилась, завертілась, закрутилась,

Застрибала, заскакала, вниз упала і пропала!

Нова українська школа реалізує поставлені завдання через ігрові та діяльнісні методи навчання. LEGO-технології завдяки своїй універсальності дають можливість досягти бажаних результатів в роботі з молодшими школярами

Питання для самоконтролю

1. Що таке LEGO-технологія? Які завдання вона допоможе вирішити в освіті молодших школярів?
2. Як можна організовувати роботу з дітьми початкової школи за цією технологією?
3. Яка роль педагога в організації занять з LEGO.
4. На яких заняттях і для чого можна використовувати елементи LEGO-технологій?
5. Яким чином можна використати вправи з LEGO під час проведення ранкових зустрічей? Наведіть власні приклади.

6. Як можна розвивати мовлення дітей за допомогою вправ з LEGO?
Наведіть власні приклади.

7. Чи можна використовувати ці технології при вивченні математики?
Запропонуйте власний варіант.

8. Які вправи сприятимуть пальчиковій гімнастиці?

9. Наведіть приклади проведення хвилинок відпочинку для переключення уваги дітей з використанням LEGO.

10. Які особистісні якості та компетентності ви, як учитель, будете формувати в дітях за допомогою даної технології?

Лекція 2.4. Тема. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи. Розвиток критичного мислення.

План

1. Інтегроване навчання в початковій школі.
2. Тематичний підхід до навчання та його реалізація в початковій школі.
3. Діяльнісний підхід до навчання. Критичне мислення та ротаційні моделі «Щоденні 3», «Щоденні 5».

Основні поняття: інтеграція, інтегроване навчання, тематичний підхід, міжпредметні зв'язки, діяльнісний підхід, критичне мислення, стратегії критичного мислення, ротаційні моделі.

1. Інтегроване навчання в початковій школі.

Мета якісної освіти в світі реалізується за умови успішного впровадження інтегрованого навчання, основою якого є компетентнісний підхід.

Інтеграція – це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більшої кількості систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, що набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи.

Про інтеграцію можна говорити як про взаємодію між двома системами, що привела до появи нової цілісності.

Інтеграцію в освіті розглядають у багатьох аспектах, зокрема:

- як фактор розвитку освітніх систем;
- як різновид наукової інтеграції, що здійснюється в межах педагогічної теорії та практики; як вищу форму відображення єдності цілей, принципів, змісту, форм організації процесу навчання та виховання;
- як процес і результат взаємодії структурних елементів змісту освіти, який супроводжується зростанням системності та спресованості знань учнів;
- як цілеспрямоване об'єднання, синтез відповідних навчальних дисциплін у самостійну систему цільового призначення, яка спрямована на забезпечення цілісності знань та вмінь.

Інтеграцію в дидактиці одні науковці розуміють як взаємозв'язок змісту, методів та форм навчання, інші – як цілісний навчально-виховний процес а та як різноманітні зв'язки між структурними компонентами педагогічної системи.

На думку деяких дослідників, інтеграція в освіті – це організація процесу пізнання, за якої учні можуть використовувати знання та вміння, отримані в школі, в реальних життєвих ситуаціях.

***Інтегроване навчання** – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. Освіту розглядають крізь призму загальної картини світу, а не поділяють на окремі дисципліни*

Учителі заохочують учнів встановлювати зв'язки між навчальними дисциплінами і спиратися на знання і навички з кількох освітніх галузей. Учням потрібні відкриті можливості для інтеграції знань і навичок із різних дисциплін і критичного оцінювання того, як усі ці частини взаємодіють.

Інтеграція у шкільному навчанні реалізується як у межах окремого навчального предмета, так і між різними навчальними дисциплінами.

Коли вчитель встановлює зв'язки між блоками навчальної інформації (чи окремими темами) у межах кожного навчального предмета, він реалізує внутрішньопредметну інтеграцію. Її ще називають послідовною інтеграцією та

порівнюють з ниткою, на яку нанизують теми в певній логічній послідовності. Під час послідовної внутрішньопредметної інтеграції вчитель має створити умови, за яких учні не тільки вивчають теми, а й розуміють зв'язки між ними.

Якщо вчитель установлює зв'язки між окремими навчальними дисциплінами, він реалізує міжпредметну інтеграцію.

Освіта в Україні була предметоцентрична, тому основну увагу зосереджували на внутрішньопредметній інтеграції. Перехід початкової освіти на якісно новий рівень – це перехід від внутрішньопредметної до міжпредметної інтеграції.

Інтегроване навчання є реалізацією міжпредметної інтеграції змісту навчання.

Таким чином, *інтегроване навчання в межах предметоцентричного освітнього середовища – це сукупність послідовних та взаємопов'язаних дій учителя і учня, які спрямовані на формування цілісної картини світу школяра на основі об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей (навчальних предметів).*

Інтегроване навчання дає змогу вчителю та учням «виходити» за межі окремого навчального предмета (окремої освітньої галузі) та сприяє формуванню в дітей цілісної картини світу.

Учні зможуть:

- краще зрозуміти сутність об'єкта чи явища в контекстах різних навчальних предметів та сформуванню цілісного уявлення про них;
- глибше зрозуміти ключові ідеї з огляду на їх аналіз із різних точок зору;
- краще оцінити, як використати набуті ідеї та навички в життєвих ситуаціях;
- системно мислити.

Упровадження інтегрованого навчання – це, по-перше, питання рівня взаємодії навчальних дисциплін та глибини об'єднання їхнього навчального змісту; по-друге, визначення способів, якими цього можна досягти.

Головне питання, яке виникає в учителя, коли починається впровадження міжпредметного інтегрованого навчання, – це зв'язки між навчальними предметами (освітніми галузями).

Учителю потрібно відповісти на низку запитань:

1. Яка частина навчального матеріалу одного предмета буде пов'язана з навчальним матеріалом з іншого предмета?

2. Із якою метою? 3. Яким способом?

4. У якій формі?

5. Яким чином будуть використовуватися базові знання учнів з окремих навчальних предметів для усвідомлення та розв'язання міждисциплінарних проблем?

Яким чином сформувати взаємозв'язки між навчальними предметами (освітніми галузями)?

Зв'язки можна встановлювати на різних рівнях:

- змістовому;
- операційно-діяльнісному;
- ціннісно-смісловому.

Тож можна визначити такі *види міжпредметної інтеграції*:

• *контент-орієнтовану інтеграцію* (або інтеграцію на основі змісту навчальних предметів, її ще називають тематичною інтеграцією);

• *інтеграцію, орієнтовану на формування способів дій* (або інтеграцію навичок);

• *інтеграцію на ціннісно-смісловому рівні* (або інтеграцію перспектив).

Контент-орієнтована інтеграція навчальних предметів реалізується у формі тематичного навчання. Це навчання на основі об'єднання навколо однієї теми знань із різних навчальних дисциплін.

2. Тематичний підхід до навчання та його реалізація в початковій школі.

Ідея інтеграції в освіті є значним здобутком дидактики, оскільки за умови її успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти.

Інтеграція уможлиблює створення в учнів цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формує міжпредметні компетентності.

У Державному стандарті початкової освіти визначено, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Таким чином, міжпредметна компетентність формується упродовж всього процесу навчання та застосовується учнем до певного кола навчальних предметів і освітніх галузей у цілому.

Реформування сучасної освіти передбачає подолання ізольованого викладання навчальних предметів і створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний інтегративний підхід.

У сучасній школі узвичаїлася *міжпредметна інтеграція*, що здійснюється різними *шляхами*:

- створення інтегрованих курсів – навчальних предметів, які інтегрують знання кількох освітніх галузей;
- впровадження навчальних проєктів;
- організація тематичних днів і тижнів;
- проведення інтегрованих та бінарних уроків;
- проведення уроків з міжпредметними зв'язками.

За допомогою багатосторонніх міжпредметних зв'язків закладається фундамент для формування в учнів умінь комплексного бачення проблем реальної дійсності, різнопланових підходів до їх розв'язання.

Міжпредметні зв'язки можуть бути горизонтальними і вертикальними.

Горизонтальні міжпредметні зв'язки здійснюються тоді, коли інтегровані предмети вивчають відірвано в часі (наприклад упродовж тижня, місяця).

Наведемо приклад. На українській мові вивчають словникове слово «папір», на інших предметах – колекцію видів паперу виготовлення іграшок з нього; дослідження паперу та технологічний процес його виготовлення.

Вертикальний міжпредметний зв'язок можна спостерігати у випадку, якщо інтегровані предмети вивчають у близьких часових межах (протягом одного уроку, одного дня).

Учитель планує одну тему впродовж одного уроку, залучаючи з інших відомості, способи дій на основі сформованих в учнів умінь та навичок, форму подання навчального матеріалу тощо. Наприклад, вивчаючи тему «Водойми України», використовує знання з української мови (написання власних назв), літературного читання (вірш про водойму), основ здоров'я (правила безпечної поведінки на воді) та ін.

Переваги міжпредметної інтеграції для учнів:

- чіткіше розуміння мети кожного предмета в різних контекстах;
- глибше розуміння будь-якої теми, завдяки її дослідженню з кількох точок зору;
- краще усвідомлення комплексного підходу, через який предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язані з реальним світом;
- удосконалення навичок системного мислення.

Учитель, який планує тематичне навчання, повинен уявляти якого результату має досягти.

- Плануючи тематичний день, учитель немовби створює живий організм зі змісту навчального матеріалу різних дисциплін, але таким чином, щоб він функціонував як цілісна система.

- У тематичні дні об'єднують блоки знань із різних навчальних предметів, тем навколо однієї проблеми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприйняття, мислення, почуттів учня.

Процес інтеграції вимагає виконання певних умов:

- об'єкти дослідження однакові або досить близькі (тоді ми досліджуємо об'єкт із різних сторін, використовуючи навчальний матеріал різних дисциплін);

- у навчальних предметах використовують, як правило, однакові або близькі методи дослідження предметів та явищ (тоді ми демонструємо спосіб пізнання дійсності на прикладах із різних предметів);

- те, що пізнають, підпорядковане загальним закономірностям, які вивчають на уроці (тобто ми узагальнюємо навчальний матеріал із різних навчальних дисциплін та пізнаємо складнішу систему).

Плануємо тематичний день. Створюємо інтелект-карту.

Під час планування тематичного дня вчитель може створити інтелект-карту (ментальну карту, карту пам'яті, діаграму зв'язків тощо) – це метод структурування концепцій із використанням графічного запису.

Крок 1. Увага на ключове поняття!

Оберіть тему для тематичного дня. Сформулюйте її одним словом чи словосполученням. Наприклад: «Папір».

Крок 2. Починайте роботу з центру.

Напишіть центральне поняття – назву об'єкта чи явища (про які ви будете створювати карту) посередині аркуша. Можна намалювати малюнок до цього поняття.

Крок 3. Пишіть ключові слова за годинниковою стрілкою.

Заповнюйте карту ключовими словами, які передають зміст інформації та ідей за годинниковою стрілкою, починаючи з правого верхнього кута.

Крок 4. Зв'яжуйте думки!

Використання сполучних гілок допомагає нашому мозку з максимальною швидкістю структурувати інформацію і створювати цілісний образ.

Крок 5. Допишуйте нові ідеї.

Нові асоціації, які продовжують з'являтися, можете зазначати в подальших гілках карти або в коментарях навколо об'єктів карти, наприклад, на стікерах.

Методичне опрацювання інтелект-карти

Накладіть на інтелект-карту тонкий папір або використайте стікери і стисло напишіть на тих частинах, які ви відібрали для тематичного дня, такі пункти:

- назву предмета;
- програмові завдання;
- вправу чи завдання для учнів;
- необхідні ресурси.

Готуючись до тематичного дня на основі власноруч створеної інтелект-карти, вчитель може:

1. Відстежувати, що вже зроблено, а що ні. Учитель бачить усю картину загалом, не губиться в деталях, а чітко і ясно в цілому уявляє свої плани.

2. Коригувати план.

Часто вчитель планує багато завдань, які неможливо виконати. Вже на етапі планування ми змушені вносити корективи, робити план реалістичнішим. Карта дає змогу це помітити і вилучити те, що видається вчителю менш важливим.

Склавши план дня і переглянувши його, учитель часто розуміє, що забув внести певні важливі складові. План дає змогу провести ротацію: швидко побачити, що потрібно додати, а що – видалити.

3. Передбачати послідовність власних дій із підготовки до тематичного дня та стежити за планом їх виконання.

Розставляємо пріоритети. Важливі справи варто виділяти на карті, щоб була зрозуміла їхня першочерговість.

Відслідковуємо, що виконано, а що – ні. Ставлячи на карті позначки, вчитель отримує наочну картину того, що встиг зробити.

4. Передбачати час, необхідний для виконання того чи того кроку.

2. Діяльнісний підхід до навчання. Критичне мислення та ротаційні моделі «Щоденні 3», «Щоденні 5». Діяльнісний підхід реалізується з використанням однакових способів дій на уроках із різних навчальних

дисциплін чи шляхом організації інтегрованої діяльності на інтегрованих уроках або впродовж навчального дня без визначення меж уроків.

На думку авторів технології «Читання і письмо для розвитку критичного мислення» Джінні Стіл, Курта Мередіта і Чарльза Темпла, «критичне мислення – це складний ментальний процес, що починається із залучення інформації та закінчується ухваленням рішення».

Фундатор Інституту критичного мислення США Метью Ліпман вважає, що критичне мислення є «вмілим відповідальним мисленням, що дає змогу людині формулювати надійні вірогідні судження, оскільки воно ґрунтується на певних критеріях, самокоригується, впливає з конкретного контексту.

Науковці визначають ***вміння людини, яка мислить критично:***

- Оцінює надійність джерел інформації.
- Виокремлює необхідну інформацію та обробляє її.
- Аналізує та оцінює власні або чужі висловлювання, припущення, висновки, аргументи, гіпотези, переконання.
- Ставить запитання з метою одержання точнішої інформації або її перевірки.
- Розглядає проблеми з різних точок зору та порівнює різні позиції і підходи для їх розв'язання.
- Висловлює власну позицію, влучно обирає мовленнєві засоби для формулювання думки.
- Ухвалює обґрунтоване рішення.

Учителю для розвитку критичного мислення молодших школярів необхідно: виділити час і забезпечити можливості для застосування критичного мислення; дозволити учням вільно розмірковувати; приймати різноманітні ідеї та думки; сприяти активному залученню учнів до процесу навчання; забезпечити для учнів середовище без ризиків, вільне від насмішок; виражати віру в здатність кожного учня породжувати критичні судження; цінувати критичні міркування учнів.

Учні для того, щоб критично мислити, мають:

- розвивати впевненість у собі й розуміння цінності власних думок та ідей;
- брати активну участь у навчальному процесі;
- ставитися з повагою до різноманітних думок;
- бути готовими висловлювати й заперечувати судження.

Виділяють певні стратегії розвитку критичного мислення: мозкова атака, асоціативний куш (гронування), кубування та інші.

«Мозкова атака». Основне завдання «мозкової атаки» – зібрати якомога більшу кількість ідей, звільнивши учасників обговорення від інерції мислення і стереотипів.

Цю стратегію використовують з метою продукування найбільшої кількості ідей для розв’язання певної проблеми або для збирання інформації з певної теми.

Учням пропонують згадати все, що вони знають, або думають, що знають, із певної теми.

Обов’язковою умовою є запис усіх ідей, навіть суперечливих, неоцінювання ідей у процесі обговорення, класифікація ідей по закінченні обговорення.

«Мозкову атаку» можна проводити фронтально з усім класом, коли ідеї записує вчитель на дошці (перевага цього способу – заощадження часу на уроці), індивідуально, у парах, групах.

Після «мозкової атаки» учитель повідомляє, з якою інформацією учні мають ознайомитися на уроці. Аналізуючи все, що розповіли учні з теми, вчитель може зрозуміти, який навчальний матеріал вони засвоїли добре, а яка інформація залишилася поза їхньою увагою.

Під час проведення «мозкової атаки» запитання не ставлять! Учні мають самостійно пригадати все, що вони знають із теми, у тому порядку і в тій кількості, на яку спроможні.

«Мозкову атаку» використовують і для вирішення проблемних питань. Така «мозкова атака» має іншу мету і відповідно – інший результат.

«Асоціативний куц» (гронування). Стратегію «Асоціативний куц» використовують для «входження» в тему, яку розглядатимуть у подальшому.

На відміну від «мозкової атаки», де висловлені думки стосуються інформації з приводу певної теми (пригадайте, що ви ЗНАЄТЕ), метод «гронування» спонукає учнів думати вільно та відкрито про певний предмет, образ, тему, у тому числі висловлювати почуття, емоції, ставлення.

Отже, метод «гронування» стимулює нелінійну форму мислення – асоціативне мислення.

«Кубування». Це стратегія навчання, яка полегшує розгляд різних аспектів теми (автори Грегори Кован і Елізабет Кован, 1980 р.) Цей підхід передбачає використання кубика (його можна виготовити самостійно з цупкого картону або обклеїти коробку папером), на кожній грані якого написано вказівки:

1. Опишіть.
2. Порівняйте.
3. Встановіть асоціації.
4. Проаналізуйте.
5. Знайдіть застосування.
6. Запропонуйте аргументи «за» або «проти».

Застосовуючи цю стратегію, слід пам'ятати, що черговість граней передбачає перехід від менш складних завдань (з погляду мисленнєвої діяльності) до більш складних. Використовуючи цю стратегію у початкових класах, бажано пояснювати учням, що від них вимагають, у доступних для них формулюваннях.

Деякі вчителі використовують кубик для завдань, які не потребують критичного мислення. Це репродуктивні запитання на пригадування інформації. Наприклад, на гранях куба для аналізу слова «веселий» вказано:

частина мови, початкова форма, число тощо. Атрибут стратегії – кубик – є, а по суті це звичайна репродуктивна вправа.

Яким чином пояснити дітям складні слова?

Формулюючи запитання для учнів початкової школи, можна використовувати такі фрази:

- Як це виглядає? (Замість «Опиши це».)
- На що це схоже, а від чого відрізняється? (Замість «Порівняй це».)
- Про що це змушує тебе подумати? (Замість «Які в тебе виникають асоціації?»)
- Із чого це зроблено? (Замість «Проаналізуй це».)
- Як би ти це використав? (Замість «Знайди цьому застосування».)
- Добре це чи погане? Чому? (Замість «Наведи аргументи “за” та “проти”».)

Знаємо – хочемо знати – дізналися (таблиця «ЗХД»). Ця стратегія передбачає аналіз учнями власних знань із теми, що розглядатиметься на уроці; постановку запитань із цієї теми, які виявляють їхню зацікавленість тією чи іншою стороною питання; стислий запис інформації з теми, а також планування власних кроків щодо можливих шляхів навчання.

Ротаційні моделі «Щоденні 5» (читання і письмо) і «Щоденні 3» (математика) – це щоденні діяльності, виконуючи які діти навчаються бути самостійними під час читання, письма й математики, в той час, як учитель має можливість працювати з учнями індивідуально та у малих групах.

Важливо навчити учнів самостійності. При цьому має бути довіра та повага, робота спільно, можливість вибору, відповідальність тощо.

Змістовне навчання вимагає поваги між вчителем та учнями. Потрібний час, щоб побудувати довіру та навчитись виявляти повагу. Оволодіння цими якостями є основою, на якій базуються усі інші елементи навчання. Кожна дитина заслуговує на довіру та повагу.

Варто докласти величезних зусиль, щоб створити та зберегти здорову комфортну атмосферу в класі. Довіра та повага допомагають створити

сприятливе середовище навчання та піклування для всіх учнів. Воно починається зі знайомства у перші шкільні дні та втілюється у розкладі, який краще розробляти разом, у правилах класу, які важливо створювати разом, у групових заняттях з розвитку мовлення та в історіях, які всі разом читаємо та зображуємо у малюнках. Відчуття спільноти створює в учнів бажання вимагати, щоб інші були відповідальними за поведінку, навчання, повагу та доброту.

Це сильна, мотивуюча складова, яка є також однією з основ моделі «Щоденні 5». Дослідження показують, що мотивація зростає, коли учні мають можливість обирати предмет навчання, і коли вони вірять в те, що володіють певною автономією чи контролем над власним навчанням.

Учні відповідальні, коли контролюють свій голос, не заважають роботі класу. Учні вміють самостійно обирати і повертати на місце всі необхідні матеріали для читання, письма та математики. Самостійність — основа відповідальності учнів.

Кен Вессон, експерт у галузі «Нейронауки в освіті» (США), провів безпосередній зв'язок між віком учнів та тривалістю навчального заняття: середнє число віку учнів дорівнює середній кількості хвилин, протягом яких вони можуть утримувати увагу під час пояснення вчителя.

Впродовж дня діти працюють у групах. Кожна група виконує певну діяльність, заплановану вчителем чи обрану учнем, упродовж відведеного часу (5-15 хв). Для різних видів діяльності у класі відведено певні місця (наприклад, парти стоять по 4, кожна четвірка має своє завдання, і матеріали, необхідні для виконання даного завдання знаходяться саме на цих партах). Під час перерв діти здійснюють переходи, що дає можливість для фізичного та інтелектуального відпочинку.

Під час виконання моделей «Щоденні 5», «Щоденні 3» необхідно безліч переходів між навчальними блоками — це один із компонентів, який робить цю систему успішною.

Фактично, переходи поділяють навчальний блок на маленькі підблоки, посильні для учнів. Ці переходи мають місце тоді, коли в учнів виникає фізична потреба порухатись.

Замість голосу вчитель використовує маленькі дзвоники, щоб дати зрозуміти, що етап закінчився і що учні мають повернутися до місця загального збору.

У перший день навчального року важливо розпочати навчати дітей, як збиратися разом, коли вони чувають дзвоник, а потім попросити їх показати свої дії на практиці.

Поясніть мету такого сигналу: «Діти, послухайте, будь ласка, цей звук (дзвонимо у дзвоник). Протягом усього року ми будемо використовувати цей звук, коли хочемо привернути чийсь увагу або коли нам потрібно зібрати увесь клас разом».

Я-схеми. Важливим компонентом моделей «Щоденні 5», «Щоденні 3» є створення у класі «Я – схем» із прикладами бажаної поведінки. Вони будуть зберігатися протягом усього року і ви зможете постійно повертатися до них, коли необхідно повторити певні моделі поведінки, або ж коли у клас приходять нові учні.

Саме тому, «Я-схеми» мають бути створені на постійній поверхні, такій як стенд з папером, дошка тощо.

Не всі учні можуть однаково формувати витривалість. Окремі учні потребують додаткової підтримки у вигляді інструментів, які будуть у них під рукою у випадку необхідності. Серед таких інструментів є піщані таймери на 60, 90 та 120 секунд; маленькі коробки повні дрібничок; конструктори та Lego; секундоміри для старших учнів; альтернативні матеріали для читання, такі як серія дитячих енциклопедій чи Книга рекордів Гіннеса.

Для самостійного читання учням потрібно мати у користуванні безліч книг, які зберігаються у книжкових ящиках. Книжковим ящиком може слугувати коробка для зберігання журналів, пластиковий пакет на блискавці, пластикова ємкість або навіть коробка з-під пластівців, обклеєна папером -

самоклейкою. У кожної дитини є свій книжковий ящик, в якому може знаходитися від 3 до 10 книг. Учні - початківці зазвичай мають 8 - 10 книг, а більш досвідчені читачі можуть мати одну чи дві книги з картинками, журнал або навіть газету.

Для створення відповідної атмосфери в класі, що сприяє навчанню та розвитку самостійності дітей, важливими є два компоненти — місце для загального збору учнів та ввідні уроки (уроки, які проводять, коли започатковують кожну діяльність Щоденних 5, 3).

Місце загального збору учнів — це відкритий простір, достатньо великий, аби розсадити на підлозі увесь клас. Саме тому важливо, щоб у цій частині класу на підлозі був килим. Також, у цій частині класу знаходяться стенд або дошка для ввідних уроків, створені класом «Я-схеми» та інші навчальні матеріали, які вчитель вважає корисними.

Коли представлений один із видів діяльності з моделей «Щоденні 5» і «Щоденні 3», клас збирається разом, щоб створити опорну схему, яку називають «Я-схема» (Я – щоб виразити самостійність).

Усі разом обговорюють поведінку вчителя та учнів під час «Щоденні 5» і «Щоденні 3» і записують результати обговорень до схеми. «Я-схеми», розміщують у класі на видному місці, щоб упродовж навчального року учні могли повертатися до них.

Для того щоб створити комфортне середовище, яке налаштуватиме учнів займатися читанням упродовж тривалого часу, слід подбати про такі предмети та меблі:

- подушки для сидіння на підлозі;
- звичайні столи зі стільцями;
- килимки для лежання;
- кілька окремих стільців, щоб була можливість усамітнитись та зосередитись.

«Щоденні 5». Основними компонентами (етапами, видами діяльності) ротаційної моделі «Щоденні 5» є такі:

1. Читання для себе.
2. Письмо для себе.
3. Читання для когось.
4. Робота зі словами.
5. Слухання.

Ротаційна модель «Щоденні 5» розроблена з метою навчити учнів розвивати власну витривалість та самостійність під час виконання кожного з її компонентів, що забезпечує їхню активну участь у читанні та письмі упродовж тривалого часу. Ця модель пропонує різноманітні види діяльності, що збільшують мотивацію та інтелектуальну зайнятість учнів.

Запроваджуючи «Щоденні 5», чи то на початку навчального року, чи в його середині, важливо розпочинати з діяльності «Читання для себе».

Перші тижні навчання задають тон для подальшого навчального року. Це критично важливий період. І якщо вчитель подає матеріал неспішно та уважно, це стає визначальним для всього року.

«Щоденні 3». Основними компонентами (етапами, видами діяльності) ротаційної моделі «Щоденні 3» є такі:

1. Математика самостійно.
2. Математика разом.
3. Математичне письмо

Компоненти «Математика самостійно» і «Математика разом» передбачають використання кінестетичної практики і базуються на діяльності з маніпулятивними предметами.

Ця діяльність залучає дітей до математичних ігор, як самостійних, так і з партнерами, а також спонукає брати участь у діяльності і розв'язанні проблем, використовуючи інструменти для лічби чи ігрові матеріали.

На початку нового математичного блоку ця діяльність здебільшого передбачає перегляд попередньої практики навчання. Це дає змогу учням продовжувати вивчення викладеного матеріалу і допомагає їм бачити, що ми не

забуваємо попередній матеріал тільки тому, що ми розпочали вивчати нову тему.

Ці компоненти можуть також передбачати використання комп'ютерів, калькуляторів або планшетів як засобів для самостійної роботи.

Компонент «Математичне письмо» – це час, коли учні виражають свої думки і розуміння, працюючи над певними математичними завданнями або математичним змістом: виразами, цифрами і числами, задачами, а інколи створюють власні завдання.

Реформування освіти в Україні передбачає орієнтацію на розвивальний та продуктивний інтегративний підхід. Інтеграція розглядається як об'єднання у ціле компонентів об'єктів навчання. В учнів створюється цілісне уявлення про об'єкт, що вивчається, а також формується міжпредметна компетентність на основі тематичного та діяльнісного підходів до навчання. Важливе значення в наш час має критичне мислення, яке допомагає вирішувати багато проблем.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттям «інтеграція» та «інтегроване навчання».
2. Які існують відмінності між внутрішньопредметною та міжпредметною інтеграцією? Яка з них важливіша в сучасній освіті? Чому?
3. Які є види міжпредметної інтеграції? На що орієнтується кожна з них?
4. Якими реалізується в початковій школі міжпредметна інтеграція змісту навчання?
5. Як є види міжпредметних зв'язків? В чому полягають переваги міжпредметної інтеграції для молодших школярів?
6. Як учитель може спланувати тематичний день за допомогою інтелектуальної карти?
7. Що таке критичне мислення? Чому так важливо навчити дітей критично мислити?
8. Назвіть та дайте характеристику стратегій розвитку критичного мислення.

9. Назвіть основні принципи ротаційних моделей «Щоденні 3» і «Щоденні 5». З яких компонентів вони складаються?

10. Які стратегії дозволяють забезпечити ротаційні моделі «Щоденні 3» і «Щоденні 5»?

Лекція 2.5. Тема. Оцінювання навчальних досягнень молодших школярів.

План

1. Мета і цілі оцінювання досягнень учнів у сучасній школі.
2. Основні аспекти процесу оцінювання.
3. Технологія портфоліо.

Основні поняття: формувальне оцінювання, вербальне оцінювання, контроль-оцінювальна діяльність, портфоліо тучня, портфоліо вчителя, форма спостереження, свідоцтво досягнень.

1. Мета і цілі оцінювання досягнень учнів у сучасній школі.

Курс розвитку сучасного освітнього процесу в напрямі формування компетентностей зумовлює перегляд основних підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів. Відповідно до Державного стандарту та навчальних програм наазом МОН України від 20.08.18. № 924 було прийнято « Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу». На перший план виходять методи і форми оцінювання, які акцентують увагу на тому, що знають і що вміють робити учні. Відповідно до пункту 28 Державного стандарту початкової освіти отримання даних, їх аналіз та формулювання суджень про результати навчання учнів здійснюються у процесі формувального та підсумкового оцінювання.

Метою **формувального оцінювання** є відстеження особистісного розвитку та перебігу опановування учнем навчального досвіду як основи компетентності. Це дає підстави для побудови індивідуальної освітньої траєкторії особистості. Метою **підсумкового оцінювання** є співвіднесення

навчальних досягнень учнів з обов'язковими очікуваними результатами навчання, визначеними Державним стандартом /освітньою програмою.

Таке оцінювання дає змогу досягти кількох цілей:

- вибудувати індивідуальну траєкторію розвитку учнів;
- оцінити або визначити досягнення дітей на кожному з етапів освітнього процесу;
- вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашіаруванню;
- мотивувати учнів до прагнення здобути максимально можливі результати;
- виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, відсутність побоювання помилитися, переконання у своїх можливостях і здібностях.

Потрібно порівнювати наявний рівень сформованості компетентності з очікуваними результатами. Оцінювання є частиною процесу навчання і має розглядатися як серія дій.

Процес оцінювання дає можливість виявити дітей, які можуть потребувати додаткової підтримки в освітньому процесі внаслідок різних обставин – порушень психофізичного розвитку, інших соціальних та економічних чинників.

Результати оцінювання можуть визначати необхідність продовження чи зміни у підходах до методів викладання. Якщо результати оцінювання демонструють низький рівень оволодіння очікуваними результатами для більшості учнів, методи викладання мають бути переглянуті.

Оцінювання може також визначати частини навчальної програми, які потребують перегляду – наприклад, коли оволодіння певними знаннями чи вміннями передбачається на більш пізньому етапі або в рамках вивчення інших навчальних предметів. Це також може свідчити про те, що певний навчальний матеріал може бути наданий учням для самостійного вивчення і не потребує багато часу для викладання.

Результати оцінювання є чудовою інформацією для обговорення її з батьками дитини під час індивідуальних зустрічей. Батьки можуть побачити

прогрес у розвитку дитини, оволодіння тими чи іншими компетентностями, обговорити види навчальної діяльності, які вони можуть здійснювати в домашніх умовах.

Оцінювання може використовуватися учнями для визначення сфер, які потребують поліпшення знань чи вмінь і допомагають їм краще підготуватися до наступного оцінювання у цій сфері.

У сучасній школі вчителі використовують оцінювання, що здійснюється у процесі навчання дітей і охоплює такі форми та методи оцінювання, як спостереження, ведення записів, надання зворотного зв'язку та ін. При цьому вчитель звертає увагу на особисті надбання кожного: активність, ініціативність, старанність, наполегливість, комунікабельність, здатність співпрацювати, самостійність, відповідальність, ціннісні ставлення. Починати оцінювання потрібно у перший шкільний день, якщо не раніше! Оцінювання, що здійснюється на початку навчального року, допомагає вчителю прийняти відповідні рішення щодо організації освітнього середовища в класі, розкладу навчальних занять. ***Учитель шукає відповідь на такі запитання:***

- Які знання і вміння мають учні?
- Якими є їхні навчальні стилі (який спосіб сприйняття інформації переважає)?
- Якими є їхні інтереси?

Цю інформацію вчитель може отримати від батьків дитини або від вихователів дитячого садка, де перебувала дитина. Але найважливіші дані вчитель отримує, спостерігаючи за роботою дітей у класі.

Знаючи про різні способи навчання, вчитель забезпечить різні навчальні матеріали – кубики, папір для малювання, можливість працювати у малій групі.

Спостереження є важливою складовою у процесі постійного процесу оцінювання. Записи спостережень у класі, записи життєвих випадків, портфоліо зі зразками дитячих робіт, опитувальники батьків та інтерв'ю з батьками – все це забезпечує вагомі джерела для оцінювання прогресу дітей у школі. За допомогою спостережень та індивідуалізованого оцінювання

вчителі враховують індивідуальні відмінності дітей відповідно до загальних етапів дитячого розвитку.

Спостереження за розвитком дитини дають можливість для вчителя внести зміни до навчального плану відповідно до індивідуальних особливостей дітей та індивідуалізувати навчальні заняття. Результати спостережень є чудовою інформацією, якою вчитель може поділитися з батьками, інформуючи їх про розвиток дітей.

Має свої особливості оцінювання дітей з особливими освітніми потребами. Якщо дитина не виявляє певних умінь та навичок навіть після того, як учитель провів зміни в організації навчального середовища чи у видах навчальної діяльності, зміни в навчальних матеріалах, це може означати, що вчителю буде потрібна професійна підтримка з боку інших фахівців – психолога, логопеда, спеціального педагога та ін. Ці фахівці зможуть допомогти вчителю у здійсненні необхідних адаптацій і модифікацій, а також, за потреби, у розробленні індивідуальної програми розвитку.

Отже, сучасний підхід до оцінювання суттєво відрізняється від традиційного, де вчителі повністю покладалися на контрольні завдання для того, щоб отримати необхідну інформацію про дитину. Оцінювання дає змогу учням удосконалювати власні знання і демонструвати прогрес під час подальшого навчання.

2. Основні аспекти процесу оцінювання.

Процес оцінювання досягнень учнів включає кілька аспектів. Згідно з методичними рекомендаціями щодо оцінювання учнів початкових класів, які затверджені наказом МОН України від 13.07.21 № 813, запропоновано **оцінку вербальну і рівневу**. Вербальною оцінкою називають оцінювальне судження, а рівневою – оцінювальне судження із зазначенням рівня результату. Рівень результату навчання позначають буквами: «початковий»(П), «середній» (С), «достатній» (Д), «високий» (В). Результат оцінювання особистих надбань рекомендовано виражати в 1 – 4 класах вербальною оцінкою, а об'єктивний результат навчання у 1 – 2 класах виражати вербальною оцінкою, у 3 – 4

класах – вербальною або рівневою оцінкою (за вибором ЗЗСО на підставі рішення педради).

Вербальне оцінювання починається з 1-го класу. Це пов'язано з тим, що у дітей ще недостатньо сформовані пізнавальні процеси, мовлення, саморегуляція, що впливає на рівень засвоєння знань, які вчитель змушений оцінювати низькими балами. Таким чином стимулююча функція оцінки може перетворюватися на чинник, який спричиняє тривожність, страх отримати низькі бали, невпевненість у собі, і гальмувати розвиток навчальної діяльності учня.

Важливим аспектом оцінювання у 1-му і наступних класах є спрямованість учителя на *відстеження індивідуальних досягнень* кожної дитини, не порівнюючи їх із досягненнями інших дітей.

Це важливо для всіх дітей, а для дітей з особливими освітніми потребами, оскільки порівняно з іншими дітьми вони виглядатимуть найменш успішними.

В особистісно зорієнтованому класі вчитель *здійснює зворотний зв'язок* із дітьми, коли коментує результати їхніх робіт. Мотивація дітей зростає, адже вони бачать, що вчитель цікавиться їхньою роботою та спрямовує їх.

Це також допомагає дітям розв'язувати проблеми, поглиблювати своє розуміння.

Замість «хороша робота» педагог може сказати так: «Ти старанно попрацював / ла над завданням і розв'язав / ла його двома способами, де обидва способи – правильні!». Замість «хороша ідея» скаже: «Ідея цікава. Ти багато дізнався/лась про дерева. А що ще ти хочеш про них дізнатися?»

Учитель може використовувати різні *інструменти для зворотного зв'язку*. Найпростішими, з яких можна розпочати роботу в 1-му класі, є такі: «Долоньки», «Світлофор», «Ліхтарик».

«Долоньки». Під час пояснення якогось завдання учням пропонують дати сигнал певним кольором вирізаної з цупкого паперу долоньки: білий – «усе зрозуміло» або «впораюсь самостійно», червоний – «потрібно пояснити ще раз» або «потрібна допомога».

«Світлофор». Учитель домовляється з учнями, що вони час від часу подаватимуть незвичні сигнали: якщо під час виконання завдання все зрозуміло і дається легко, то на полі зошита учні малюють зелений кружок; якщо мають якусь перешкоду чи сумнів – жовтий; якщо не знають, як виконувати, – червоний.

«Ліхтарик». Сигнал подібний до попереднього, але використовується для реагування учнями на вже виконане завдання: на полі робочої сторінки учні малюють вертикальну лінію («стовп» ліхтаря) й позначають на ній кружком («плафон» чи якась інша фігура) рівень успішності – кружок угорі означає, наприклад, що роботою задоволений/на, вона, на думку дитини, виконана добре; посередині – є сумніви, варто щось поліпшити; внизу – не задоволений/на роботою, відчуває труднощі.

Під час оцінювання молодшого школяра у процесі становлення навчальної діяльності важливо, щоб зовнішні мотиви (які спонукає оцінка), переросли у внутрішні: «навчаюсь тому, що мені цікаво пізнати щось нове», «тому, що подобається процес навчання».

Самооцінювання може здійснюватися на різних етапах навчальної діяльності – як на етапі планування виконання навчального завдання (вироблення критеріїв оцінки), так і по завершенні його виконання (оцінка учнем власної роботи за виробленими критеріями).

Таким чином, оцінювання в початковій школі дає можливість судити про стан сформованості компетентностей та очікуваних результатів навчання.

3. Технологія портфоліо.

Однією з важливих технологій оцінювання у початковій школі є технологія портфоліо, яка відрізняється від традиційних методів оцінювання тим, що забезпечує вчителя обґрунтованою інформацією про процес і результати навчальної діяльності учня, надаючи при цьому можливості для здійснення власних оцінних суджень щодо результатів своєї діяльності.

Портфоліо з'явилося у світовому освітньому просторі у 1990-х роках як інноваційна форма оцінювання і форма накопичення інформації. Воно

вважається «аутентичним», найбільш наближеним до реального оцінювання, до індивідуалізованої оцінки, зорієнтованої не лише на процес оцінювання, а й на самооцінювання.

Портфоліо – це інструмент, який демонструє, чого досягла дитина.

Педагог може використовувати інформацію з портфоліо для того, щоб розробляти подальші плани роботи, – адже потрібно спочатку знати, що вже вміє робити дитина, для того щоб планувати наступні кроки.

Користуючись інформацією з портфоліо, педагог також дізнається про сильні і слабкі сторони дитини, про хід її мислення, про прогрес в опануванні навичок тощо.

Портфоліо завжди візуалізоване – зазвичай у вигляді спеціальної папки. Однак його вміст не зводиться лише до колекції учнівських робіт.

Портфоліо – це спеціально спланована та організована індивідуальна добірка матеріалів і документів, яка демонструє зусилля, динаміку і досягнення учнів у різних сферах. Воно може містити роботи, що відображаються вчителем, дитиною, батьками та бути постійним процесом. Портфоліо фіксує індивідуальні досягнення учнів та відображає сильні сторони дитини і її потреби. З допомогою портфоліо можна з'ясувати хід мислення дитини і спланувати стратегії та методи роботи з нею.

Формування портфоліо здійснюється суб'єктивно.

У процесі вибору робіт для портфоліо вчителю важливо дати відповіді на такі запитання:

- Що добре вдається цьому конкретному учневі?
- Який прогрес у формуванні відповідної компетентності (компетентностей) демонструє ця робота учня?
- Яким чином ця робота співвідноситься з іншими роботами, що містяться у портфоліо? Найчастіше виділяють три основні види портфоліо, кожен з яких має свої сильні і слабкі сторони.

Робоче (загальне) портфоліо: до його створення долучаються вчитель, учень, батьки. Добираються поточні роботи, зразки підсумкових робіт.

Технологія портфоліо забезпечує досягнення таких цілей:

- поєднання кількісних і якісних оцінок ;
- вивчення прогресу розвитку дитини за певний період часу, у тому числі прогрес розвитку відповідних навичок (навички користування ножицями, навички з письма тощо);
- забезпечення можливості для учнів брати участь в оцінюванні власних робіт;
- надання необхідної інформації вчителям, батькам, учням, іншим зацікавленим особам щодо прогресу учнів, про навчальні види діяльності;
- шлях для оцінки та розроблення навчальної програми;
- формування основи оцінювання учнівської успішності згідно з різними джерелами;
- допомога педагогу у визначенні індивідуальних цілей для дитини.

Позитивними сторонами цього виду портфоліо є те, що воно найбільш точно відображає щоденний прогрес розвитку дитини.

Слабкими сторонами є те, що воно може містити дуже багато різних зразків робіт і створювати ситуацію, коли тільки педагог бере на себе відповідальність за його наповнення. Щоб уникнути цього, потрібно утримувати портфоліо в доступному для дитини місці.

Демонстраційне (учнівське) портфоліо містить лише найкращі роботи учня, які обирає він сам. Такий вид портфоліо є досить сильною мотивацією для дитини виконувати роботи, що демонструють її найкращі здібності.

Слабкою стороною демонстраційного портфоліо є те, що у більшості випадків воно може не відображати щоденної діяльності дитини. Наприклад, для дитини з особливими освітніми потребами таке портфоліо не показує її слабких місць та сфери, де потрібна додаткова допомога.

Портфоліо вчителя містить контрольні (тестові) завдання і зразки робіт, вибрані самим учителем. До вчительського портфоліо вкладають продукти навчальної діяльності, які засвідчують її динаміку, а не тільки абсолютні оцінки. Приміром, розділ учительського портфоліо «Досягнення учня в

навчанні» (сторінки: «Навчання грамоти»; «Письмо»; «Математика») може містити графіки швидкості читання; навчальні досягнення, зафіксовані оцінкою у вигляді дроби (знаменник вказує на кількість помилок, які допустив учень у попередній роботі, а чисельник – кількість помилок у цій роботі).

У розділі «Соціальна компетентність учня» вчитель може робити записи про особливості співпраці учня з однокласниками, спілкування з однолітками та дорослими. При цьому важливо зазначати чинники, які призводять до труднощів у соціалізації (особливості поведінки, комунікативна діяльність), а також позитивні сторони, які слугують підґрунтям для поліпшення соціальних контактів дитини. Розділ «Суспільна робота учня» може містити перелік доручень, які дитина виконує у класі і в школі. У розділі «Творчі роботи» можуть бути як самі роботи учня, які не увійшли до учнівського портфолію, так і фотографії робіт.

Часто педагоги можуть одночасно використовувати елементи усіх трьох видів портфолію. Кожен навчальний заклад і кожен вчитель має знайти спосіб, який є найефективнішим для того, щоб якомога більше дізнатися про дитину і забезпечити її додаткові потреби.

На сьогодні немає жорстко встановлених правил і вимог, що регламентують структуру портфолію учня початкової школи.

Рекомендують використовувати зазначений нижче перелік розділів, які дають можливість повною мірою досягти цілей.

1. Титульний аркуш «Це Я». Вказано адресу і найменування навчального закладу, прізвище, ім'я, по батькові учня і клас. За бажанням можна додати на титульному аркуші фотографію учня.

2. «Мої фотографії». На цій сторінці портфолію подають як сімейні фотографії, так і фотографії самого учня.

3. «Моя сім'я». Тут вказують інформацію про склад сім'ї учня. Ці сторінки можна присвятити найріднішим, близьким людям, а саме батькам, братам, сестрам, бабусям і дідусям, доповнити альбом відповідними фотографіями.

4. «Що я вмію і люблю робити». Цей розділ дає змогу проілюструвати навички і захоплення учня. У розділі «Я вмію робити» рекомендують зазначати найбільш значущі досягнення учня, які не обов'язково пов'язані з навчанням.

Наприклад, якщо дитина навчилася плавати цього літа, то для 1-го або 2-го класу це також є досягненням. У розділі «Я люблю робити» наводять відомості про інтереси і захоплення учня. У розділі «Мої захоплення» зазначають захоплення дитини. Буде чудово, якщо вони матимуть практичну основу і будуть представлені оригінальними виробами, аплікаціями.

У процесі навчання ця інформація може допомогти педагогам розвинути наявні у дитини здібності, а учневі допоможе знайти серед однокласників однодумців і друзів.

5. «Мій режим дня». Цей розділ портфоліо дає учневі навички планування. Буде корисно, якщо поля цієї форми учень заповнить самостійно, а вчитель йому потім допоможе звести інформацію за часом тих або тих справ. Рекомендують роздрукувати цей лист портфоліо і повісити його вдома поряд із робочим місцем учня. Буде дуже цікаво, якщо у вкладці «Моя улюблена їжа» учень не тільки напише смакові переваги, а й додасть кілька рецептів.

6. «Мої досягнення і плани». Інформація в цьому розділі допоможе педагогам зорієнтуватися в сильних сторонах учня, зрозуміти його прагнення і бажання отримати додаткові знання і навички, або ж переконатися в тому, що в учня вже існує певний план дій, послідовне виконання якого дасть йому змогу зрештою досягти поставленої мети. На сторінці «Мої досягнення» записують усі результати досягнень дитини, що, де і коли відбулося, додають також подяки, грамоти, якщо вони є.

7. «Моя зайнятість у гуртках, секціях і клубах». Тут необхідно вказати інформацію про назву гуртка, секції або клубу, назву установи, в якій проводять зайняття, і час, упродовж якого учень брав чи бере участь у діяльності гуртка або клубу.

8. «Моя творчість» (літературні роботи). Цей розділ не є обов'язковим. У початкових класах рівень освіти в галузі літератури, як правило, ще не

настільки високий, щоб учень уже міг складати вірші або оповідання, однак можуть бути й винятки.

9. На сторінці «Мої малюнки» можна вклеїти малюнки учня або роздрукувати лист цього розділу і попросити дитину намалювати що-небудь.

10. «Мої успіхи в навчанні» (роботи, які дитина вибере самостійно). Портфоліо має бути максимально орієнтованим на дитину. Коли дитині дають можливість вибирати свої роботи, тим самим створюється ситуація, у якій саме дитина починає визначати критерії, за якими її роботи оцінюватимуть. Знаючи мету зберігання тієї чи іншої роботи, діти починають розуміти певні її характеристики.

Портфоліо може містити багато різних видів робіт, які додає педагог, дитина та батьки: зразки письмових робіт, малюнки, світлини, спостереження, списки прочитаних книг, коментарі тощо.

Розвиток сучасного освітнього процесу в напрямі формування компетентностей зумовлює перегляд основних підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів. МОН України видані методичні рекомендації щодо оцінювання учнів початкової школи. Сьогодні застосовуються методи і форми оцінювання, які зосереджуються на на тому, що знають і що вміють робити учні. Такі якісні зміни мають усвідомлювати здобувачі педагогічної освіти, щоб керуватися ними в майбутньому.

Питання для самоконтролю

1. Яка основна мета та цілі оцінювання у сучасній школі? Яким нормативним документом воно передбачене?
2. Що таке формувальне оцінювання? Які його цілі?
3. У яких сферах ведеться оцінювання розвитку дітей?
4. Для чого потрібне спостереження за розвитком дитини?
5. Назвіть основні аспекти процесу оцінювання у першому класі.
6. Які є у вчителя інструменти зворотнього зв'язку?
7. Які види портфоліо практикують учителі початкових класів? Яке вони мають значення для учня та вчителя?

8. Охарактеризуйте структуру учнівського портфоліо. Запропонуйте власні складові для портфоліо учня та вчителя.

9. Яких рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу Нової української школи має дотримуватися вчитель?

10. Висловіть власну думку щодо оцінювання досягнень молодших школярів в Новій українській школі.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Базовий навчальний план початкової освіти – документ, який визначає загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти та дає цілісне уявлення про зміст і структуру початкової освіти, встановлює погодинне співвідношення між освітніми галузями за роками навчання, визначає гранично допустиме тижневе навантаження здобувачів освіти та загальну щорічну кількість годин за освітніми галузями.

Державний стандарт початкової освіти – документ, який визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти, загальний обсяг навчального навантаження у базовому навчальному плані початкової освіти та форму державної атестації.

Інклюзія – це процес реального включення осіб з особливими потребами в активне суспільне життя.

Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципі недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективному залученні та включенні до освітнього процесу всіх його учасників.

Інклюзивне освітнє середовище - це сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей

Інновації – зміни всередині системи. У педагогічній інтерпретації інновації означають нововведення в педагогічній системі, що поліпшують розвиток (перебіг) і результати освітнього процесу.

Інноваційне навчання – процес і результат такої навчальної та освітньої діяльності, яка заохочує введення інноваційних змін в існуючу культуру, соціальне середовище.

Інноваційний потенціал педагога – сукупність соціокультурних і творчих характеристик його особистості. Готовність до удосконалення власної педагогічної діяльності, бажання і можливості розвивати свої

інтереси, уявлення, здатність шукати і віднаходити власні нетрадиційні шляхи оптимізації освітнього процесу.

Інтеграція – процес взаємодії, об'єднання, взаємопроникнення, взаємовпливу, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, що набуває нових властивостей і взаємозв'язків між основними елементами системи.

Інтегроване навчання – підхід до навчання, за якого вчителі заохочують учнів до здійснення взаємозв'язків між навчальними предметами, спираючись на знання і навички, отримані в рамках кількох предметних галузей. В учнів створюється цілісне уявлення про поняття, формується компетентність на міжпредметному рівні.

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Концепція – система доказів певного положення, система поглядів на те чи інше явище.

Концепція «Нова українська школа» – документ, який пояснює ідеологію змін в освіті України.

Критичне мислення – мислення, що дає змогу людині формулювати надійні вірогідні судження.

Навчальний план закладу освіти – нормативний документ, який розробляють на основі типового навчального плану, затвердженого МОН України, в якому конкретизується варіативна складова базового навчального плану (години, які можна використати додатково).

Навчальна програма предмета – нормативний документ, який створюють учителі на основі Державного стандарту початкової освіти або за зразком типової освітньої програми.

Нова українська школа – ключова реформа Міністерства освіти і науки України.

Освіта — цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань, умінь та навичок або щодо їх вдосконалення.

Освітнє середовище у початкових класах – це безпечне місце де відбувається основна навчальна діяльність молодших школярів та діти відчуватимуть себе захищеними.

Освітня галузь – складник змісту освіти, що відображає певну сферу вивчення або об'єднує споріднені сфери. Цілі освітньої галузі окреслюють уміння, розвиток яких передбачений освітньою галуззю.

Освітня програма – нормативний документ, у якому подано комплекс освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань та ін.), спланованих для досягнення визначених результатів навчання.

Освітня технологія – відображає загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору.

Особа з особливими освітніми потребами – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту

Самооцінка – ставлення людини до своїх здібностей, можливостей, особистісних якостей, а також до зовнішності.

Сучасний вчитель – це професіонал, який знаходиться у постійному творчому пошуку та конкурентоспроможний.

Педагогічна технологія – система функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, яка побудована на науковій освіті, запрограмована в час і в просторі і приводить до належних результатів. Вона функціонує як наука, що досліджує найраціональніші шляхи навчання, і як система способів, принципів і регуляторів, які застосовуються у навчанні, і як реальний процес навчання.

Портфоліо – цілеспрямоване збирання робіт учня, які відображають його зусилля, прогрес та досягнення у різних сферах розвитку.

Ранкова зустріч – це запланована, структурована зустріч учнів з учителем на початку дня, яка займає важливе місце в діяльності класу, де панує атмосфера піклування та відповідальності.

Ротаційні моделі «Щоденні 5» (читання і письмо) і «Щоденні 3» (математика) – це щоденні діяльності, виконуючи які діти навчаються бути самостійними під час читання, письма й математики, в той час, як учитель має можливість працювати з учнями індивідуально та у малих групах.

Технологія навчання (виховання) – технологія, яка моделює шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмета, теми, питання.

Технології ігрові – велика група методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор, ознаками якої є чітко поставлена мета навчання й відповідні їй педагогічні результати, що можуть бути обґрунтовані, виокремлені у види й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю.

Технологічний підхід до навчання – це підхід, який включає загальні цілі і зміст навчання, навчальні цілі, навчання, оцінку.

Технології нові інформаційні (НІТ) – сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації, що розширює знання людей і розвиває їхні можливості щодо керування технічними й соціальними проблемами. Складовими НІТ є засоби й методи.

Технологія групової навчальної діяльності – форма організації навчання в малих групах учнів, які об'єднані загальною навчальною метою при опосередкованому керівництві вчителем й у співпраці з учнями.

Технологія проєктна – діяльність, яка передбачає розв'язання учнем або групою учнів якої-небудь проблеми з запровадження різноманітних методів, засобів навчання, інтегрування знань, умінь із різних галузей науки. Педагог створює умови для набуття учнем індивідуального досвіду проєктної діяльності.

Технологія розвивального навчання – процес навчальної діяльності учнів, у ході якого кожна дитина самостійно або з допомогою вчителя засвоює навчальний матеріал, творчо застосовує його у нестандартних ситуаціях та свідомо запам'ятовує для подальшого навчання.

Технологія «Читання і письмо для розвитку критичного мислення» (ЧПКМ) – спосіб засвоєння навчального матеріалу, який створено для забезпечення потреби школи в організації активного навчання та забезпечення розвитку критичного мислення учнів на уроках читання та письма.

Технологія формування творчої особистості – технологія в якій наявні три складові інтелектуальної діяльності, спрямовані на засвоєння чогось принципово нового: високого рівня сформованості елементарних пізнавальних процесів; високого рівня активного мислення; високого рівня організованості й цілеспрямованості пізнавальних процесів.

Типовий навчальний план – нормативний документ, який розподіляє час між навчальними предметами, курсами згідно із співвідношенням між освітніми галузями, яке визначене базовим навчальним планом та відображає інтеграцію різних освітніх галузей.

Типова освітня програма – нормативний документ, який окреслює рекомендовані підходи до планування й організації закладом початкової освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової освіти.

Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів – це оцінювання, за яким відстежується особистісний розвиток дитини та перебіг опановування нею навчального досвіду як основи компетентності.

Якість початкової освіти – інтегральна характеристика функціонування системи, що відображає ступінь відповідності досягнутих освітніх результатів нормативним вимогам, соціальним і особистісним очікуванням.

Рекомендовані література та джерела

Базова

1. Бабула І. І. Забезпечення якості освіти на принципах академічної доброчесності. *Педагогічний пошук*. 2019. № 4. С. 31–34.
2. Вербицька С. Інклюзивна освіта. Важливий складник сучасного освітнього простору. *Директор школи*. 2021. № 9 – 10 (вересень – жовтень). С. 58 – 61.
3. Біленко І. Початкова школа в контексті інноваційних освітніх змін. Використання сучасних технологій, форм та методів у початковій освіті. *Методист*. 2017. № 2. С. 3 – 7.
4. Галайдич Л. В. Інноваційні підходи у практиці роботи вчителя початкових класів. *Початкове навчання та виховання*. 2020. № 34 – 36. С. 7 – 8.
5. Горобець Я. Інтегроване навчання за принципом «хвильового занурення». *Заступник директора школи*. 2021. № 5. С. 2 – 5.
6. Державний стандарт початкової освіти: офіц. текст. Київ : КМ, 2018.
7. Державний стандарт початкової освіти. *Початкова освіта*. 2018. № 10 (травень). С. 7 – 10.
8. Закон України «Про освіту» : чинне законодавство станом на 09 лютого 2018 року. Київ, 2018. 120 с.
9. Кагала Я., Крохмаль С. Ігровий і діяльнісний підходи до навчання з LEGO. *Початкова школа*. 2020. № 7. С. 19 – 21.
10. Кірик М. Нова крайнська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. / М. Кірик, Л. Данилова. Львів : Світ, 2019. 136 с.
11. Корнієнко С. М., Кодлюк Я. П. Батьківські збори у початковій школі: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Богдан. 2019. 168 с.
12. Кузьміна І. І. Освітні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб., Тернопіль:ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2018. 266 с.

13. Куц О.В. Нова українська школа: педагогічна свобода вчителя, безпечний шкільний простір. *Педагогічна майстерня*. 2018. № 4. С. 12–15.
14. Мальована О.І. Розвиток компетентностей – вимога сьогодення. *Управління школою*. 2018. № 10–12. С. 2 – 10.
15. Миронова С. П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивному класі: навч.-метод. посібник /С. П. Миронова. Тернопіль: Астон. 2020. 176 с.
16. Нова українська школа: використання інформаційно-комунікативних технологій у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посібн. / уклад. О. Антонова. Київ: Освіта, 2019. 96 с.
17. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи: навч.-метод. посібник /Т. Байко, О. Банах, Ф. Вознюк та ін. Київ: Освіта, 2020. 208 с.
18. Нова українська школа: poradник для вчителя / за заг. ред.. Н. М. Бібік. К. : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
19. Павленко Л. П., Джулинська І. А. Використання LEGO-технологій у практиці ранкових зустрічей (2 клас). *Початкове навчання та виховання*. № 7–9, березень 2020. С. 12 – 14.
20. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. К.: Освіта, 2020. 192 с.
21. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти. *Інформаційний збірник МОН України*. 2018. №4. С. 3 – 33.
22. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / автори-упоряд.: В. Є. Берека,. А. В. Галас. Харків: «Ранок», 2018. 496 с.
23. Сікорський П., Колядій І. Формування нових технологій навчання у закладах освіти. *Вища школа України: теоретичний та науково-методичний часопис*. 2019. № 2 (73). С. 68 – 76.
24. Ухвалено новий Закон «Про повну загальну середню освіту». Що він

змінює? *Початкове навчання та виховання*. № 7 – 9, березень 2020. С. 7 – 9.

25. Фідкевич О. Бакуліна Н. Формувальне оцінювання як інструмент підвищення якості навчання. *Початкова школа*. 2020. № 1. С. 12 – 15.

26. Химинець В.В., Кірик М. Ю. Інновації в початковій школі. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 312 с.

27. Цимбалару А. Д. Нова українська школа: освітній простір учня початкової школи: навч.-метод. посібн. К.: Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.

Допоміжна

29. Баранова Н., Коцур Н. Дослідницька та експериментальна діяльність в умовах НУШ. *Початкова школа*. 2019. № 9. С. 13 – 15.

28. Бадер С. О. LEGO-технологія як засіб сенсорного розвитку дітей молодшого шкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 8. 2018. С. 194 – 197.

29. Гекало Л. Розвиток творчого потенціалу педагога. *Початкова школа*. 2018. № 2. С. 1 – 3.

30. Головка І. Конспект занять інтегрованого навчального дня у 1 класі *Початкова школа*. 2018. № 4. С. 4 – 7.

31. Дубовик С. Культура професійного монологічного мовлення сучасного вчителя початкової школи. *Початкова школа*. 2020. № 5 – 6. С. 1 – 4.

32. Інтегровані уроки тематичних тижнів. Лайфаки для вчителів НУШ. Я досліджую світ. 1 клас. Харків: «Основа», 2019. 141 с.

33. Коваль Н., Олійник А. Інтеграція змісту кількох навчальних предметів навколо природничої теми. *Учитель початкової школи*. 2018. № 5. С. 10 – 13.

34. Корнієнко С. М. Батьківські збори у початковій школі: навч.-метод. посібник /С. М. Корнієнко, Я. П. Кодлюк. Тернопіль. 2019. 168 с.

35. Котик. Т. М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи.: навч.-метод. посібн. для вчителів початкової школи. Тернопіль, Астон. 2020. 192 с.

36. Коханко О., Васютіна Т., Золотаренко Т. Методика організації занурень у початковій школі як приклад міждисциплінарної інтеграції в STREAM освіті. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 34., Т. 1. 2020. С. 42 – 48.
37. Крамаренко О. Мистецтво вдосконалення: професійна майстерність учителя НУШ. *Методист*. 2019. № 6 (червень). С. 40 – 47.
38. Кулаченко О. В. Щоденні 3. 1 клас. Частина 1. /Т. Чернова. Харків, 2020. 208 с.
39. Лозінська О. Основи творчої педагогічної діяльності: суть та специфіка поняття. *Методист*. 2016. № 1 (січень). С. 3 – 8.
40. Лотоцька А. Організація дистанційного навчання у початковій школі. *Початкова школа*. 2020. № 7. С. 1 – 8.
41. Лугова О., Лугова Т. Система вправ з організації формувального оцінювання в навчальному процесі початкової школи. *Початкова школа*. № 4. 2020. С. 12 – 18.
42. Малініна Л. Нова українська школа: психолого-педагогічна підтримка молодших школярів із труднощами в навчанні: навч.-метод. посібн. Київ: Грамота, 2021. 64 с.
43. Митник О. Я. Організація спільної навчальної діяльності в навчальному процесі як засіб розвитку соціальної сфери молодшого школяра. *Початкова школа*. 2020. № 4. С. 6 – 11.
44. Никитенко О. Навчатися, граючись. *Початкова школа*. 2020. № 7. С. 9 – 11.
45. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 89 – 98.
46. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. 1 – 2 класи. К. : Т Д «Освіта-Центр+», 2018. 240 с.
47. Чернова Т. В. Щоденні 5. Частина 1. Харків: «Основа», 2020. 208 с.
48. Якщо батьки – партнери: сучасні форми роботи з батьками першокласників /авт.-упор. І. В. Оніщенко. Х. Вид. група «Основа», 2018. 141 с.

49. Ярупа І. Інтегровані заняття у 1 класі. *Початкова школа*. 2019. № 1. С. 19 – 28, № 2. С. 26 – 34.

Електронні ресурси

1. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України <http://www.mon.gov.ua> (дата звернення 25.08.2022).

2. Офіційний сайт Президента України http://www.president.gov.ua/topics/prior_eurochoice/ (дата звернення 30.10.2022).

3. Офіційний сайт Уряду України <http://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення 25.08.2022).

4. Сервер Верховної Ради України <http://alpha.rada.kiev.ua> (дата звернення 20.10.2022).

5. Сайт Нової української школи <http://nus.org.ua/> (дата звернення 25.08.2022).

6. Навчальні матеріали та методичні рекомендації для роботи з першокласниками в адаптаційний період URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/konferenciyi/serpneva-konferenciya-2018> (дата звернення 29.08. 2022).

7. Нова українська школа. Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/nush/> (дата звернення 25.09.2022).

8. Нова українська школа. Презентація освітнього простору початкових класів URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/novij-osvitnij-prostir> (дата звернення 25.08.2022).

9. Перелік освітніх програм НУШ (1 – 4 кл.), затвердж. Наказом МОН від 10.10.2021 № 1272, 1273. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60529/> (дата звернення 20.09.2022).

10. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти. 16.08.19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення 23.08.2022).

11. Відповідаємо на запитання. Робота в інклюзивних класах. Частина 5. URL: <https://nus.org.ua/questions/vidpovidayemo-nazapytannya-roboty-v-inklyuzyvnyh-klasah-chastyna-5/> (дата звернення 20.08.2022).

12. Електронні підручники, посібники, каталоги, електронні бібліотеки.

Відеоматеріали

Назва	Покликання
Тема 1.1. Вступ. Концептуальні засади початкової освіти	
Концепція НУШ. Відео: 3,03 хв.	https://www.youtube.com/watch?v=n5CUI6A2Rfc
Тема 1.2. Державний стандарт початкової освіти	
Державний стандарт початкової освіти Основні принципи Державного стандарту початкової школи. Відео: 7,3 хв..	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-n https://www.youtube.com/watch?v=V90zZxrh-JM
Тема 1.3. Учитель початкової школи в світлі сучасних вимог.	
Відеорезюме вчителя початкової школи Премія Global Teacher Prize Ukraine. Учитель початкових класів: топ-10 кращих вчителів України. Відео: 3, 46 хв.	https://www.youtube.com/watch?v=Q76do84uaXM https://nus.org.ua/news/global-teacher-prize-ukraine-ogolosyla-top-10-uchyteliv/ https://www.youtube.com/watch?v=-8ZuOCWvhe0
Тема 1.4. Сучасна інклюзивна освіта молодших школярів	
Інклюзивне навчання. Відео: 4 хв. Робота асистента вчителя. Відео: 6, 58 хв.	https://www.youtube.com/watch?v=6y3akz2vBJ8

	https://www.youtube.com/watch?v=ist0ux5ERWM
Тема 1.5. Особливості організації освітнього середовища для молодших школярів. Ранкові зустрічі	
<p>Нуш: освітнє середовище та електронна платформа. Відеоматеріали: 1,35 хв.</p> <p>Безпечна школа: вимоги до освітнього середовища. Відеоматеріали: 1,40 хв.</p> <p>Особливості організації освітнього середовища: середовище, що належить дітям.</p> <p>Ранкові зустрічі для 1 класу.</p>	<p>https://www.youtube.com/watch?v=_4nnQFEDtiU</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=Gu1Zjd_GcJQ</p> <p>https://osvitat-perechin.gov.ua/nush/tvorimo-osvitne-seredovishc</p> <p>https://vseosvita.ua/library/rankovi-zustrici-dla-1-klasu-19444.html</p>
Тема 2.1. Сучасні педагогічні технології навчання учнів	
<p>Сучасні педагогічні технології в початковій школі. 2021 р.</p> <p>Знай більше. Ігрова методика в початкових класах. Відео: 38.42 хв.</p>	<p>https://oplatforma.com.ua</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=0_GPYuulU9o</p>
Тема 2.2. Особливості впровадження педагогічних технологій в інноваційний освітній процес початкової школи	
<p>Впровадження інноваційних технологій навчання в НУШ. 2020 р.</p> <p>Інноваційні педагогічні технології, інтерактивні</p>	<p>URL: https://naurok.com.ua</p>

методи навчання та їх використання в початкових класах Нової української школи	URL: https://vseosvita.ua
Тема 2.3. LEGO-технологія в навчальному процесі молодших школярів	
Використання LEGO-технологій на уроках математики у початковій школі. Відео. 2, 56 хв.	https://www.youtube.com/watch?v=e005Fz7KmM
Тема 2.4. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи. Розвиток критичного мислення	
Інтегроване навчання — сучасна педагогічна технологія	https://super.urok-ua.com/integrované-navchannya-suchasna-pedagogichna-tehnologiya/
Інтегроване навчання: діяльнісний підхід. Відео: 6, 31 хв.	https://www.youtube.com/watch?v=DxsQZo9Jkb8
Щоденні 5, щоденні 3. Основні принципи переконання. Відео: 8, 58 хв.	https://www.youtube.com/watch?v=TaRsxik8oVI
Тема 2.5.. Оцінювання навчальних досягнень молодших школярів	
Оцінювання учнів: вербальне та рівневе. Відео.. 8, 20 хв. 2021 р.	https://www.youtube.com/watch?v=9hCDCulR5YA
Оцінювання учнів 1 – 4 класів. Свідоцтво досягнень. Відео: 12, 30 хв.	https://www.youtube.com/watch?v=N7jxbkjTh2w https://www.youtube.com/watch?v=mzOytIBnChM

2022 р. Оцінювання учнів 1 – 4 класів під час дистанційного навчання. Відео: 8, 51 хв. Нове оцінювання в 1 – 4 класах. Відео: 8,44 хв. 2021 р.	https://www.youtube.com/watch?v=Z9jTT0ULJTM
--	---

Використані література та джерела

1. Бадер С. О., Драгунова Є. А. LEGO-технологія як засіб сенсорного розвитку дітей молодшого шкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 8. 2018. С. 194 – 197.
2. Біленко І. Початкова школа в контексті інноваційних освітніх змін. Використання сучасних технологій, форм та методів у початковій освіті. *Методист*. 2017. № 2. С. 3 – 7.
3. Галайдич Л. В. Інноваційні підходи у практиці роботи вчителя початкових класів. *Початкове навчання та виховання*. 2020. № 34 – 36. С. 7 – 8.
4. Державний стандарт початкової освіти: офіц. текст. Київ : КМ, 2018.
5. Закон України «Про освіту» : чинне законодавство станом на 09 лютого 2018 року. Київ, 2018. 120 с.
6. Кагала Я., Крохмаль С. Ігровий і діяльнісний підходи до навчання з LEGO. *Початкова школа*. 2020. № 7. С. 19 – 21.
7. Кірик М. Нова країнська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. / М. Кірик, Л. Данилова. Львів : Світ, 2019. 136 с.
8. Коваль Н. , Олійник А. Інтеграція змісту кількох навчальних предметів навколо природничої теми. *Учитель початкової школи*. 2018. № 5. С. 10 – 13.
9. Концепція Нової української школи. Київ, 2016.
10. Крамаренко О. Мистецтво вдосконалення: професійна майстерність учителя НУШ. *Методист*. 2019. № 6 (червень). С. 40 – 47.
11. Кузьміна І. І. Освітні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. Тернопіль: ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2018. 266 с.
12. Лугова О., Лугова Т. Система вправ з організації формувального оцінювання в навчальному процесі початкової школи. *Початкова школа*. № 4. 2020. С. 12 – 18.

13. Миронова С. П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивному класі: навч.-метод. посібн. Тернопіль: Астон. 2020. 176 с.
14. Нова українська школа: використання інформаційно-комунікативних технологій у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посібн. / О. Антонова. Київ, 2019. 96 с.
15. Никитенко О. Навчатися, граючись. . *Початкова школа*. 2020. № 7. С. 9 – 11.
16. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи: навч.-метод. посібник / Т. Байко, О. Банах, Ф. Вознюк та ін. Київ: Освіта, 2020. 208 с.
17. Нова українська школа: URL: <http://nus.org.ua/>(дата звернення 25.09.2022).
18. Нова українська школа. Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/nush/> (дата звернення 21.10. 2022).
19. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
20. Офіційний сайт Уряду України.
URL: <http://www.kmu.gov.ua/>(дата звернення 27.08.2022).
21. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua> (дата звернення 21.11.2022).
22. Павленко Л. П., Джулинська І. А. Використання LEGO-технологій у практиці ранкових зустрічей (2 клас). *Початкове навчання та виховання*. № 7 – 9, березень 2020. С. 12 – 14.
23. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. К.: Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.
24. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти. *Інформаційний збірник МОН України*. 2018. № 4. С. 3 – 33.
25. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навч.- метод.

- посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас.
Харків: «Ранок», 2018. 496 с.
26. Сервер Верховної Ради України <http://alpha.rada.kiev.ua> (дата звернення 20.11.2022).
27. Словник психолого-педагогічних термінів і понять./упоряд. Ю. В. Буган, В. І. Урусський. Тернопіль: Астон. 2001. 176 с.
28. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60407> (дата звернення 27.08.2022).
29. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60408/> (дата звернення 27.08.2022).
30. Ухвалено новий Закон «Про повну загальну середню освіту». Що він змінює? *Початкове навчання та виховання*. № 7 – 9, березень 2020. С. 7 – 9.
31. Фідкевич О. Бакуліна Н. Формувальне оцінювання як інструмент підвищення якості навчання. *Початкова школа*. 2020. № 1. С. 12 – 15.
32. Цимбалару А. Д. Нова українська школа: освітній простір учня початкової школи: навч.-метод. посібн. К.: Освіта, 2020. 160 с.
33. Малініна Л. Нова українська школа: психолого-педагогічна підтримка молодших школярів із труднощами в навчанні: навч.-метод. посібник. Київ: Грамота, 2021. 64 с.
34. Чернова Т. В. Щоденні 5. Частина 1. Харків: Основа, 2020. 208 с.
35. Ярупа І. Інтегровані заняття у 1 класі. *Початкова школа*. 2019. № 1. С. 19 – 28, № 2. С. 26 – 34.